

JURIDISK FORENINGS AARBOG

FOR

VINTEREN 1926—27

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKÆR)

1927

INDHOLD.

	Pag.
Generalforsamlingen	5
Johs. Vibe-Hastrup: Misbrug af Auktionsvæsenet	6
Karsten Meyer: Den internationale Privatrets Regler om Købekontrakter m. m.....	24
A. Ross: Videnskab og Politik, moderne Jurisprudens	25
Gustav Rasmussen: Østgrønlands Retsstilling i Forhold til Norge.....	47
Vinding Kruse: Tinglysningslovens Gennemførelse i Praxis	70
Niels Tybjerg: Dispositioner over Løsøre efter engelsk international Privatret	74

Moderne refererede af Overretssagfører Ellis Henriques, Moderne den 27. September og 25. Oktober 1926 dog af Fuldmægtig i Indenrigsministeriet Aage Finsen.

FORENINGEN.

FORENINGENS GENERALFORSAMLING

afholdtes Mandag den 27. September 1926 i Odd-Fellow Palæet og lededes af Formanden, Professor *Torp*.

Højesteretssagfører *Ahnfelt-Rønne* aflagde Beretning.

Medlemsantallet, der den 1. September 1925 havde udgjort 417, udgjorde den 1. September 1926 450, hvilket var den største Fremgang i Medlemstantallet, Foreningen havde haft i en lang Række Aar. Gennemsnittet af mødende Medlemmer havde udgjort 118 pr. Mødeaften.

Han gennemgik Regnskabet for Vinteren 1925—26, hvilket Regnskab var revideret af Foreningens Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, og befundet rigtigt. Aaret begyndte med en Kassebeholdning af Kr. 557,43 og endte med en Kassebeholdning af Kr. 579,89.

Der gaves Decharge for Regnskabet.

Bestyrelsen genvalgtes i sin Helhed, og den bestaar herefter af:

Professor, Dr. jur. *Carl Torp*, Overretssagfører *Axel Bang*, Højesteretsdommer *Julius Møller*, Højesteretssagfører *Th. Knudtzon*, Højesteretssagfører *Karsten Meyer*, Højesteretssagfører *Ø. Ahnfelt-Rønne*, Politidirektør *Hakon Jørgensen*, Dommer *Jesper Simonsen*, Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Borum* og Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. *Faurholt*.

Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, genvalgtes ligeledes.

MISBRUG AF AUKTIONSVÆSENET.

(Diskussion, indledet af Overretssagfører Johs. Vibe-Hastrup
den 27. September 1926).

Skønt de fleste sikkert vil mene, at det Lovmateriale, Juristerne for Tiden har at arbejde med, er tilstrækkeligt stort, kan det dog ikke nægtes, at der stadig er Huller i Lovgivningen, og jeg skal i Aften tillade mig at berøre et af de Omraader, hvor der trænges til faste Lovregler, nemlig vedrørende frivillige Løsøreauktioner.

Der blev af den sidste Proceskommission sammen med Udkastet til Lov om Retsafgifter udarbejdet et Udkast til »Lov om offentlige Auktioner, der ikke er Tvangsauktioner«, men det lykkedes ikke at gennemføre denne Lov sammen med Retsplejeloven; derimod blev der forsaavidt bebudet en Ordning paa dette Omraade, som det ved midlertidig Lov Nr. 95 af 11. April 1916 blev bestemt, at den gældende Lovgivning indtil videre skulde forblive i Kraft, saafremt der ikke ved Lov træffes en anden Ordning.

Jeg vil i Aften søge ved ganske kort at gøre Rede for den gældende Lovgivning og dens Fortolkning og den paa Basis heraf bestaaende Ordning at paavise, at en saadan anden Ordning er i højeste Grad paakrævet.

For det første maa jeg da fremhæve det urimelige i, at Forholdet efter gældende dansk Ret er ordnet saaledes, at de frivillige Løsøreauktioner — bortset fra enkelte særlige Undtagelser — er judicielle Akter, der foretages af Fogden, som træffer sine Afgørelser ved Kendelser, der maa paakæres til Landsretten.

Der er sikkert almindelig Enighed om, at denne Ordning er ganske upaakrævet og navnlig ikke kan begrundes ved Auktio-

nens Offentlighed. At Auktionen afholdes offentligt kan medføre Ret og Pligt for det offentlige til visse Kontrolforanstaltninger, men begrundes ikke, at den særlige Fremgangsmaade for Afslutning af Retshandler, som Auktionen blot er, gøres til en judiciel Akt.

Naar dette er Tilfældet, skyldes det ogsaa kun historiske Forhold, idet Ordningen har sin Oprindelse fra, at Auktionen, som først blev afholdt af særlige Auktionsmestre, senere blev henlagt til de almindelige Retsbetjente.

Denne Ordning bliver særlig urimelig derved, at Auktionsformen, som jeg skal komme nærmere ind paa, i de senere Aar er blevet Genstand for et stadigt større Misbrug, og dette Misbrug virker selvsagt endnu grellere, naar Auktionen foretages af judicielle Myndigheder.

I det af Proceskommissionen udarbejdede Lovudkast blev det da ogsaa foreslaaet at lade offentlige Auktioner, der ikke er Tvangsauktioner, afholde af særligt dertil beskikkede Auktionsbestyrere, og dette bør ogsaa ved en eventuel ny Lovgivning søges gennemført.

Der kan egentlig ikke indvendes andet herimod, end at Statskassen vil gaa glip af de nuværende Gebyrer, men dels kan dette Hensyn ikke være afgørende, dels er der intet i Vejen for at træffe en Ordning, hvorved Statskassen holdes skadesløs.

Hovedgrunden til, at der maa kræves en ny Lovgivning for de frivillige Auktioner, er imidlertid den, at Auktionsformen i stadig stigende Grad anvendes i Tilfælde, hvor den ikke naturligt hører hjemme, og derigennem virker i allerhøjeste Grad vildledende for Køberne og til Skade for den legitime Handel.

At Auktionsformen i adskillige Tilfælde er den absolut hensigtsmæssigste Salgsmaade, er ubestrideligt, og der blev da ogsaa, efter at offentlige Auktioner omkring Midten af det 17. Aarhundrede var kommet i Brug her i Landet, ved forskellige Privilegier til Auktionsmestrene gjort det mest mulige for at fremme Auktion som Salgsmaade.

Senere er Auktionsformen endog i adskillige Tilfælde paabudt ved Lov, eller det er ved Lov fastsat, at der, hvor Salg skal foretages for en andens Regning, ingen Indsigelse kan gøres mod den

opnaaede Pris, naar Salg er foregaaet ved en forsvarlig afholdt Auktion, jfr. Kbl. § 34, og ogsaa bortset herfra maa Auktionsformen ofte anses for den eneste naturlige Salgsmaade, saaledes særligt ved Realisation af Døds-, Konkurs- eller Likvidationsboers Aktiver, jfr. Skiftelovens § 27.

Men naar man bortser fra disse mere eller mindre nødvendige Auktioner, bør Auktionsformen kun være en Undtagelses-Salgmaade, saaledes som det ogsaa er forudsat i Motiverne til Købelovens § 48, 2. Stk. Forholdet har imidlertid, navnlig fra Tiden omkring 1880, udviklet sig saaledes, at Auktion er blevet en ganske almindelig Handlemaade. Auktionsforretninger skyder op som Paddehatte; der fabrikeres ligefrem Auktionsvarer, og Auktioner afholdes nu under mange forskellige Former, hvoraf nogle ligger selve Auktionsbegrebet saare fjernt.

Selve dette, at Auktionsformen i udstrakt Grad anvendes som almindelig Handlemaade, viser formentlig, at der her ligger et Problem, som har almen Interesse og derfor ogsaa bør finde sin Løsning. Det maa jo paa Forhaand synes ganske urimeligt, at en Sælger vælger en Salgsmaade, der ikke blot medfører Gebyrer til Statskassen, men ogsaa bortset herfra er forbundet med store Omkostninger. Paa den ene Side faar Sælgeren jo ikke Auktionskøbesummen ubeskaaret, og paa den anden Side maa Køberen betale et betydeligt Tillæg, som Regel $12\frac{1}{2}$ à 15 pCt.

Auktionsformen som almindelig Salgsmaade virker saaledes i sig selv direkte varefordyrende, men naar denne Salgsmaade alligevel mere og mere vinder Overhaand, og Sælgerne ser deres Fordel ved denne Salgsmaade, kan Grunden hertil kun være, at de virkelige Forhold tilsløres overfor Køberne.

Dette kan ske *dels* derved, at Køberne i Almindelighed holdes uvidende om, hvorfra Salgsgenstandene hidhører, og Køberne har da ingen Adgang til at kunne kontrollere, om det er Genstande, der skal sælges for den Pris, der kan opnaas, eller om det er Varer, der er sendt ind til Salg ved Auktion, hvis en bestemt Pris kan opnaas, eller ligefrem fremstillet med Auktionsalg for Øje, og *dels* sker det derved, at selve Auktionsfremgangsmaaden fremkalder en kunstig Købelyst.

Det er en erfaringsmæssig Kendsgerning, at store Dele af det

købende Publikum lader sig lokke af Auktionerne, fordi de mener der at have Chance for at købe billigt, hvad de ogsaa kan have ved Auktion over Genstande, der *skal* sælges for højeste Bud, og endvidere fordi de, naar de er kommet til Auktioner, pirres ved Spændingen under Budene og ved andres Overbud pousseres frem til at hyde endnu højere.

Men naar det ikke drejer sig om Genstande, der *skal* sælges, er »andres Overbud« ofte afgivet af Rekvirenten selv eller dennes Medhjælpere netop for at bringe Prisen i Vejret. Lykkes dette ikke, saaledes at der bliver givet Rekvirenten selv eller hans Medhjælpere Hammerslag, er Ulykken jo ikke større, end at Genstandene kan komme frem igen paa næste Auktion. Før eller senere er der saa nok en virkelig Køber, der drives højere op og »bliver hængende«. Han paavirkes jo rent psykisk af de andres Bud. Dette at andre byder højere end han, styrker hans egen Mening om Tingens Værdi. Vil andre give denne Pris, maa Tingen jo ogsaa have den Værdi — og han kan jo ikke vide, at de andre, der har budt, er Medhjælpere for Sælgeren eller Rekvirenten.

Det endelige Resultat bliver saaledes uvægerligt en dyrere Vare. Ved en fornylig her i Byen afholdt Tæppeauktion konstateredes det, at selve Auktionspriserne gennemsnitligt laa 25 pCt. over almindelig Butikspris, og hertil kom saa yderligere de sædvanlige 12½ pCt. i Auktionsomkostninger.

Men foruden, at Auktionsformen — hvor den anvendes som almindelig Salgsmaade — bevirker en dyrere Vare, medfører den som Regel ogsaa en daarligere Vare.

Forholdet er nemlig det, at Auktionskøberen ikke har Adgang til samme Reklamation som en anden Køber, idet Reklamationsretten efter Købelovens § 48¹⁾ er indskrænket til de Tilfælde, hvor Genstanden ikke svarer til den Betegnelse, under hvilken den er solgt, eller hvor Sælgeren har handlet svingagtigt.

¹⁾ I Motiverne til Kbl. § 48 hedder det: »Da den heromhandlede Opfattelse af Salg ved Auktion finder sin Begrundelse deri, at denne Salgsmaade er den Udvej, som i Almindelighed benyttes til Realisation af Genstande, hvis Tilstand gør det vanskeligt at afhænde dem ved Salg paa anden Maade« Motiverne forudsætter altsaa Auktionsformen som en Undtagelsessalgsmaade.

Ganske vist gælder denne Regel ikke, hvor en Handlende sælger sine Varer ved Auktion, men efter den nuværende Ordning er det jo yderst sjældent, at den virkelige Sælger selv optræder, og Køberen har da kun Auktionsrekvirenten at holde sig til, jfr. Dom i U. f. R. 1918 p. 463. Ofte er Auktionsrekvirenten imidlertid, som jeg nærmere skal komme ind paa, en ubemidlet Straa- mand, og Følgen bliver da, at Sælgerens Ansvar faktisk fuldstændig forflygtiges.

Medens Auktionskøberens Retsstilling saaledes er betydelig ringere end en almindelig Købers, er omvendt Auktionssælgerens Stilling stærkere, idet han efter Udpantningsloven kan forbeholde sig Udpantningsret. Dette er materielt ganske urimeligt, og giver Auktionssælgeren en fuldstændig umotiveret Fortrinsret fremfor Køberens almindelige Kreditorer.

Allerede som Følge af det anførte vil jeg hævde, at der knytter sig en offentlig Interesse til Ordningen af Auktionsvæsenet, thi ligesaa naturligt som det er, at Auktionsformen anvendes, naar Realisation af særlige Grunde maa finde Sted, for at man derigennem kan søge at opnaa en Pris, der saavidt muligt svarer til Genstandenes virkelige Værdi, ligesaa urimeligt er det, at Auktionsformen anvendes som almindelig Salgsmaade, for derigennem at søge opnaaet Priser udover Varens Værdi eller for at opnaa Salg af daarligere Varer.

Imidlertid findes der i den nuværende Lovgivning kun een Bestemmelse til Beskyttelse af denne offentlige Interesse, nemlig Bestemmelsen i Lov om uretmæssig Konkurrence m. m. af 29. Marts 1924 § 7, der bestemmer, at det ved Auktioner, hvor Salgs- genstandene angives helt eller delvis at hidrøre fra navngivne Boer eller Personer, for disse Genstandes Vedkommende i Katalogerne skal opgives, fra hvilket Bo eller hvilken Person Genstandene hidrører, ligesom det i Bekendtgørelsen udtrykkeligt skal fremhæves, hvis der ved Auktionen sælges Genstande, som ikke hidrører fra de særligt navngivne Boer eller Personer.

Denne Bestemmelse er rettet mod det Misbrug, at det paa Auktioner f. Eks. over en kunstforstand Mands Malerisamling eller over et Dødsbos utvivlsomt gode Effekter indsmugles ivedkom-

mende Ting — der derved faar Udseende af at hidrøre samme Steds fra og derigennem opnaar højere Priser.

Bestemmelsen angaar jo kun et yderst begrænset Omraade, og er derfor ikke tilstrækkelig til Værn for den almene Interesse i Ordningen af de offentlige Auktioner, men den viser paa den anden Side, at Lovgivningsmagten ikke helt har kunnet sidde Kravet om regulerende Bestemmelser for de offentlige Auktioner overhørig.

Foruden den her skitserede almenoffentlige Interesse i Ordningen af de offentlige Auktionsforhold, har Sagen imidlertid ogsaa en anden Side, nemlig Hensynet til de Handlendes legitime Interesse.

Det er jo klart, at alle disse Auktionssalg virker til Skade for den almindelige Handel, idet de berøver den gode Købmandsstand en meget betydelig Del af deres Omsætning, som i Stedet kommer andre uværdige til Gode, ofte skjulte Sælgere, som spekulerer i kunstig fremkaldt Købelyst, og som staar uden effektivt Ansvar overfor Køberne.

Saa vel Forbrugerne som de legitime Erhverv har derfor Interesse i, at Auktionsformen ikke misbruges, men kun benyttes, hvor denne særlige Retshandelsfremgangsmaade enten er nødvendig eller hensigtsmæssig.

Skal dette imidlertid kunne opnaas, er det nødvendigt, at hele Spørgsmaalet om Adgang til at afholde offentlig Auktion ordnes ved en ny Lov, idet »de hidtil gældende Regler«, som den midlertidige Lov af 11. April 1916 henviser til, ikke yder fornøden Beskyttelse.

Af Proceskommissionens Betænkning til Udkastet om Lov om offentlige Auktioner, der ikke er Tvangsauktioner, fremgaar det, at man havde overvejet Spørgsmaalet om helt at gøre Adgangen til at afholde offentlig Auktion fri; Spørgsmaalet ligger nær, idet Auktionen i sig selv jo kun er en særlig Fremgangsmaade ved Afslutning af Retshandler, nemlig den, at Sælgeren ikke forhandler med en enkelt Køber, men henvender sig til en ubestemt Kreds af Personer, der ved at høre hinandens Bud faar Opfordring til at gøre Overbud, »forøge« Budet, det latinske *e augere*, hvoraf Navnet: Auktion.

Man kunde hævde, at dette Synspunkt maatte medføre, at der ikke krævedes særlige Lovregler om frivillig Auktion, idet Spørgsmaalet om Retten til at sælge ved Auktion ganske maatte bero paa, hvorvidt den paagældende i det hele taget var berettiget til at afhænde sine egne eller andres Genstande.

I og for sig vilde dette heller ikke være i Modstrid med dansk Rets Hovedsynspunkt m. H. t. Auktioner, idet Fr. af 19. December 1693 fastslog, at enhver havde Ret til at sælge sit eget Gods og Midler ved offentlig Auktion. Auktionens Afholdelse var imidlertid overdraget til egentlige Embedsmænd, og senere blev den som nævnt endog en judiciel Handling; men Hovedsynspunktet er dog dette, at Adgangen til at faa Auktion afholdt stod alle og enhver fri.

Ganske vist siger Fr. af 1693 § 1 udtrykkeligt kun, at enhver kan sælge sit eget Gods ved Auktion, men hermed maa naturligt — hvad der ogsaa ses af Fr.s § 13 — sidestilles Salg af andres Gods, forsaavidt man havde Beføjelse til at foretage saadan Disposition.

I denne Hovedregel er der gjort en Indskrænkning ved Næringslovstillæget af 23. Maj 1873, der i § 6 fastslaar, at Haandværkere, Fabrikanter og Handlende kun er berettigede til at lade Varer forhandle ved offentlig Auktion paa det Sted, hvor de har Børgerkab eller Næringsbevis og har drevet Næring i mindst 1 Aar, og derhos alene de Varer, som de ellers er berettigede til at falholde, og i de samme Kvantiteter.

Iøvrigt er de gældende Regler om Auktion kun faa og væsentligt fastslaaet ved forskellige justitsministerielle Skrivelser, der bl. a. udtaler, at Auktionsdirektøren (altsaa nu Fogden) maa antages at kunne fordre Legitimation for, at de Personer, der opgives som Ejere af Varerne, virkelig er de, for hvis Regning Varerne begæres solgt, men at han derimod er uberettiget til at bekendtgøre, hvilken Købmand, der lader Varerne sælge, og til at oplyse Liebhabererne om, hvem Rekvirenten er og hvem Varerne tilhører, jfr. Jm. Skrivelser af 1. Marts 1878 og 30. April 1878.

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes Bestemmelsen i Lov om uretmæssig Konkurrence m. m. af 29. Marts 1924 § 7, sidste Stk., hvorefter det i enhver Auktionsbekendtgørelse skal angives,

om Salgsgenstandene sælges for Rekvirentens eller for anden Mands Regning.

Disse faa Bestemmelser er, hvad den midlertidige Lov af 11. April 1916 sigter til med at sige, at de »hidtil gældende Regler« indtil videre skal vedblive at være i Kraft.

Det er ikke mange Lovregler, og som jeg senere nærmere skal komme ind paa, bliver Betydningen af den vigtige næringsretlige Bestemmelse i Loven af 1873 § 6 efter Domstolenes Fortolkning af den i højeste Grad svækket; men disse næringsretlige Regler har dog i Forening med visse sociale og offentligretlige Synspunkter været afgørende for Proceskommissionen til i sin Betænkning at udtale, at Adgangen til at afholde offentlig Auktion ikke bør gives fri.

Proceskommissionen udtaler først,

»at det er af væsentlig Betydning for, at Auktionen kan finde Sted sikkert og let, at der er en nem Adgang til at bevise, hvad der er foregaaet, men at der kun kan knyttes en særlig Bevisvirkning til Auktionsprotokollen, naar denne føres af en offentlig beskikket Person«, og derefter udtales det,

»at der i den bestaaende Næringslovgivning findes forskellige Regler vedrørende Auktion, som er af Interesse for større Kredse indenfor Samfundet, men hvis Overholdelse ikke behørigt vilde kunne sikres, hvis Afholdelse af Auktion gaves fri, samt at der under de senere Aars Udvikling af Auktionsvæsenet har vist sig en Tilbøjelighed til visse Misbrug af dette.«

Proceskommissionen har her utvivlsomt ramt det centrale i Spørgsmaalet; thi naar det maa erkendes, at samfundsøkonomiske Hensyn gør det paakrævet, at der gøres visse Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Erhverv, og at et Lands Næringsforhold nødvendigvis maa ordnes ved Lov, saaledes som det ogsaa er sket hos os ved Næringsloven af 1857 og Tillæget af 1873, maa det ogsaa være givet, at man ikke kan gøre en hvilken som helst Næring fri, naar den blot udøves under den særlige Fremgangsmaade for Retshandel, som Auktion er, og yderligere maa det anføres, at den overhaandtagende Brug i de senere Aar af Auktionsformen som almindelig Handelsmaade og Auktionens Misbrug

maa føre videre endnu end til at henlægge Auktionerne til offentlig beskikkede Personer, nemlig til, at der fastsættes ganske bestemte Regler ogsaa for, hvem der kan være Auktionsrekvisitent.

Forinden jeg kommer ind paa at skitsere de Regler, en ny Lov bør indeholde, skal jeg blot ganske kort berøre nogle af de Auktionsformer, som efter min Mening maa kaldes for Misbrug af Auktionsfremgangsmaaden. Som før nævnt er der heriblandt Former, som i Virkeligheden ikke har ret meget med Auktion at gøre.

Hertil hører de saakaldte »Salg paa Auktionsvilkaar«, som i de senere Aar var blevet ret almindelige. Fremgangsmaaden var den, at Købet fandt Sted ved Kontrakt eller fra Butik som sædvanligt, dog skulde Købesummen ikke betales til Sælgeren, men derimod til en Sagfører eller Retsbetjentfuldmægtig, som havde paataget sig dette Inkassatorhverv, selvfølgelig mod at oppebære de sædvanlige 12¹/₂ eller 15 pCt.

I Virkeligheden havde dette jo ikke noget som helst med Auktion at gøre, det var snarere at betragte som en særlig Form for Afbetalingskøb, ordnet saaledes, at Fordringen blev overdraget til Sagføreren eller Retsbetjentfuldmægtigen, som saa gav Krediten til den Købende mod den før nævnte Provision.

Naar denne Salgsform vandt saa stor en Udbredelse som den gjorde, skyldtes dette vel nok i første Række den Beredvillighed, hvormed Retsbetjentfuldmægtigene ydede deres Bistand.

De kunde bedre end Købmanden selv give Kredit, thi *dels* kendte de i Regelen fra deres almindelige Virksomhed som Dommerfuldmægtige Køberens Forhold nøje og vidste, hvor de kunde give Kredit og hvor ikke, og *dels* bevirkede deres officielle Stilling som Dommerfuldmægtige, at Køberne betalte til dem fremfor til nogen anden, idet det af andre Grunde kunde være oppøttent for Køberne at staa sig godt med Dommerfuldmægtigene.

Skønt Forholdet set fra et juridisk Synspunkt maa falde udenfor Begrebet Auktion, har jeg dog villet fremhæve det, dels fordi det klart viser, hvorledes Auktionsnavnet misbruges, dels fordi det er et illustrerende Eksempel paa det uheldige i Retsbetjentfuldmægtigenes Dobbeltstilling — hvor de det ene Øjeblik er den judicielle Myndigheds Repræsentanter, det andet privatpraktiserende Pengeudlaanere, benyttende den judicielle Akts Navn.

For denne Virksomhed blev der dog i Fjor sat en Stopper, idet Justitsministeriet ved et Cirkulære af 17. Juni 1925 til samtlige Underrettsdommere anmodede om, at det maatte blive tilkendegivet de hos dem ansatte Fuldmægtige, at Ministeriet ansaa det for uheldigt, at Stillingen som Dommerfuldmægtig forenedes med Inkassatorvirksomhed bortset fra Auktionsinkassationer efter meddelt Hammerslag.

Tilrods for dette Cirkulære fortsattes Salgene paa Auktionsvilkaar imidlertid med Retsbetjentfuldmægtigenes Bistand, og Justitsministeriet maatte derfor under 19. Oktober 1925 udsende en ny Skrivelse, hvori det udtaltes, at det, som Ministeriets Cirkulære af 17. Juni 1925 særligt tog Sigte paa, netop var at forbyde Dommerfuldmægtiges Medvirkning ved Afslutning af de saakaldte »Salg paa Auktionsvilkaar«, d. v. s. Salg ifølge Kontrakt oprettet af Fuldmægtigen og gaaende ud paa, at denne straks helt eller delvis udbetaler Købesummen til Sælgeren, imod at Ejendomsretten til det solgte forbeholdes Fuldmægtigen, indtil Køberen efter en vis Kredittid har betalt Købesummen med Tillæg af Inkassatorsalær.

Dette Forbud, der jo er en rent administrativ Ordre til Retsbetjentfuldmægtigene og derfor ikke forhindrer, at Salg paa Auktionsvilkaar stadig kan finde Sted, naar Købmanden kan faa en anden — f. Eks. en Sagfører — til at paatage sig Inkassatorhvervet, indskrænker sig imidlertid kun til de Tilfælde, hvor der *ikke* gives Hammerslag, jfr. Cirkulæret af 17. Juni 1925, men et ganske lignende Forhold kan ogsaa etableres med Hammerslag.

Jeg kan her nævne, at Auktionsformen ogsaa er blevet anvendt ved Salg af Beklædningsgenstande paa Afbetalingsvilkaar og med foregaaende »Eftersyn og Pasning« eller saaledes, at Varerne før Auktionsdagen kan »prøves og udtages til Indskrivning paa Auktionsvilkaar i Forretningen«.

Forholdet ordnes da saaledes, at Køberne i Forvejen prøver Tøjet, Støvlerne, eller hvad det nu kan være, og paa Auktionsdagen faar Hammerslag for den aftalte Pris.

Jeg har endog paa et Handelsmøde hørt berette om Tilfælde, hvor den før Auktionen udtagne Vare blev indpakket og mærket med et Nummer, der ved Auktionen blev opaabt som »en Pakke

diverse«. Paa Auktionsdagen var der da selvfølgelig ikke andre der bød paa dette mystiske Nummer, og Køberen var da sikker paa at faa Hammerslag for den aftalte Pris.

Ved denne Fremgangsmaade opnaas, at Køberen faar Kredit efter »Auktionskonditionerne«, og Sælgeren faar en Slags Sikkerhed for Købesummen gennem den Udpantningsret, som kan forbeholdes efter Lov 29. Marts 1873 § 1 Nr. 10a.

Tilfældet rammes ikke — i hvert Fald ikke direkte — af det justitsministerielle Cirkulære om Forbud mod Dommerfuldmægtiges Medvirken ved Salg paa Auktionsvilkaar, idet dette Forbud netop undtager Auktionsinkassationer efter meddelt Hammerslag.

Enhver vil formentlig indrømme, at i Forhold som disse hører Auktionsformen ikke hjemme.

Det hyppigst forekommende Misbrug af Auktionerne er imidlertid Auktioner ved Straamænd, Salg ved Auktion for Udenbysboendes Regning.

Fremgangsmaaden er den, at der træffes et Arrangement med en stedlig Handlende, der faar Varerne i Kommission og optræder som Auktionsrekvirent. Da den stedlige Handlende som oftest ingen Uejlighed har med Auktionen, der ordnes af Retsbetjentfuldmægtigen, og heller ikke har nogensomhelst økonomisk Risiko, er Sagen let bragt i Orden.

Denne Art Auktioner afholdes nu i udstrakt Grad hele Landet over, og da der her udelukkende er Tale om Anvendelse af Auktionsformen som almindelig Salgsmaade, kommer for det første de før nævnte sociale Hensyn i Betragtning — den kunstig fremkaldte Købelyst, dyrere Varer og daarligere Varer, og den almindelige Skade for de stedlige Handlende, som berøves en Del af deres Omsætning; men yderligere gør her den Betragtning sig gældende, at Sælgerne gennem disse udenbys Auktioner ved Straamænd kan opnaa Salg af Varer, hvor de ellers er uberettigede til at sælge. Disse Auktioner virker derfor til overordentlig stor Skade for de stedlige Handlende, der ligefrem føler deres Eksistens truet, hvis Auktionerne vedblivende skal faa Lov til at tage Overhaand. Jeg kan roligt sige, at der i de senere Aar ikke er afholdt ét Handelsmøde her i Landet, uden at der er fremført

Klager fra alle Kanter over den Konkurrence, der herved paaføres de Handlende.

Disse Auktioner er det i de fleste Tilfælde umuligt at komme til Livs, idet Loven af 1873 § 6 af Domstolene og Ministeriet er fortolket saaledes, at det ikke er nødvendigt, at den Handlende — der efter Loven har Ret til at afholde Auktion, naar han har boet paa Stedet i over et Aar — selv er Ejer af Varerne; det er nok, at han har dem i Kommission.

Allerede kort efter Næringslovstillæget i 1873 blev denne Fortolkning fastslaaet af Højesteret, nemlig i en Dom af 21. Januar 1880, U. f. R. 1880 p. 509.

Forholdet var her dette, at en Grosserer i København havde anmodet Byfogedfuldmægtigen i Præstø om at skaffe ham en Mand, der pr. Kommission vilde forhandle en Del Varer og rekvirere Auktion afholdt over dem. Byfogedfuldmægtigen fandt let en Mand, der var villig hertil, og der blev saa affattet en Slutteddel, hvorefter der skulde betales den stedlige Handlende 1 pCt. i Kommissionsaalær af, hvad der blev solgt — Resten skulde han være berettiget til at returnere. Ved Auktionen var den københavnske Grosserer selv tilstede og ydede en væsentlig Hjælp.

I dette Tilfælde blev baade Grossereren og Købmanden fri-fundne, idet Højesteret — under Hensyn til, at Købmanden ifølge Sluttedlen var dispositionsberettiget over Varerne og tillige kunde sælge dem i sin Butik, hvilket ogsaa delvis var sket, samt til, at Købmanden antog Inkassator og modtog Auktionsbeløbet — staturerede, at der ikke forelaa nogen Overtrædelse af Næringslovgivningen, da Købmanden maatte siges at have været Kommissionshandler og ikke blot Medhjælper for Grossereren ved Auktionens Afholdelse.

Selvfølgelig har der været Tilfælde, hvor Forholdet har været saa grelt, at der ikke forelaa Kommissionssalg, men Salg for Grossererens egen Regning. Jeg kan her særligt nævne et Par Domme fra Viborg Landsoverret af 9. April 1883, U. f. R. 1883 p. 984 og 22. Marts 1897, U. f. R. 1897 p. 419, men Forholdet var da ogsaa i disse Tilfælde, at Varerne først kom til Auktionsstedet samtidig med Auktionen, og at Grossereren selv i hvert enkelt Tilfælde bestemte, om Salg maatte ske for det afgivne Bud, ligesom

han umiddelbart efter Auktionen førte de ikke solgte Varer med sig igen.

Men er Forholdet blot ordnet saaledes, at det maa kaldes Kommissionsforhold, er det efter nugældende Retspraksis lovligt. Jeg kan her ogsaa henvise til en senere Højesteretsdom i U. f. R. 1906 p. 515, hvor det siges, at da Tiltalte opfyldte Betingelserne efter Lov 1873 § 6 for ved Auktion i Rønne at sælge de omspurgte Varer, vilde der som Følge heraf, uden Hensyn til af hvilken Beskaffenhed Forholdet mellem ham og de paagældende Handlende havde været, ikke kunne gøres Ansvar gældende mod ham efter ovennævnte Lovbestemmelse.

Yderligere kan jeg anføre, at da Provinshandelskammeret i Juli 1921 rettede en Henvendelse til Justitsministeriet om at forhindre en Række Auktioner i Ringsted, nægtede Ministeriet at skride ind, idet det henviste til, at Auktionsrekvirenten »udtrykkelig havde angivet at have de paagældende Auktionsvarer i Kommission«.

Med Hensyn til Fortolkningen af § 6 i Loven af 1873 kan ogsaa her bemærkes, at Bestemmelsen om, at Auktionen kun maa finde Sted, hvor den paagældende har Borgerskab eller Næringsbevis og har drevet Næring i mindst 1 Aar, ved en københavnsk Lands-overretsdøm af 14. November 1882, U. f. R. 1883 p. 315, er fortolket saaledes, at det er tilstrækkeligt, at der er *anmeldt* Flytning til et Sted, hvor den pagældende tidligere har drevet Handel i over 1 Aar.

Den Beskyttelse, Loven af 1873 saaledes *kunde* have ydet de Handlende, er — som det vil forstaas — efter den berørte Fortolkning af denne Lovparagraf, blevet yderst minimal.

Og hertil kommer, at den nugældende Ordning med Auktionen som en judiciel Akt, hvor Fogdens Kendelse skal paakæres til Landsretten, bevirker, at Kendelsen først kan paakæres efter at hele Auktionsforretningen er sluttet, da Kære efter Retsplejel. § 441, jfr. § 422, 2. Stk., ikke har suspensiv Virkning. De legitime Handlende, for hvem disse Auktioner virker fuldkomment ødelæggende, har følgelig intet Retsmiddel til at hindre selve Auktionens Afholdelse, naar Fogden kender Auktionen lovlig.

Det er forøvrigt et Spørgsmaal, om Kendelsen i Tilfælde som disse overhovedet kan paakæres. Vestre Landsret afsagde den

11. August 1926 den Kendelse, at da Spørgsmaalet om, hvorvidt Afholdelsen af Auktionen efter Beskaffenheden af Forholdet mellem Rekvirenten og den udenbysboende Ejer af Tingene maatte indeholde en Overtrædelse af Næringslovgivningen, henhørte under offentlig Paatale, vilde det ikke kunne finde sin Afgørelse under den paagældende Sag. Det er vel nok et Spørgsmaal, om denne Landsretskendelse er rigtig — Konsekvensen synes at maatte blive, at heller ikke Fogden kunde tage Spørgsmaalet under Afgørelse.

Der findes følgelig ikke andet Retsmiddel efter nugældende Lov og Retspraksis for de forurettede Handlende end at anmelde Sælgerne for Overtrædelse af Næringsloven.

Disse Forhold viser formentlig klart, at der tiltrænges en Lovordning, der ikke blot klart trækker Linierne op for Adgangen til at afholde offentlig Auktion, men ogsaa giver Retsmidler til at forhindre Afholdelsen af ulovmedholdelige Auktioner.

Foruden dette uheldige Forhold med Auktioner pr. Kommission er der yderligere et Forhold, som bevirker, at Auktioner flourerer i udstrakt Grad, nemlig den lette Adgang, der efter den nugældende Ordning er til at erholde Auktionsholderborgerskab og til at forene dette Borgerskab med hvilket som helst andet.

Auktionsholderborgerskabet i sig selv giver jo kun den paagældende Ret til at samle Varer sammen til Auktion, og giver ikke Ret til Kommissionshandel, jfr. Indenrigsministeriets Skrivelse af 15. Juli 1875, men naar Auktionsborgerskabet kan forenes med andre, staar Adgangen aaben for Auktionsholderen til ikke blot at samle Varer sammen fra andre til Auktioner, men ogsaa til selv at drive Handel gennem Auktion, og til ligefrem at fabrikere eller lade fabrikere Auktionsvarer, hvilket finder Sted i udstrakt Maalestok.

Endog Antkviteter fabrikeres direkte til Auktionssalg, og her vilde en Køber jo nok efter Kbl. § 48, 1, kunne gøre Ansvar gældende overfor Auktionsholderen, hvis han blev klar over, at han var blevet taget ved Næsen; men dels er det ikke i alle Tilfælde, at dette opklares, dels vil det ofte, naar Køberen ikke selv er sagkyndig, først blive opklaret længe efter, og endelig finder — som før nævnt — Auktioner ofte Sted med Straamænd som Auktions-

rekvirenter, saaledes at Køberen, naar han opdager, at han er blevet snydt, ingen Steder har at placere Ansvaret.

Man kan derfor ikke komme udenom den offentlige Interesse, der knytter sig til Ordningen af disse Forhold, og det vil kunne forstaaes, at disse Forhold har bevirket, at der fra Handelsorganisationernes og fra en Række andre Erhvervsorganisationers Side til Stadighed har lydt Klager over Ordningen af de frivillige Løsoreauktioner, og jeg skal her betone, at disse Klager er af meget gammel Dato. De findes allerede i Beretningen om det danske Handelsmøde i 1884, og de findes i saa godt som alle senere Beretninger.

Man havde haabet, at Forholdet var blevet ordnet ved Retsplejeloven, men, som før nævnt, lykkedes det ikke at faa Proceskommissionens Forslag ophøjet til Lov, og den midlertidige Lov fra 1916 truer nu med at blive endelig Lov.

Da Næringslovkommissionen for c. 5 Aar siden blev nedsat i Henhold til Lov Nr. 222 af 15. April 1921, haabede man, at faa Forholdet ordnet, idet den daværende Handelsminister udtalte, at han var lydhør overfor Ønsket om at udskille den særlige Auktionshandel fra Næringslovkommissionen og gøre hele Auktionsspørgsmaalet til Genstand for Behandling i et særskilt Udvalg.

Dette skete imidlertid ikke, og selv om man formentlig i den allernærmeste Fremtid kan vente en Betænkning fra Næringslovkommissionen, hvori selvfølgelig ogsaa maa tages Standpunkt til Auktionsspørgsmaalet, er der dog et meget langt Skridt derfra og til en ny Næringslov.

Selvfølgelig vil de af mig paapegede Mangler i *nogen* Grad kunne afhjælpes ved en Ændring af Næringsloven, men det forekommer mig meget uheldigt, at Løsningen af Auktionsspørgsmaalet skal være afhængigt af Løsningen af hele Næringslovsspørgsmaalet.

Dels vil det sikkert vise sig saare vanskeligt, ja sikkert umuligt, at naa til Enighed indenfor de politiske Partier om Rammerne for en ny Næringslov — og vi maa derfor regne med, som Loven af 11. April 1916 siger, »indtil videre« at beholde de hidtil gældende Regler.

Dels kan Auktionsspørgsmaalet heller ikke fuldt ud løses ved

indskrænkende Bestemmelser i Næringsloven, idet det foruden at være et næringsretligt Spørgsmaal ogsaa er et socialt og offentlig-retligt Spørgsmaal, hvis Løsning kræver faste Regler vedrørende selve Auktionens Afholdelse.

Og *endelig* maa alene Hensynet til det urimelige i den nuværende Auktionsordning, hvorefter Afholdelsen af offentlige Auktioner saa godt som altid er en judiciel Akt, virke afgørende med til, at der bliver givet en særlig Lov om offentlige Auktioner, der ikke er Tvangsauktioner.

Jeg maa derfor konkludere i Kravet om, at der, som i den midlertidige Lov af 11. April 1916 bebudet, bliver givet en særlig Lov om de frivillige offentlige Auktioner.

Naar jeg da herefter skal gaa over til Spørgsmaalet om de Bestemmelser, en saadan Lov bør indeholde, mener jeg i Overensstemmelse med de foran fremsatte Betragtninger, at Kravene i Hovedtræk bør være følgende:

- 1) Alle offentlige Auktioner bør afholdes af særskilt dertil beskikkede Personer, der ikke maa benytte Fuldmægtig, medmindre der i hvert enkelt Tilfælde er meddelt Tilladelse dertil af den beskikkende Myndighed.
- 2) Auktionsbestyrerne bør kun afholde Auktion efter skriftlig Rekvisition, indeholdende fornøden Oplysning om Rekvirentens Berettigelse til at lade Auktionen afholde.
- 3) Auktionsbestyreren skal have Ret og Pligt til at nægte sin Medvirkning til en Auktion, som han ikke anser lovmedholdelig.
- 4) Der bør være Adgang til — mod Sikkerhedsstillelse — til Protokollen at nedlægge Forbud mod Auktionens Afholdelse, og derved — under Forudsætning af, at Forbudet forfølges paa sædvanlig Maade — at faa Auktionen udsat.
- 5) Ved enhver Auktion bør foreligge trykt Katalog, og det bør oplyses, hvem Rekvirenten er, og hvem Varerne tilhører. Endvidere bør kun de i Kataloget opførte Varer kunne bortauktioneres.

- 6) Salg af Varer, fremstillet med Auktion for Øje, bør være forbudt.
- 7) Handlende, Haandværkere og Fabrikanter maa kun afholde Auktion, hvor de i det sidst forløbne Aar har drevet og stadig driver Virksomhed med Benyttelse af fast Forretningslokale, og kun over de dem selv tilhørende Varer.
- 8) Auktionsholdernæring maa ikke forenes med nogen anden Næring, og der bør af Ministeriet fastsættes særlige Regler for Udøvelse af Auktionsholdernæringen.
- 9) Hverken Auktionsbestyrer, Auktionsholder eller Ejer maa byde paa Auktionen, og
- 10) Udpantningsret overfor Auktionskøbere bør bortfalde.

En Del af de her skitserede Krav indeholdes allerede i Proceskommissionens Forslag, og andre af Kravene vil formentlig blive fremsat som Forslag i Næringslovskommissionens Betænkning.

Imidlertid er Betænkninger alene ikke tilstrækkeligt, og fuldt kan Spørgsmaalet overhovedet ikke løses, saafremt der ikke bliver givet en selvstændig Lov, der tager hele Spørgsmaalet op til Behandling under et.

Det er ikke tilstrækkeligt, at visse Auktionsformer forbydes af Næringsloven, naar Overtrædelse kun kan medføre Bøder efter offentlig Paatale. Der bør være Adgang til at kunne faa ulovlige Auktioner forhindret, men dette kan kun ske ved at Forholdet ogsaa processuelt set finder sin Løsning.

Jeg har fremhævet, at Handelsorganisationerne gennem mere end en Menneskealder ved enhver Lejlighed har rejst Krav om en Ændring af de bestaaende Forhold, og jeg har endvidere søgt at paavise, at Auktionsspørgsmaalet er af langt videregaaende Betydning end de blot næringsretlige Regler. Der er til hele Auktionsfremgangsmaaden knyttet en offentlig Interesse, som i sig selv er tilstrækkelig til at motivere Kravet om en lovmæssig Ordning. Det er derfor mit Haab, at en Debat om dette Emne her i denne Kreds af Jurister maa vække en Interesse for Spørgsmaalet, som kan bidrage til dets Løsning.

Diskussion.

Direktør, cand. jur. *Asger Bruun*, Sagførernes Auktioner, mente ikke, at man kom de utvivlsomme Misbrug til Livs ved nye Love. Nye Love kan for en kort Tid stoppe de værste Huller i den nuværende Retstilstand, men der vil altid kunne findes andre Smuthuller, hvoraf de snedige vil dukke op. Den værste Ulempe ved den nuværende Ordning var, at der ved Auktioner over Varer, der i Kataloget angaves at stamme fra ansete Hjem, kunde indsmugles en Række daarlige Varer uden Kildeangivelse, og han mente ikke, at Reklamelovens § 7 vilde sætte nogen Stopper herfor; den i denne Lovbestemmelse foreskrevne Specificering i Kataloget var praktisk uigennemførlig. Det virksomste Middel mod de overhaandtagende Auktionssalg vilde være en streng Anvendelse af Auktionsgebyrene. Ethvert Opraab burde, selv om det ikke blev approberet, gebyres som Salg, og den ikke ualmindelige Trafik, at Varer, der ikke var Handelsvarer, solgtes som saadanne og derved slap med det langt mindre Gebyr, burde stoppes.

Landstingsmand *Bunch* mente sig som Medlem af Næringslovs-kommissionen, der endnu ikke har afgivet Betænkning, i nogen Grad afskaaret fra at udtale sig. Han kunde dog sige saa meget, at Indlederens Fremstilling af Misbrugene ved Auktionsvæsenet ingenlunde var overdrevne. De værste Udskejelser vilde blive slaaet ned, hvis Kommissionens Forslag blev Lov. Han saa helst, at Reglerne om Auktionskøb blev udskilt til særlig Lov, da Rigsdagspartierne formentlig nemmere vilde kunne enes om disse Regler end om forskellige andre af Lovforslagets Bestemmelser.

Indlederen bemærkede til Slut, at han ikke mente, at en Forandring af Gebyrerne vilde betyde noget væsentlig i Kampen mod Misbrugene; det, der krævedes, var en særlig Lov med det af ham i Indledningen anførte Indhold.

DEN INTERNATIONALE PRIVATRETS REGLER OM KØBEKONTRAKTER M. M.

(Foredrag af Højesteretssagfører Karsten Meyer den 25. Oktober 1926).

Foredraget udelades her, idet det i sammentrængt Form findes gengivet i U. f. R. 1926 B. pag. 309 flg., hvortil henvises.

Diskussion.

Grosserer *Frost*: Den danske Købmandsstand er ængstelig ved det Forslag, der blev vedtaget paa International Law Association's Konference i Wien, hvorefter den Ret, der skal anvendes med Hensyn til Salg af Løsøre, skal være Sælgerens Ret. De danske Købmænd er i overvejende Grad Importører, og vil derfor komme i en meget vanskelig Situation, hvis der vedtages en Konvention i Overensstemmelse med Wienerforslaget. Vi her i Danmark har i det væsentligste kun een Køber (England), men mange forskellige Sælgere, og Købmandsstanden vil staa usikkert, naar den skal købe af Udlandet og i hvert enkelt Tilfælde være kendt med den i Sælgerens Land herskende Ret.

Reglen om, at Sælgerens Ret skal anvendes, hvor Sælgerens Agent eller Repræsentant har sit Kontor — enten Hovedkontor eller Fialiakontor — hvorfra Kontrakten afsluttes i Køberens Land, fandt Taleren ligeledes uheldig, Reglen vil dog næppe faa videre praktisk Betydning, idet saadanne Agenter antagelig hurtigt vilde blive tvungne til at blive selvstændige Købere.

Endelig var Taleren enig med Indlederen i, at Afvisningsreglerne bør fastsættes efter det Steds Regler, hvor Varen skal undersøges.

VIDENSKAB OG POLITIK I MODERNE JURISPRUDENS.

(Foredrag af cand. juris A. Ross den 7. December 1926.)

Videnskab og Politik, Teori og Praxis, Erkendelse og Handling, Forestilling og Vilje — med alle disse Begrebspar betegnes den mest fundamentale Forskel i den menneskelige Aands Funktioner.

En streng filosofisk Udredning af denne Forskels Natur vil her føre for vidt. Lad det være mig tilladt at forudsætte denne Forskel som umiddelbart givet i Bevidstheden. Hvis De ransager Dem selv, vil De støde paa en vis Funktion, specifik forskellig fra alle andre. Naar De erkender, at denne Væg er rød og ikke grøn, ytrer der sig heri en Funktion, hvis Væsen bestaar i uafhængig af ethvert Haab, enhver Vilje, ethvert Ønske, valgløst at fastslaa denne Bestemmelse. Det samme gælder om enhver anden Erkendelsesakt, hvis Ejendommelighed netop kun kan søges i, at man i Kraft af Love, der aldeles intet har at gøre med ens Vilje og Drifter, naar til at fastslaa at noget *er*, er netop saaledes og saaledes og ikke paa nogen anden Maade, hvad vi end maatte mene derom. At udtale at noget er, eller for at bruge den til Verbet svarende substantiviske Form, at tillægge noget *Væren* eller *Eksistens*, er netop det formale Kendetegn paa en Erkendelsesfunktion. For den populære Opfattelse vil dette sige, at i Erkendelsen bestemmes Resultatet af noget uden for os liggende, uafhængigt af os eksisterende — Objekterne, Tingene.

For en kritisk Erkendelsesteori vil det sige, at Resultatet i disse Tilfælde bestemmes af Erkendelsens souveræne Egenlovmæssighed. Det er ikke Objekterne, der bestemmer Erkendelsen, men denne, der bestemmer Objekterne.

I Modsætning til disse Erkendelsesakter finder vi, naar vi ransager os selv, nogle helt andre Funktioner, der foreligger, naar Individet udfolder sig i Handling, Handlingen bæres af vore Haab og Ønsker, vor Vilje og vore Drifter. Her foreligger en personlig Hengivelse og ikke en personlig Bøjen sig for noget uden for os. Handlingen bestemmer ikke et Objekt, men bestemmes af et Subjekt. I Handlingen flyder Livet selv, baaret af Livets Love. I Erkendelsen derimod er det som om Livet standser i sin Strøm: ikke hvad Livet vil, men udelukkende hvad Erkendelsens Love dikterer, er afgørende for, hvad der *er*.

Gennem disse vage, mest billedlige Udtryk, haaber jeg, saa nøje det lader sig gøre i en kort Indledning, at have rettet Deres Tanker paa den sidste Forskel i de psykiske Funktioner, den mellem Erkendelse og Handling, eller mere almindelig udtrykt, mellem det rationelle og det irrationelle. Objektivitet i de tilsvarende ydre systematiske Fremtrædelsesformer ytrer den samme Tohed sig som Videnskab og Politik. Videnskab er systematiseret Erkendelse, Politik systematiseret Handling.

Hermed bliver det klart, hvad det er for et Problem, der er angivet i dette Foredrags Titel. Det gælder om at undersøge, hvad der i moderne Jurisprudens, saaledes som denne faktisk foreligger for os, er Videnskab, og hvad der er Politik, forstaaet i den ovenfor angivne Forstand.

Inden jeg gaar over til at besvare dette Hovedspørgsmaal, maa jeg dog forudskikke forskellige orienterende Bemærkninger.

Først rent *terminologisk*: man vil maaske mene, at jeg bruger Ordene Videnskab og Politik i en anden Betydning end den gængse. Men en terminologisk Forskel bør naturligvis aldrig skille to Parter ad. Dersom man maa give mig Ret i, at der bag den her anvendte Udtryksmaade ligger en virkelig Funktionsforskel, kan ingen Terminologi føre til at affærdige det virkelige Problem, der i saa Fald ogsaa er udtrykt i den her fremsatte Problemstilling. En anden Terminologi kan højst føre til at tilsløre Problemet.

Hvad saaledes Ordet Videnskab eller Teori angaar, er det vel almindeligt forskelsløst at betegne enhver literær Virksomhed, hvis Emne paa en eller anden Maade er af retlig Karakter, som

videnskabelig eller teoretisk. Man taler jo ligefrem om, hvad »Teorien« eller »Videnskaben« mener i Modsætning til, hvad der er antaget i Praksis. Men denne Terminologi maa anerkendes som vildledende, dersom det kan vises, at den omtalte literære Virksomhed efter sit Væsen kan være af radikal heterogen Karakter maalt i Forhold til den fremstillede Dualisme. I saa Fald kommer man ikke uden om det virkelige, funktionelle Problem: hvad i denne Virksomhed er Videnskab, og hvad er Politik?

Paa den anden Side vil man maaske mene, at Ordet Politik ogsaa kan anvendes og ofte anvendes om en Virksomhed af videnskabelig Karakter og derfor ikke som her gjort kan stilles i radikal Modsætning til Videnskab. Heller ikke denne terminologiske Forskel kan skille nogen ad. Det er vel muligt, ja, jeg anser det for givet, at der kan gives en Videnskab om menneskelig Handling, og man kan naturligvis godt vedtage at betegne en saadan Videnskab som Politik. Men man kommer ikke destomindre ikke udenom, at Genstanden for denne Videnskab, den menneskelige Handling selv ikke er nogen Videnskab, og dersom den angivne Forskel er af Interesse for Forskningen gør man derfor klogest i at benytte en Terminologi, der forbeholder Ordet Politik for denne Aktivitet selv, modsat en eventuel Videnskab om denne Aktivitet.

Ogsaa et andet Spørgsmaal melder sig og maa besvares, førend jeg gaar over til Hovedtemaet. Har det i Grunden, kunde man spørge, nogen *Betydning* at besvare det opstillede Spørgsmaal? Vi ved jo i Grunden allesammen godt, at Juristens Opgave er af dobbelt Karakter. Kan vi ikke lade det blive staaende herved? Er det til nogen Nytte nærmere at udrede Forholdet mellem den juridiske Virksomheds to Bestanddele?

Hertil er for det første at sige, at der gives Mennesker, for hvem Erkendelsen som saadan, er den højeste Værdi, Livet begærer, og overfor saadanne Mennesker behøver naturligvis ingen videnskabelig Undersøgelse, nærmere Justifikation. Men naturligvis kan denne sidste Vurderingsforudsætning ikke gøre Krav paa Almengyldighed. Der findes ogsaa Mennesker, for hvem den resultatrige menneskelige Handling, Praksis, er den højeste Værdi, og for hvem videnskabelige Undersøgelser derfor kun er beret-

tigede, naar de paa den ene eller anden Maade kan tjene denne Handling. Til Mennesker af den Livanskuelse kan jeg sige to Ting: for det første, at det gennem historiske Erfaringer utvivlsomt kan godtgøres, at Uklarhed om de her omhandlede Emner har ført til Skade saavel for den juridiske Erkendelse som for den juridiske Praksis, hvilket til dels vil fremgaa af det følgende; og for det andet, at det overhovedet altid er Tegn paa en forbavsende Kortsynethed at spørge om en Videnskabs Nytte eller Anvendelighed. Der tænkes jo nemlig hermed øjensynlig paa dens *umiddelbare* Anvendelighed og Nytte. Det er imidlertid al stor Videnskabs Kendetegn at være *umiddelbart uanvendelig* og først gennem flere Mellemlid at blive af praktisk Betydning. Hvori bestaar den rene Fysiks eller den rene Matematiks umiddelbare Nytte? Der er ingen. Men en anvendt Fysik, f. Eks. en Maskinbygningslære, er naturligvis ikke tænkelig uden paa Basis af den rene Matematik. Al Erkendelse danner et stort sammenhængende Hele, og det er kortsynet at spørge om et enkelt Leds Nytte. Enhver Erkendelse uden Undtagelse bærer potentielt i sig sin praktiske Nytte. De store praktiske Fremskridt for Menneskeheden beror paa Undersøgelser af den mest (saakaldte) livsfjerne, abstrakte Karakter. Uden Gallilei og Newton, Descartes og Kant, ingen Marconi eller Poulsen. Skade derfor for den Videnskab, der vender sig bort fra Undersøgelser, der ikke straks og umiddelbart kan slaas om i klingende Mønt. En saadan Videnskab stagnerer og gaar ad Byzantz til!

Man kan derfor umulig være blind for den store videnskabelige Betydning af de retsteoretiske Studier, der i vor Tid med stor Iver drives overalt i Europa — udenfor Danmark — og hvoraf et Spørgsmaal, som det her opstillede, udgør en Bestanddel. Blot vilde man maaske mene, at hvad særlig dette Spørgsmaal angaar, er det af ringe Interesse, da det synes at maatte være en indlysende let Opgave at adskille, hvad der er subjektbestemt Politik, og hvad der er objektbestemt Videnskab. Et saa simpelt Problem, som det at adskille Dømmen: denne Væg er rød, fra Viljen til at male den grøn, synes ikke at tiltrænge dybere filosofisk-videnskabelig Behandling. Og dog — og dog staar vi her overfor et af de allervanskeligste Problemer, baade videnskabeligt

og menneskeligt. Det, der i sine elementære Former forekommer os indlysende, til det banale, hører i sine mere komplicerede Former til det allervanskeligste: Grænsen mellem Digt og Virkelighed, Værdi og Væren. Kritikken er i sit Væsen livsfremmed, a-vital. Livet vil leve, for enhver Pris leve — og Dogmet og Troen — vore Ønskers og Haabs Børn — er det ofte en bedre Støtte end Kritikken. Behøver jeg at minde Dem om den vidtspændende Literatur, der har gjort Forholdet mellem Digt og Virkelighed til sit Emne? Det allerbedste Eksempel er dog maaske Kant selv, den redeligste blandt alle. Hvad er til syvende og sidst den praktiske Fornufts Postulater om Guds Eksistens og Sjælens Udødelighed andet end det europæiske Menneskes ubetvingelige Længsel efter en Evighed?

Der er altsaa i Almindelighed Grund nok til at tage Spørgsmaalet om Grænsen mellem Videnskab og Praxis op til Undersøgelse. Hertil kommer, særlig for Jurisprudensens vedkommende, endnu en Omstændighed.

Det er indlysende, at Jurisprudensen selv i det Omfang, hvori den er Videnskab, Teori i snævrere Forstand, dog ikke gaar ud paa at bestemme en Virkelighed i Betydning af en *Naturvirkelighed*. Retten bestaar ikke af *Ting*, men, som man plejer at sige, af *Normer*. Men herved opstaar en særlig Vanskelighed, idet selve den retlige Erkendelses Objekt, Normerne som Handlekrav, paa en ejendommelig Maade peger tilbage til Handlingen, til Politikens Sfære. Man vil heraf forstaa, at Faren for Sammenblanding mellem Videnskab og Politik — ikke blot som Udtryk for en subjektiv Villen, men ogsaa som Udtryk for ikke-retlige Handlenormer — maa blive særlig stor.

Jeg mener saaledes tilstrækkeligt at have justificeret det Problem, jeg har rejst; og skal til sidst blot gøre opmærksom paa, at min Bestræbelse for at adskille Videnskab og Politik i Jurisprudensen paa det nøjeste staar i Samklang med de Bestræbelser af metodologisk Karakter, der i vor Tid paa iøjnefaldende Maade gør sig gældende indenfor al videnskabsteoretisk Tænkning. Man kan næsten sige, at »Metode« er blevet et Modeslagord.

Herefter kan jeg vende mig til selve Hovedproblemet: hvilken Del af Jurisprudensen har Videnskabskarakter og hvilken ikke?

Da Jurisprudensen, forsaa vidt den skal være af erkendende videnskabelig Karakter, nødvendigvis maa gaa ud paa at erkende noget som *Ret*, at noget *er Ret*, at en Retsnorm eksisterer, er det givet, at det fundamentale Erkendelsesproblem i al Retstænkning maa lyde: hvad vil det sige, og hvorledes kan det erkendes, at noget (ligeegyldigt hvad) *er Ret*, at en Retsnorm (ligeegyldigt hvilken) *eksisterer*? Foreløbig lader jeg altsaa ganske det Spørgsmaal ude af Betragtning, *hvad* det er, der er Ret. Man kan ogsaa udtrykke det saaledes, at ethvert Retsproblem indeholder to Sider: den indholdsmæssige om, hvilken Regel, der gælder som Ret, hvilket naturligvis betinget varierer med Tid og Sted; og dernæst det formale, hvad det overhovedet vil sige, at dette betingede Indhold gælder som Ret. Svaret herpaa maa gælde formalt-almengyldigt, ubetinget af Tid og Sted, og nødvendigt logisk gaa forud for enhver *Retsindhold*serkendelse.

Vi vil forgæves i den gængse Erkendelsesteori lede efter Svar paa Spørgsmaalet om, hvad det vil sige, at en Norm eksisterer; thi den gængse Erkendelsesteori er som bekendt i Virkeligheden blot en Naturvidenskabernes Teori.

Overalt, hvor vi der træffer paa Begrebet Eksistens, menes der med en Naturtings Eksistens. Den kan enten ses, føles, lugtes eller høres eller ihvertfald paa en eller anden Maade sættes i Forbindelse med saadanne Fænomener, d. v. s. *maales*. Men en Norm kan vi hverken se, høre, lugte, føle eller maale — og alligevel taler vi om at den *er*, den *eksisterer*, eller, som man plejer at sige, den *gælder*.

Dette Problem om, hvad det vil sige, og hvorledes det kan erkendes, at en Retsnorm eksisterer (gælder), plejer man at kalde *Retten*s Positivetsproblem. Inden vi gaar over til at fremstille, hvorledes det maa løses, vil det være gavnligt at kaste et kort Blik tilbage paa den *historiske Udvikling*.

Det er en kendt Sag, at de naturretlige Doktriner i det 17. og 18. Aarh. ofte paa forbløffende ugenert Maade sammenblander positiv Ret og Moral. Medens de naturretlige Idéer i ældre Tid nærmest var en Slags systematisk Udtog af de bærende Tanker i

positiv Ret eller især i den klassiske Romerret (*ratio scripta*), blev de i senere Tid mere og mere Udtryk for de spirende rationalistiske Frihedsidealer. De har sikkert haft deres eminente praktiske Betydning som Anledning til praktiske Reforme; men hvad det her drejer sig om, er udelukkende den metodiske Sammenblanding, Naturretten gjorde sig skyldig i, idet den uden Forskel benævnte disse Idealer, denne rationalistiske Politik for Ret. Dens Paastande om, hvad der *var* Ret, gled ofte ganske ud i et med dens Paastande om, hvad der *burde være* Ret.

Den historiske Skole, der forberedtes i Tyskland af Hugo, men først egentlig kom til Bevidsthed med Savigny og Puchta, opfattes vel som Regel som Naturrettens Modstander og Overvinder. Det er dog i den Henseende, hvorom vi her taler, nemlig med Hensyn til Rettens Positivitetsproblem, egentlig ikke helt rigtigt. Den historiske Skole vendte sig vel fra de naturretlige Forsøg paa ud fra visse Doktriner at deducere en ideal Universalret som den bedste for alle Folkeslag, og henviste i Stedet for til de historiske og nationale Omstændigheder, til Folkets Retsbevidsthed, som højeste regulerende Princip for al Retspolitik. Og vel søgte den ogsaa at vise, at den positive Ret vokser og gror med et Folk og ikke frit kan forandres, som man lægger et gammelt Sæt Tøj for at tage et nyt Sæt paa. Men det Spørgsmaal, hvad det egentlig vil sige, at noget eksisterer som gældende Ret, gik den historiske Retning ikke paa Klinge. Den troede vel nok at have besvaret dette Spørgsmaal med en Henvisning til Folkets Retsbevidsthed; men som vi saa, gled den i Virkeligheden hermed over i et retspolitisk Problem. Samlet kan vi om den historiske Skole sige, at den gennemførte en radikal Ændring i den *retspolitiske* Metode, og at den for første Gang rejste Rettens *sociologiske* Problem, d. v. s. Problemet om, under hvilke sociale Betingelser en vis Ret af givet Indhold opstaar; eller mere almindeligt udtrykt: Problemet om de gensidige Relationer mellem Ret og social Virkelighed. Men dette kausalvidenskabelige Problem, der søger at stille Retten ind i en vis naturvidenskabelig Sammenhæng, er naturligvis principielt forskelligt fra det *ergendelsesteoretiske* Spørgsmaal om, hvad det overhovedet vil sige, at Ret er, gælder. Det sociologiske Problem forudsætter logisk det Retsbegreb, som det

netop er de retsteoretiske Undersøgelers Opgave først at grundlægge.

Det er ikke forunderligt, at Interessen i den retsfilosofiske Tænkning først har rettet sig mod det politiske Spørgsmaal om, hvorledes Retten burde være, og mod det sociologisk-historiske Spørgsmaal om, hvorfor Retten er, som den er, under givne Forhold, medens man derimod først paa et langt senere Stadium i Udviklingen har vendt sig mod det Problem, hvad det da overhovedet vil sige, at Ret er. Det beror paa den almindelige Lov, at det først er de praktiske Spørgsmaal, der inciterende vækker Mennesket til Eftertanke; ligesom i det hele taget et Emnes Indhold før bliver gjort til Genstand for Spekulation, end et Emnes Form. At Retten eksisterer, synes en saa selvfølgelig Sag — lige saa selvfølgelig som at Tingene om os eksisterer — at det saa at sige forudsætter et Overskud af intellektuel Energi, før man vender sig mod dette Spørgsmaal. Paa samme Maade som de praktiske eller teoretiske Naturvidenskaber gaar forud for den naturvidenskabelige Erkendelses Teori.

Den første, der mig bekendt med Bevidsthed og Energi har stillet Rettens Virkelighedsproblem, er Englænderen *John Austin*, Grundlæggeren af den engelske »analytical school of jurisprudence«. Hans Virksomhed faldt i Aarene fra 1828—32, da han var Professor ved det nyoprettede University College i London. Datiden oversaa hans Betydning, men Eftertiden har ydet ham fuld Oprejsning. Hvad der eksisterer af engelsk Retstænkning af teoretisk Karakter, skylder ham og Sir Henry Sumner Haine sin Tilblivelse. Hans Tanker, der indtil de sidste Aar er forblevne ukendte paa Kontinentet, vinder nu frem. Det vil dog ikke lønne sig at fremstille Retsteoriens historiske Udvikling ud fra Austins Tanker. Netop hans isolerede Stilling bevirker, at Teoriens historiske Udvikling træder mindre tydeligt frem.

I Tyskland derimod voksede der med den historiske Skole som Baggrund Bevægelser frem, der søgte at udskille den gældende Ret fra den Sammenblanding, hvori den befandt sig med Politikken.

En Retning søgte at gøre dette ved at føre den Opgave igennem, den historiske Skole havde nøjedes med at stille, nemlig

Spørgsmaalet om Rettens sociologiske Determinanter. Allerede i 40'erne og 50'erne træffer vi Repræsentanter for denne Retning, altsaa endnu i den historiske Skoles sene Blomstringstid. Men det er indlysende, at dette Forsøg paa Forhaand maatte strande; det er og bliver to forskellige Spørgsmaal, paa den ene Side at spørge om, hvad det vil sige, og hvorledes det kan erkendes, at noget eksisterer, og paa den anden Side at spørge, hvorfor det under givne Betingelser eksisterer paa netop denne Maade. Et Fænomens Eksistens er forskellig fra dets Eksistensbetingelser.

En anden Retning, den, der indtil vore Dage har været den herskende, den saakaldte juridiske Positivism, mente derimod at kunne løse dette Problem under Henvisning til Lovens historiske Positivitet som Udtryk for en historisk bestemmelig Kendsgerning. Alle andre Kilder, derunder Sædvane og Analogi, maatte derfor underordnes Loven og kunde kun anerkendes, forsaavidt de indirekte var Udflod af Loven. Sagens Natur banlystes som Rester af en naturretlig Retspolitik. Denne Opfattelse fandt sit eklatante Udtryk i Bergbohms berømte Værk »Jurisprudenz und Rechtsphilosophie«. Den er i Virkeligheden blot en Formulering af den populære, førkritiske Opfattelse: skal Retten have Realitet, maa denne bero paa Loven, Lovgiverens Vilje som positivt Faktum. Alt andet er Naturret, d. v. s. Moral, Politik. Denne Opfattelse kan med Rette betegnes som *naiv Positivism* i Analogi med den naive, d. v. s. førhistoriske Opfattelse af Naturvirkeligheden, der problemløst forudsætter Tingenes Eksistens som givet. At denne Lære imidlertid beror paa en fundamental Cirkel, er indlysende; thi: hvem er Lovgiver? Efter vidt og bredt at have kredset om dette Spørgsmaal, giver Bergbohm os endelig Svaret: det er den *kompetente* Magt, den autoritære Myndighed. Hermed er Cirklen aabenbar; thi det er klart, at Kompetence og Autoritet ikke er faktiske Begreber, men selv *normative* Figurer. Og da der med Kompetence vel maa menes retlig Kompetence — der kan jo ikke menes den moralsk bedste eller den klogeste! — havner vi saaledes paany i den Ret, vi skulde begrunde.

Som en særlig Afart af de positivistiske Teorier, kan nævnes de, der vel ligesom Bergbohm vil grunde Retten i Magt, men derimod ikke bestemmer den retsskabende Magt som den kom-

petente Myndighed, men derimod som den faktisk-fysiske Centralmagt. Disse Teorier, der gaar tilbage til Austin, tror hermed at have undgaaet Cirklen og grundet Retten i et selvstændigt Faktum. Dette er galt. Det er en Vildfarelse at tro, at der nogetsteds eksisterer et socialt Magtcentrum, der ikke eksisterer netop i Kraft af Retten.

En tredje Retning gik frem paa den Maade, at den spurgte om Grunden til Rettens forbindende Kraft. Men der ligger baade i Begrebet Grund og i Begrebet forbindende Kraft fundamentale Tvetydigheder, der blev skæbnsvangre for denne Problemstilling. Med Grunden til et vist Forhold kan man i unøjagtig Terminologi mene enten den Aarsag, der i Kausalkæden determinerer det omspurgte Forhold, eller man kan mene det mere almindelige Vurderingsprincip, hvorudfra man gennem en Deduktion kan retfærdiggøre det paagældende Forhold, maalt i Relation til den forudsatte Maalestok. Men hermed havner man henholdsvis i Sociologi eller Politik. Problemstillingen er paa Forhaand forkert. Rettens Positivitetsproblem bestaar ikke i at spørge om Grunden til, at Retten gælder; thi hermed forudsættes jo netop den Gælden, der udgør Problemet. Den rette Problemstilling maa som ofte nævnt lyde, hvad vil det overhovedet sige, og hvorledes kan det erkendes, at Retten gælder.

Dette hænger sammen med, at der i Begrebet forpligtende Kraft ligger en populær Misforstaaelse, der endnu ikke er overvundet i Videnskaben. Den populære Tænkning, for hvilken den moralsk forbindende Norm er det umiddelbart kendte, kan ikke overvinde en Vedhængen ved det moralske. Alle de utallige Forsøg, der er gjort paa at begrunde Rettens forpligtende Kraft, fører ad utallige Veje tilbage til at ville bevise Rettens *moralsk* forbindende Kraft. Det overses hermed, at Begrebet Pligt som et rent normativt Begreb maa forekomme lige saa selvstændigt for de rettlige Normers som for de moralske Normers Vedkommende. Der maa eksistere en retlig »forbindende Kraft« uafhængig af en moralsk »forbindende Kraft«, simpelthen som Udtryk for Rettens Virkelighed, uanset dens moralske Berettigelse, der vel ofte vil foreligge, men som ingenlunde kan postuleres som givet. Ethvert Forsøg paa at bevise Rettens forbindende Kraft i anden Forstand

kan kun betyde et konservativt politisk Postulat til Forsvar for det bestaaende, imod Revolution.

Samlet og maalt i Forhold til Læren om Retskilderne kan man om de tre foreliggende Grupper af Teorier bemærke følgende. Enten reducerer de — som de sociologiske Teorier — al Ret til det blot faktisk sædvanlige. Sædvanen bliver da øverste Retskilde, fra hvilken alle andre i sidste Instans øser deres »Kraft«. Men for denne Lære bliver det umuligt at sondre Retten fra det blot faktiske; Retsvidenskaben opløser sig i Sociologi. Eller de forveksler, som de moderne naturretlige Teorier, Retten selv med dens Ideal. Forholdet Natur, Rettens Idé, Fornuften bliver da højeste Retskilde. Men det bliver herefter umuligt at sondre Ret fra Moral, eller andre ikke-rettlige normative Systemer, og Retsvidenskaben opløser sig i Morallære. Eller endelig kører de Ring, saadan som de positivistiske Teorier, der vil grunde Retten i Magten. Loven bliver i dette Tilfælde højeste Retskilde, men hvad er Lov? Overfor dette Spørgsmaal staar de positivistiske Teorier enten magtesløse eller giver det Skinsvar, der ligger i at henvise til den kompetente Myndighed eller til den faktiske Magt. Af de tre Arter af Teorier kommer dog de sidste Sandheden nærmest; deres Sandhedsværdi ligger i det negative: Retten er hverken det faktisk sædvanlige eller det idealt rigtige. Retten er en specifik Normart. Hvilken og hvorledes dens Erkendelse er mulig — paa disse Spørgsmaal har de positivistiske Teorier blot intet Svar givet.

Herhjemme i Danmark er Grundlaget for den nu herskende Opfattelse lagt af en Jurist og Filosof af europæisk Format: A. S. Ørsted. Man kan dog ikke med Rette vente, at Ørsted ud fra sin Tids Forudsætninger skulde være trængt til Bunds i Problemet, set med vor Tids Øjne. Det maa være mere end fortjenstfuldt nok, at Ørsted overvandt Naturretten og trængte frem til en positivistisk Opfattelse af Retten. Han sprang saa at sige — ligesom hans samtidige Austin — den historiske Skole over. Ørsteds Lære frembyder nemlig den samme typiske Cirkel som Bergbohms Lære et halvt Hundrede Aar senere. Vel hævder Ørsted, at Staten er Kilde til al Ret, men han anser dog Staten for grundet paa en Borgerpagt, om end kun en tænkt, om end kun som Udtryk for, hvad man fornuftigvis maa forlange angaaende Statens Virk-

somhed. Ørsted taler ligefrem om en Retspligt til den statslige Sammenslutning, hvormed han paany er gledet ud i det politisk-normative, bort fra Rettens faktiske Virkelighed. Goos har da ogsaa Ret, naar han konsekvent forlænger Ørsteds Tanke derhen, at ikke Staten er Kilde til Retten, men at denne henter sin Autoritet samme Steds fra som Moralen: fra den fælles Fornuftlov.

Saaledes var Stillingen ind i det 20. Aarhundrede. De Forsøg, man havde gjort paa at fatte Rettens Virkelighed, var uhjælpeligt strandede. Der tilkommer Wiener-Statslæreren *Hans Kelsen* Æren for først med stor Energi at have vendt sig mod den almindelige Metodesynkretisme indenfor Retstænkningen. Ud fra nykantisk-idealistiske Forudsætninger forsøgte Kelsen en Grundlæggelse af Retsvidenskaben og en Løsning af Rettens Positivetsproblem. Det vil dog føre alt for langt at komme videre ind herpaa. Jeg maa nøjes med at bemærke, at selvom man ingenlunde kan finde Kelsens Løsninger tilfredsstillende, maa man anerkende, at ingen har stillet Problemet skarpere end han. Selv har jeg — oprindeligt inspireret af Kelsen — gjort et Forsøg paa at komme Positivetsproblemet til Livs. I disse Bestræbelser har jeg især modtaget Paavirkning fra den tyske Filosof Heinrich Richert, der netop grundlæggende i vor Tid har behandlet Problemet om Karakteren af de Videnskaber, der falder udenfor Naturvidenskaberne; ogsaa Höffdings Afhandling om Totalitet som Kategori har været bestemmende for mig. Desværre er det ugørligt indenfor dette Foredrags Rammer at give en fyldestgørende Fremstilling af Teorien om Rettens Positivitet. Jeg maa nøjes med at skitsere Omridset.

Ligesaa lidt som der i den fysiske Verden findes et absolut hvilende Udgangspunkt, en Æter, i Forhold til hvilken al Bevægelse kan maales, ligesaa lidt findes der indenfor den rettlige Verden et absolut første, hvorfra al anden Ret kan aflede sin Gyldighed. Loven, saaledes som Grundloven, Sædvane, Sagens Natur eller noget som helst andet kan gøre Krav herpaa. Det sidste Grundlag for den rettlige Erkendelse ligger udelukkende deri, at det er muligt at koordinere en Række sociale Akter — deriblandt en Række umiddelbare Tvangsakter — paa en saadan Maade, at de

fremstiller sig for os som en organiseret Individualitet, en *Totalitet*, ikke som Kaos.

For at forstaa dette maa man opgive en af de mest rodfæstede, populære Anskuelse angaaende Rettens Væsen. Man betragter sædvanligvis Retten som et Sæt af Regler, der paa mere eller mindre let konstaterlig Maade forefindes til Brug for Dommeren. Dommen betragtes netop som *Anvendelse* af den Ret, der allerede eksisterer forud, enten som Lov, i Mangel deraf som Analogi, Sædvane, eventuelt »Sagens Natur«. Denne Opfattelse, der passende kunde betegnes *Dogmet om Rettens præjudicielle Eksistens*, kan sikkert føres tilbage til en dobbelt Kilde. Dels baserer den sig paa Montesquieu's Lære om Statsmagternes Adskillelse, hvorefter Dommeren udelukkende bør betragtes som Lovens Talerør. Dels taler vigtige vitale, praktiske Hensyn for at opretholde den Illusion, at Dommeren altid fælder sin Dom ud fra en Ret, der eksisterede, før det konkrete Søgmaal blev bragt for ham. Det vil nemlig i høj Grad svække Parternes Tillid til Dommerens Autoritet, om ikke de troede, at han blot havde at erkende, hvad der i deres Tilfælde var Ret, som noget, der eksisterede og laa til Grund for Dommerens Anvendelse.

Hele denne Opfattelse, hvorefter Retten saa at sige kun eksisterer i *ét Trin*, tilslører imidlertid den mest fundamentale formale Struktur, i hvilken den positive Ret viser sig for os. Den positive Ret er en *Trinbygning*, kan man med et godt Billede sige. Med dette Billede udtrykkes den Egenskab ved den positive Ret, at visse Dele af den logisk danner Forudsætningen for andre Dele, idet det øvre Trin selv normerer, under hvilke Betingelser Normer i det nedre Trin er Ret. Saaledes danner Grundloven en logisk-retlig Forudsætning for Loven, denne igen for Forordningen, begge disse igen for Dommen, denne igen for de endelige Fuldbyrdelesnormer. Saaledes danner det hele et sammenhængende Hele, en Trinbygning, og der bestaar ikke noget principielt forskelligt Forhold mellem Lov og Dom, og mellem Grundlov og Lov. Naar man har overset dette, skyldes det især følgende Forhold. Det overordnede Trin bestemmer, under hvilke Betingelser Ret kan opstaa; men denne Bestemmelse kan være mere eller mindre materielt bestemt, eller den kan være mere eller min-

dre blot formal, idet den nøjes med at bestemme, hvilken Myn- dighed der kan fastsætte det underordnede Trins Normer uden materielt at bestemme disses Indhold (Delegationsnormer). Grundloven er f. Eks. overvejende formal; dog ikke ganske; den opstiller ogsaa visse materielle Skranker, f. Eks. i § 80. Loven er derfor, set i Forhold til Grundloven, dels Anvendelse, nemlig forsaavidt den følger dens materielle Direktiver, dels Retsskabelse, forsaavidt den egenmægtigt udfylder Grundlovens Blanketbud, Rammen. Dog er Udfyldelsen aldrig fuldstændig. Loven forbliver abstrakt, og indenfor det abstraktes Ramme vil der altid være Plads for Tilføjelse af endnu flere Kendemærker. Kun i det konkret-individuelle Tilfælde vinder Retsreglen fuld Bestemthed. Men denne Bestemthed opnaar Reglen først i Dommen — gennem Dommerens Udfyldelse af Lovens delvise Blanket. Vi forstaar heraf, at *Dommeren nødvendigvis er retsskabende* paa samme Maade som Loven er det i Forhold til Grundloven. Der foreligger kun en Gradsforskel, ingen Væsensforskel.

Man kan fuldende dette Billede ved over Loven at tænke sig en rent formel *Grundnorm*, der indsætter Grundlovsgiveren som øverste normsættende Instans. Den helt indholdstomme Norm vinder da sit Indhold efterhaanden som den konkretiserer sig i en fremadskridende Kæde af gensidig sub- og superordinerede Organakter. Hvad der fra oven set er retsstiftende Kendsgerning — f. Eks. Lovgivningsakter i Forhold til Grundloven eller Løfte- afgivelsen i Forhold til Loven — er fra neden set Norm — f. Eks. Loven i Forhold til Dommen, Løftet i Forhold til Parterne. Man kan illustrere Forholdet ved at tænke sig Retten som en Flod, der som Kilde udspringer paa Toppen af et Bjerg og gennem et Sæt af Terrasser falder ned, medens den breder sig og optager mere og mere Stof i sig. Det er Rettens Vej fra den formale Grundnorm til de fuldt konkretiserede Fuldbyrdelesakter.

Jeg indrømmer, at dette Billede og denne Teori har sine væsentlige Fejl. Disse bestaar hovedsagelig i, at det er urigtigt at betragte Rettens Opstaaen udelukkende fra oven og nedefter, *deduktivt*. Retten opstaar ogsaa *induktivt*, fra neden og opefter. Det er f. Eks. umuligt at nægte, at Dommeren ikke ogsaa skaber Ret udenfor Lovens Konkretisationsrammer. Det er netop Grund-

tanken, naar jeg har sagt, at Rettens sidste Erkendelsesgrund ligger i den *gensidige Koordination*, hverken i Deduktionen, som de positivistiske Teorier udelukkende har for Øje, eller i Induktionen, som de sociologiske-friretlige Teorier udelukkende hæfter sig ved.

Med lige saa stor Ret, som man kan sige, at en Dom er Ret, fordi den kan udledes af Loven, kan man omvendt hævde, at Loven er Ret — fordi den følges i Praxis. Den juridiske Sandhed ligger udelukkende i den *gensidige Koordination* til et *System*. *Systemet* er sidste Retskilde. Dersom en Doms konkrete Indhold ikke lader sig deducere fra Loven, kan denne Dissonans lige saavel give Anledning til, at Dommen underkendes som Ret, som til, at Loven underkendes og ændres i Overensstemmelse med Praxis. Hvilke af disse to Muligheder, der bliver til juridisk Virkelighed, afhænger udelukkende af den sociale Reaktion, om Systemet assimilerer sig med Dommen og flere af samme Slags, hvorved Loven maa anses ændret — eller om Systemet reagerer ved eventuelt at forkaste Dommen i Appel, eller endnu skarpere ved at føre Sanktionsmidler mod Dommeren paa Grund af hans fejle Dom, f. Eks. ved at afskedige ham eller lignende. Systemet bestaar som enhver anden Organisme i en fortsat labil Tilstand, en ustadig Ligevægt, der er undergivet kontinuerlig, uafbrudt Fluktuation.

Men for ikke at gøre Tingene for komplicerede kan vi lade dette bero og blive ved det omtalte Trinbygningsbillede. Det er nu klart, at denne Opfattelse af Rettens formale Struktur i allerhøjeste Grad vil være følgesvanger til Forstaaelse af en Mængde retlige Fænomener, f. Eks. til Forstaaelse af Grundlovens egentlig retlige Betydning, Spørgsmaalet om Lovens Grundlovsmæssighed, Dommens Forhold til Lov og de private Kontraktens, specielt de kollektive Aftalers Karakter m. v. Blot maa man naturligvis ikke tro, at man ud fra disse retsteoretiske Sandheder skulde være i Stand til at løse en eneste menneskelig Samlivskonflikt. Men forsaavidt disse Konflikters Løsning dog maa iklædes en retlig Form, vil man være i Stand til langt klarere at stille og forstaa Problemerne i deres retlige Klædning. Retsteorien har samme Betydning for den positive Retsvidenskab som Matematikken

for Naturvidenskaberne. Man vil nu være i Stand til at udskille alle de politiske Postulater, der paa den ene eller anden Maade sniger sig ind og udgiver sig for Erkendelse af Ret. Man vil f. Eks. ogsaa forstaa, at jo højere vi stiger op i Rettens Generalisationsrække — d. v. s. jo mere vi bevæger os i den offentlige Rets højeste Regioner — jo mere nærmer den juridiske Erkendelse sig sin Grænse og konvergerer mod Nul. Til sidst smelter paa ejendommeligt Maade det rettlige og det politiske (i Ordets populære Betydning) faktisk sammen.

Man vil ogsaa paa Grundlag heraf blive i Stand til at forstaa Dommens formalrettlige Struktur i Forhold til de saakaldte Retskilder.

Dommen er — ligesom Loven — et Trin i Rettens Konkretisationsrække og er derfor selv en Retskilde saavel som Loven. Idet Dommen konkretiserer Lovens abstrakte Ramme virker den rettskabende; thi at »skabe« Ret kan i den erkendelsesteoretiske Sammenhæng, hvori vi her taler, ikke betyde andet end at være Erkendelsesgrund for noget som Ret. I denne Forstand er Dommen ogsaa rettskabende, naar der ved den afsiges Ret, der ikke kan opfattes som Konkretisation af Loven. Ved fortsat koordineret Retsafsigtelse i samme Retning virker Dommen paa denne Maade tilbage paa den abstrakte Ret i Lovens Trin. Der opstaar paa denne induktive Maade Ret som Forudsætning for en vis Domspraksis.

Det er i Virkeligheden dette, man har haft for Øje, naar man ved Siden af Loven har nævnt Sædvane, Analogi, Lovens Aand, Sagens Natur som Retskilder. Ved at sidestille disse med Loven sammenblander man to helt forskellige Synspunkter: paa den ene Side det indholdsmæssige (det politiske eller sociologiske), der lægger Vægt paa, hvad der er afgørende for, at der afsiges en Dom med netop dette Retsindhold, og paa den anden Side det formelle, der lægger Vægt paa, hvad der er afgørende for, at Dommen overhovedet kan erkendes som Ret. Thi det er klart, at Dommen sociologisk betragtet ikke, eller ikke altid skaber Ret. Dommeren henter Indholdet til sin Rettskabelse mange Steder fra, fra Sædvaner, den videnskabelige Doktrin, Moralens *Reglen*, han anvendte, var maaske ingenlunde nyskabt — selv om det

først var hans Anvendelse, hans Forsyning af den med Statsmagtens Stempel, der gjorde den til en *Retsregel*.

De Synspunkter, jeg her har fremført, om Dommerens rets-
skabende Funktion, er ingenlunde ny og ukendte i dansk Ret,
selvom jeg tør haabe, at de først vinder deres egentlige Begrundelse,
Klarhed og Begrænsning ud fra en fuldstændig Teori om den positive Ret. Dansk Retsfilosofis Nestor, Hr. Professor Bentzon, har allerede i sine Noter til Goos' almindelige Retslære talt om Dommernes retsproducerende Funktion, hvilket hænger sammen med Professor Bentzons interessante Undersøgelser om Forholdet mellem Skøn og Regel.

Jeg har nu fremhævet enkelte Træk af den rent formale, almen-
gyldige Videnskab, der beskæftiger sig med Spørgsmaalet om, hvad det overhovedet vil sige, og hvorledes det kan erkendese, at noget *er* Ret. Man kunde kalde denne Videnskab for *Retsteori i snævrere Forstand* eller for formal juridisk Normlære. Den fører, som det fremgaar af det foregaaende, til en Undersøgelse af de *normative Former*, hvori al Retserkendelse nødvendigvis maa forløbe. Den formale Retsteori udgør saa at sige Retsvidenskabens Matematik. — Naar maa saa ofte støder mod en indgroet Mistanke mod al Retsfilosofi, skyldes det sikkert, at man frygter i denne Form paany at træffe en forklædt, abstrakt Naturet, der ud fra visse aprioriske Ideer vil naa frem til en Løsning af menneskelige Samlivskonflikter. Jeg haaber, at det foregaaende fuldstændig vil have rensat mig for enhver Mistanke i saa Henseende. Den rene Retsteori kan naturligvis aldrig føre til Erkendelsen af et eneste konkret-virkeligt Retsindhold.

Hermed forlader jeg den rene Retsteori og vender mig til det andet store videnskabelige Komplex: den positive Retsvidenskab selv i snævrere Forstand, *Retsdogmatikken*, der gaar ud paa at erkende et vist *Indhold* som Ret til givet Tid og Sted. Logisk forudsætter denne Videnskab nødvendigvis den skildrede rene Retsteori. Bevidst eller ubevidst maa man operere med visse Forestillinger om, hvad det overhovedet vil sige, at noget er Ret, før man kan bestemme dette »noget«. Men denne Videnskab — hvis nærmere Karakter jeg her paa Grund af Tiden maa undlade at gaa nærmere ind paa — strækker sig naturligvis ikke længere,

end det med Støtte i den rene Retslære er muligt at erkende noget som virkelig værende, positiv Ret. Vi er hermed naaet til den afgørende Grænse mellem Videnskab og Politik — thi *alt andet*, alt det, der ikke er Retsvidenskab, er *Retspolitik*.

Alt andet er Politik: Retsskabelsen er Politik, og det hvad enten den foregaar hos Lovgiveren, hos Dommeren eller — i den saakaldte juridiske Teori, Litteraturen, Doktrinen. Man vil nu forstaa, at den allerstørste Del af Litteraturen — utvivlsomt den værdifuldste —, nemlig den Del, der ikke indskrænker sig til blot at erkende, hvad der strengt taget kan siges at være Ret, men som fremsætter Meninger om, hvad der burde skabes som Ret, enten af Lovgivningen eller Dommeren — er Politik. Dette erkendes dog ikke tilfulde af den herskende Mening. Vel indrømmer man, at forsaavidt man udtaler sig om, hvad Lovgiveren burde gøre, de saakaldte *de lege ferenda Udtalelser*, driver man Politik. Man indser derimod ikke, at akkurat det samme gælder, forsaavidt man opererer med Analogi, Sædvane, Sagens Natur og lignende som Retskilder. Dette følger af, at alle disse saakaldte Kilder ikke er Trin i Rettens Trinbygning, ikke virkelige Erkendelseskilder for noget som Ret, men enten sociologiske Determinanter eller politiske Postulater for den dommerlige Retsskabelse. Saadanne Udsagn er Raad, ikke til Lovgiveren, men til Dommeren for hans retsskabende Funktion. Det samme gælder alle juridiske Konstruktioner og saakaldte Teorier, f. Eks. Teorien om Kontrakt, Tredjemandsretshandel, Straffeteorier m. v. Deres Betydning ligger udelukkende i de numanente Konsekvenser, de vil faa som vejledende for tænkte Retsafgørelser. De kan derfor med Rette betegnes som fantaseret, anteciperet, retsskabende Retsudøvelse. De er *Raad* til Dommeren, men ikke Ret.

Hermed er, som allerede omtalt i Begyndelsen, imidlertid et helt andet Spørgsmaal ikke afgjort, nemlig hvorvidt disse Raad muligvis kan *underbygges* med en videnskabelig Begrundelse. Det er muligt, at der kan gives en Politikens Teori. Ja, jeg anser det for ganske sikkert, at der kan gives en saadan. Problemet kan ogsaa stilles saadan, om den juridiske Politik skal forblive en vilkaarlig, alene paa den personlige Kunnen og Takt hvilende Kunst, eller om den i højere eller mindre Grad kan underbygges med Teori.

Skulde jeg nu fuldstændiggøre mit Foredrag, vilde jeg give en kort Oversigt over den juridiske Politiks Historie. Tiden forbyder det. Jeg maa nøjes med en ganske kort Belysning af de Strømninger, der gør sig gældende i vor Tids juridiske Politiks Teori.

Medens Naturretten levede i Troen paa, at det var muligt ud fra aprioriske Fornuftideer at bestemme den juridiske Politik, og medens den historiske Skole saa sin højeste Ledestjerne i den folkelige Retsoverbevisning, altsaa i en vis positiv Moralitet, er det karakteristisk for moderne Retspolitikks Teori, at der søges bort fra disse gamle Autoriteter. Alle de Ideer, man samler under Benævnelsen Friret, er jo ret forstaaet Teorier om Retspolitikken, ikke rene Retsteorier, hvorfor de som oftest giver sig ud. Det fælles for disse moderne Tendenser er, at de søger at finde Principperne for Rettens Skabelse enten i visse moralske Postulater, i Retsideen eller lignende, hvorved man paany, omend i relativet Form, havner i Naturretten eller, og især, i *Sociologien*, d. v. s. i realvidenskabelige Undersøgelser om Forholdet mellem Ret og Samfund.

Det er utvivlsomt her Fremtiden for den juridiske Politik ligger. Og det er naturligvis ogsaa denne Politik, der siden Ørstedes Dage har været herskende i dansk Jurisprudens, og som man udtrykker ved at tale om de *reale Hensyn*. Spørgsmaalet er blot, om disse reale Hensyn udelukkende skal komme i Betragtning som mere eller mindre irrationale Elementer i Retsforskerens paa almindelig menneskelig Erfaring begrundede Skøn — eller om de skal indgaa som Elementer i et rationelt, sammenhængende sociologisk Studium af Samfundslivet. Valget kan ikke være tvivlsomt; thi det sidste er jo blot den systematiske Fuldendelse af det første. Ligesom i sin Tid en rationel Lægevidenskab udviklede sig paa Basis af kloge Mænds empirisk-tilfældige Indsigt i Sygdomme og deres kunstfærdige Evner til at udfinde den rette Behandling, paa samme Maade maa i vore Dage en sociologisk-rationel Politik udvikle sig af kloge og taktfulde Juristers kunstfulde Skøn.

Jeg er nu i Stand til at drage de afgørende Konsekvenser angaaende Forholdet mellem Videnskab og Politik, Teori og Praksis i moderne Jurisprudens. Jeg kan formulere Resultaterne i en

Række Teses. Disse falder i to Grupper, eftersom de almengyldigt gælder om Forholdet mellem al Teori og Praksis, specielt mellem den juridiske Teori og Praksis, eller kun om Forholdet mellem disse sidste.

A. Tese 1. Det er paa Forhaand *udelukket*, at Teori og Praksis kan *stride mod hinanden*, som den populære Talemaade let lyder. Erkendelse og Handling kan lige saa lidt staa i Modstrid til hinanden som en Tone til en Farve. Dersom en Teori ikke »stemmer« i Praksis, kan dette udelukkende betyde, at Begivenhederne ikke tager det Forløb som bestemt i Teorien, altsaa, at den er gal som Teori. En gal Teori maa erstattes med en rigtigere Teori. Det er Erfaringen (hvormed al Erkendelse begynder), der oplyser os herom, men naturligvis ikke Praksis, Handlingen selv.

Tese 2. Dersom Handling sker bevidst, *kan* der derimod bestaa det Forhold mellem Handling og Erkendelse, at Handlingen *underbygges* af en Teori, idet denne belærer os om, hvilke Midler der kan føre til et attraaet Maal og dermed motivere os til at søge disse Midler anvendt.

Tese 3. Teorien — naturligvis forstaaet som den til enhver Tid som i højeste Grad rigtig erkendte Teori — kan *aldrig skade* Handlingen. Vi kan aldrig blive for kloge. Naas det attraaede Maal ikke, er dette netop et Bevis for, at Teorien var teoretisk forkert, og den tæller saaledes ikke mere med som Teori.

Tese 4. *Al* Erkendelse, al Teori er uden Undtagelse af — ihvertfald potentiel — *Betydning* for den menneskelige Praksis. Denne Sætning følger af den før omtalte intime Sammenhæng mellem den »øverste«, mest abstrakte Erkendelse og dennes »nedre«, mest konkret anvendte Trin.

B. Hvad særlig Jurisprudensen angaar, gælder følgende 3 Sætninger:

Tese 1. Af *retsvidenskabelig* Karakter er indenfor Jurisprudensens samlede Omraade kun 1) Retsteorien, der undersøger, hvad det vil sige, at noget er Ret overhovedet, og derved giver en Beskrivelse af de formale Funktioner, hvori al Retserkendelse sker; og 2) Retsdogmatikken, der med Basis i Retsteorien bestemmer, hvad der til givet Tid og Sted er gældende Retsindhold. Betragter vi den foreliggende danske juridiske Litteratur fra

nyere Tid, er der kun givet faa og spredte Bidrag til en ren Rets-teori. Som Følge heraf ligger der over al Fremstilling af positiv dansk Ret et Skær af Usikkerhed og principiel Rodløshed, idet man ikke er sig Principperne og Grænserne for den juridiske Erkendelse bevidst.

Tese 2. Alt andet i den foreliggende Literatur, især de mangfoldige Fortolkninger, Analogislutninger, Konstruktioner, saakaldte juridiske Teorier, Betragtninger hentede fra Forholdets Natur eller reale Hensyn er *ikke af retsvidenskabelig* Karakter. Der erkendes herigennem ikke dansk Ret, men postuleres, hvorledes denne bør skabes af Lovgiveren eller især af Dommeren. Den Del af Litteraturen er ikke Udtryk for en Retserkendelse (d. v. s. en objektiv-enstydig Determination), men for en Vilje til at skabe Ret. Den er altsaa i sit Væsen en Praksis, om end endnu ikke virkeliggjort, saa dog en fantaseret, anteciperet Praksis.

Tese 3. Noget andet er, at denne fantaserede Praksis ligesaavel som Dommerens eller Lovgiverens virkelige Praksis kan *underbygges af en Teori*, forsaavidt man teoretisk kan fastslaa, hvilke Midler der kan føre til et vist Maal (Maalet selv maa forudsættes i en sidste Vurderingshypotese). Her kommer *Retsteknologien* i Betragtning, der videnskabelig-systematisk undersøger Sammenhængen mellem Ret og sociale Tilstande — den foreliggende danske Retspolitik støtter sig, forsaavidt den væsentlig opererer med de reale Hensyn, til en saadan Retsteknologi, men kun i en *fragmentarisk, embryonær* Tilstand, der forholder sig til en virkelig Retsteknologi som Lægekunsten for 100 Aar siden til vore Dages Lægevidenskab.

Med Basis i de nævnte Teser kommer man til følgende *to Programfordringer* for Fremtidens, specielt dansk Jurisprudens:

1) Studiet af den rene Retsteori bør optages, thi først herved vinder Retsdogmatikken Klarhed over sine Forudsætninger og Rækkevidde.

2) Men Tiden er ogsaa inde for Jurisprudensen til — som man siger — at gaa ud i Livet og studere Sammenhængen mellem Ret og sociale Tilstande — ikke blot, som det sker nu, sporadisk og tilfældigt gennem den enkeltes begrænsede juridiske Praksis, men gennemtrængende, systematisk, Haand i Haand med almin-

delig Sociologi og Økonomi. Studiet bør — efter den gængse Terminologi — blive langt mere »praktisk«.

Men i rigtig Terminologi er ogsaa dette saakaldte praktiske Studium Teori. Der findes nemlig overhovedet ikke andre Problemer end teoretiske. De to Ord er Synonyma. Der er kun tre Ting, der kan fremme den menneskelige Handling, og det er Teori, Teori og atter Teori.

Vil Fremtiden være i Stand til at løse disse Opgaver?

Jeg tror det, om ikke andet, saa fordi Naturen har fundet paa det snu Fif at frembringe en Mennesketype, der søger Sandheden for dens egen Skyld, og derved uden dens direkte Vilje fører Menneskeheden frem til dens store praktiske Sejre. Det er de Mennesker, der slutter sig til den store franske Fysiker og Matematiker Henri Poincarés smukke Ord:

La recherche de la vérité doit être le but de notre activité, c'est la seule fin qui soit digne d'elle, parce qu'elle seule est belle.

I den paafølgende Diskussion deltog Professor *Vinding Kruse* og Professor *Kr. Sindballe*.

ØSTGRØNLANDS RETSSTILLING I FORHOLD TIL NORGE.

(Foredrag af Fuldmægtig i Udenrigsministeriet Gustav Rasmussen
den 31. Januar 1927).

Efter de store Forskningsrejser, der er udført i vor Tid, ved man nu, at Grønland er en Ø, Jordens største, men det er dog næppe alle, der forbinder nogen nøjagtig Forestilling med Antallet af grønlandske Kvadratkilometer, 2,180,000, svarende til halvtredsindstyve Gange Danmarks Areal. Grønland er tilstrækkelig stort til at rumme alle Vesteuropas Lande: Island, Norge, Danmark, Storbritannien med Irland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz, Portugal og Spanien, og saa er der endda Plads nok tilovers til, at Kaltegat kan ligge der syv Gange. Lægger man Grønland paa Europakortet saaledes, at det vestligste Punkt anbringes i Paris, vil Østkysten omtrent naa til Budapest, og Afstanden fra Nord til Syd er længere end Linien fra Oslo til Tunis. Paa hele dette Omraade bor der ligesaa mange Mennesker som i Svendborg: 14,000 Eskimoer og 300 Danske. Ved Angmagssalik paa Østkysten bor 5—600, ved Scorebysund et lille Hundrede, ved Kap York paa den nordlige Del af Vestkysten et Par Hundrede, medens Resten fordeler sig paa Vestkysten omtrent fra Upernivik til Kap Farvel; den øvrige Del af Kystlandet er mennesketom, og hele det indre dækket af den evige Is.

I.

Med Forbigaaelse af de særlige, indre Retsforhold omtales i det følgende Grønlands, navnlig Østgrønlands, retlige Stilling i Forhold til Norge, hvis sidste Udviklingsfase er den dansk-norske

Overenskomst af 9. Juli 1924 om Adgangen til Østgrønland¹⁾.
Der er ikke Grund til at fordybe sig i Erik den Rødes Bedrifter,

¹⁾ Bekendtgjort 28. Juli 1924 (Nr. 214), (Lovtidende 1924 A pag. 1109).

De af begge Forhandlingsdelegationer vedtagne Bemærkninger er saalydende:

»Da Angmagssalikdistriktet ved Bekendtgørelsen af 10. Oktober 1894 ikke fik faste Grænser oprykket, forudsætter Delegationerne, at de nøjagtige Grænser for Distriktet om fornødent vil blive fastsat og bekendtgjort af den danske Regering efter sædvanemæssige Regler (jfr. Plakat af 26. Marts 1751).

For det i Art. 6 omhandlede Omraade til en paatænkt eskimoisk Bebyggelse forholdes eventuelt paa tilsvarende Maade.

Begge Delegationer er opmærksomme paa, at det af Hensyn til de Eskimoer, som færdes paa den nærmeste Strækning Nord for Lindenovsfjord, kan blive paakrævet at træffe særlige Foranstaltninger for at beskytte dem mod de Farer, som ukontrolleret Samkvem med Omverdenen kan tænkes at medføre for dem. Det er derfor en Forudsætning, at Overenskomstens Bestemmelser ikke skal være til Hinder for, at deres Regering om fornødent udfærdiger de særlige Regler, som Hensynet til den indfødte Befolknings Livsvilkaar maatte kræve.

Det er Forudsætningen, at dersom der paa Østgrønland bliver oprettet Stationer eller Anlæg som i Art. 5 nævnt, skal disse ikke benyttes paa nogen Maade, som kan komme i Strid med mellemfolkelige Neutralitetsforpligtelser.«

Note af 9. Juli 1924 fra den norske Chargé d'Affaires i København til den danske Udenrigsminister er saalydende:

»Hr. Udenrigsminister,

Efter Ordre fra min Regering har jeg den Ære at meddele Deres Excellence følgende:

Idet den norske Regering i Dag for at forebygge mulige Konflikter og styrke det venskabelige Forhold mellem Norge og Danmark skrider til Undersegnelse af Overenskomst vedrørende Østgrønland, erklærer den, at den forbeholder sig sit principielle Syn i de Spørgsmaal vedrørende Grønland, som ikke er omhandlede i Overenskomsten, saaledes at ved den intet er præjudiceret og intet opgivet eller forspildt.

Modtag« etc. —

(sign.) *N. Chr. Ditleff.*

Note af 9. Juli 1924 fra den danske Udenrigsminister til den norske Chargé d'Affaires i København:

»Hr. Chargé d'Affaires,

Idet jeg anerkender Modtagelsen af Deres Note af D. D. har jeg den Ære at meddele:

Idet den danske Regering i Dag for at forebygge mulige Konflikter og for at styrke det venskabelige Forhold mellem Danmark og Norge skrider til at

den landflygtige islandske Manddraber, som hen ved Aar 1000 grundlagde Nordbokolonien i Sydvestgrønland, allerede fordi Efterkommerne af denne norsk-islandske Kolonist og hans Ligesindede, efter i nogen Tid at have holdt Forbindelse med Island og Norge, uddøde i Løbet af det 15. Aarhundrede. Denne gamle nordiske Kolonisation har naturligvis stor arkæologisk og historisk Interesse, men ingen retlig. Ej heller er der Grund til her at opholde sig ved de nærmest mislykkede Ekspeditioner, som danske Konger udsendte i det 17. Aarhundrede. Med Hensyn til de ikke faa Bestemmelser, der navnlig fra Slutningen af 17. Aarhundrede blev udstedt om Grønland, maa man være opmærksom paa, at Ordet Grønland tidligere havde en mindre præcis Betydning end nu. Middelalderens Geografer opfattede nemlig de nordlige Polarlande som en sammenhængende Landmasse, der ofte under eet kaldtes Grønland (*terra viridis, terre verte*), en Forestilling, der holdt sig langt ned i den nyere Tid. Naar der saaledes i Aktstykker fra 17. Aarhundrede tales om Grønland, sigtes derved tit enten til alle de nordlige Polarlande mellem Amerika og Rusland eller alene til Spitzbergen. I de første Aartier af 18. Aarhundrede begyndte imidlertid Hvalfangsten ved Grønlands Vestkyst («Strat-Davis») at spille en ligesaa stor og efterhaanden en større Rolle end den, der hidtil var drevet ved Spitzbergen. Først derefter skilles de geografiske Begreber Grønland og Spitzbergen endeligt ad. Hvis derimod f. Eks. Davidstrædet udtrykkelig nævnes, kan man naturligvis være sikker paa, at der sigtes til Grønland.

Det er karakteristisk for det 18. Aarhundredes Forbud mod uden Kongens Tilladelse at besejle Grønland, at de ikke blot gælder den i Øjeblikket koloniserede Del af Landet, men tager Sigte paa senere Bebyggelse, saa at de fra et tidligt Tidspunkt er Udtryk for Højhedsretten ikke over et bestemt begrænset Omraade, men over Grønland som Helhed.

undertegne en Overenskomst vedrørende Østgrønland, erklærer den, at den forbeholder sig sit principielle Syn paa de Spørgsmaal vedrørende Grønland, som ikke er omhandlede i denne Overenskomst, saaledes at ved den intet er præjudiceret og intet opgivet eller forspildt.

Modtag« etc. —

(sign.) *C. Moltke.*

Man kan gaa saa langt tilbage som til en Plakat fra 1740, hvori Kongen »som Enevolds Arve Konge og Herre over bemeldte Grønland med underliggende Øer« og i Tilslutning til ældre Bestemmelser fra 1691 og 1736 forbyder al anden Handel og Besejling end den privilegerede »paa de i bemeldte Vort Land Grønland enten allerede anlagte eller herefter anlæggende Colonier, naar om disse sidste først er gjort behørig Advarsel, hvor de ere anlagt«. En Straffebestemmelse i denne Plakat gælder »et hvilket-somhelst Sted i Grønland« og giver saaledes klart Udtryk for Højhedsretten ogsaa over de Omraader, der ikke hørte til de etablerede Kolonier. Paa lignende omfattende Maade udtrykker de følgende Forbud sig (1744, 1751, 1758), som paany blev indskærpet og nærmere udformet i Anordningen af 18. Marts 1776. Ifølge denne Anordning er alene Monopolindehaveren, d. v. s. Staten, som 1774 havde overtaget Handelen paa Grønland, berettiget til at besejle og handle paa »de i Grønland og derunder liggende Øer i Strat Davis og Disco-Bugten allerede anlagte eller herefter anlæggende Colonier og Loger saavel som alle øvrige Havne og Pladse sammesteds, uden nogen Forskiæl eller Undtagelse«. Alle andre er det forbudt »at besejle eller handle paa bemeldte Land og derunder liggende Øer, Pladse og Havne og der anlagte Colonier og Loger, hvilke for nærværende Tid strække sig fra den 60. Grad n. Br. til den 73. Grad n. Br., samt hvilke andre efterdags endnu maatte blive der i Landet anlagte; hvilken Anlæggelse da, saasnart den er sket tilligemed Beliggenheden skal vorde offentlig bekiendtgjort til alles Efterretning«. Parentetisk siges det altsaa, at Koloniomraadet i 1776 strakte sig fra 60° til 73° n. Br., men Anordningens Bestemmelser omfatter udtrykkelig ogsaa fremtidige Kolonisationer.

Det fremgaar heraf, at den danske eller, om man vil, den dansk-norske Konge allerede i 18. Aarhundrede betragtede sig som suveræn Herre over hele Grønland, ikke blot over de Dele, der dengang var koloniseret, d. v. s. forsynet med Handelspladser. Dette erkendes da ogsaa af den norske Folkeretslærde, der skarpest har angrebet Danmarks Ret, Dr. Frede Castberg, som indrømmer, at det 18. Aarhundredes Lovgivning om Grønland

»delvis« kan forstaas saaledes, at hele Grønland blev betragtet som underlagt Kronen.

I Henhold til An. 1776 er Inddragelsen af nye Kolonier under den grønlandske Styrelse senere blevet bekendtgjort, saaledes Oprettelsen af Angmagssalikstationen paa Østkysten i 1894 og en Udvidelse af Kolonierne paa Vestkysten i 1905. Disse Udvidelser af Monopolomraadet blev ogsaa notificeret den norske Regering, uden at denne dengang fremsatte nogensomhelst Indsigelse. Tværtimod blev de norske Repræsentationer i Udlandet underrettet derom af deres egen Regering.

Den 10. Maj 1921 — i Tohundredaaret for Hans Egedes Komme til Grønland — bekendtgjorde Indenrigsministeriet, at der nu var oprettet Handels-, Missions- og Fangststationer saavel paa Vest- som paa Østkysten af Grønland, saaledes at hele Landet herefter var inddraget under de danske Kolonier og Stationer og den danske Styrelse af Grønland. Og den 16. Juni s. A. udstedtes en »Underretning for Søfarende i Havet omkring Grønland«, ifølge hvilken samtlige de til Grønland hørende Kyster og Øer blev lukket for Besejling af danske og fremmede Skibe, med mindre Regeringen gav Tilladelse dertil.

Det var disse — man tør vist sige — unødvendigt vidtgaaende Afspærringsbestemmelser, den norske Regering nedlagde Indsigelse imod og derved aabnede den grønlandske Notekrig 1921—1923, som afsluttedes med Vedtagelsen af Overenskomsten om Østgrønland den 9. Juli 1924.

II.

Det norske Ræsonnement er i Korthed dette: Før 1814 hørte Grønland til Norge, hvilket bl. a. fremgaar af, at de grønlandske Sager blev behandlet i de saakaldte norske Kontorer i København. Ved Kielfreden blev det listigt skilt fra Norge, som imidlertid ikke har anerkendt denne Traktat. Kun den i 1814 koloniserede Del med enkelte Udvidelser er undergivet Højhedsretten; hele den øvrige Del af Landet er terra nullius, Ingenmandsland, hvorover Norge aldrig har anerkendt Danmarks Ret.

Alle disse Postulater er urigtige. Den bestikkende Paastand om de norske Kontorer bunder i en Misforstaaelse. Selve Regeringen

var jo før 1814 fælles for Danmark og Norge, og — som det vilde være let at vise i Enkeltheder — var de grønlandske Anliggender i det hele fordelt mellem de forskellige Departementer efter Sagernes Karakter, ofte behandlet i samme Kontorer som islandske, færøske og norske Sager. Men da disse Kontorer i mange Tilfælde ogsaa havde Sagerne angaaende Vest- og Ostindien og Bornholm, kan man ikke af Udtrykket »de norske Kontorer« slutte, at Grønland ikke var dansk. Den norske Historiker Prof. Halvdan Koht, erkender ogsaa, at Grønland i Aarhundredet før 1814 »baade i Retsliv og Næringsliv« gled over til Danmark. Norsk Ret har aldrig, i hvert Fald ikke siden Middelalderen, været gældende i nogen Del af Grønland, og i alt Fald efter 1729, da Besejlingen overførtes fra Bergen til København, har norsk Ret ikke været anvendt paa grønlandske Forhold, men derimod udelukkende dansk Ret, som det ogsaa ses af et Reskript fra 1782.

Ved Freden i Kiel den 14. Januar 1814 erhvervede Sverige Kongeriget Norge med Tilliggende, »Grønland, Færøerne og Island ikke deri indbegrebne«, som der udtrykkelig staar i Art. 4, en Bestemmelse, der har givet Anledning til en temmelig subtil Drøftelse mellem danske og norske Historikere om, hvorvidt den forudsætter, at Grønland før 1814 allerede var dansk eller først blev det ved Traktaten.

Ligesom Lovbestemmelserne fra det 18. Aarhundrede taler Kielerfreden og de dermed i Forbindelse staaende Forhandlinger om Grønland som Helhed og ikke om visse Koloniomraader eller Dele af Grønland.

Naar det norske Storting efter 1814 tog Spørgsmaalet om Islands, Færøernes og Grønlands Forbliven ved Danmark op til Behandling, skete dette udelukkende i Forbindelse med Spørgsmaalet om den Del af den fælles Statsgæld, som efter Adskillelsen faldt paa Norge, og som man fra norsk Side ønskede nedsat. Dette og forskellige andre Modkrav blev dog under Forhandlingerne paa det mest højtidelige frafaldet, og efter at Opgørelsestraktaten var sluttet i 1819 — Norge kom kun til at hæfte for en Femtendedel af den fælles Statsgæld, skønt Indbyggerantallet var omtrent det halve af Danmarks — vedtog det norske Storting selv den 29. Maj 1821 enstemmigt følgende Beslutning: »Stortinget vedtager

og erkender paa Norges Vegne at betale 3 Millioner Rd. Hb. Bc. som Andel i det forrige dansk-norske Monarkis fælles Statsgæld, og hvorved saaledes alle gensidige Fordringer i Anledning af Foreningen mellem Danmark og Norge skal være og blive aldeles op- og afgjorte«.

Der kan fra Tiaarene efter 1814 nævnes ikke saa faa andre dansk-norske Overenskomster, hvorved Norge direkte og indirekte har anerkendt Kielerfreden. Paastanden om det modsatte er da heller aldrig blevet fremsat af den norske Regering, selv ikke i de hedeste Grønlandsnoter.

Danmarks Højhedsret over Grønland som Helhed har Norge navnlig ogsaa anerkendt i den danske Handelstraktat med Norge og Sverige af 2. November 1826, hvor Grønland betegnes som dansk Koloni, ligesom i adskillige danske Traktater med andre Magter. Handelsmonopolet er anerkendt af Norge, dels ved den nævnte Traktat, dels indirekte ved en Tillægs-Deklaration fra 1856.

En yderligere udtrykkelig Anerkendelse afgav den norske Regering i 1919 gennem Udenrigsminister Ihlen. Anledningen dertil var Forhandlingerne om Spitzbergens Overdragelse til Norge. Allerede inden det Tidspunkt havde den danske Regering imidlertid været opmærksom paa Ønskeligheden af at udvide Monopolomraadet til hele Grønland, navnlig efter at Knud Rasmussen i 1910 havde oprettet Thulestationen Nord for Kap York uden for det gamle Monopolomraade. Da det netop i de Aar var konstateret, at Grønland var en Ø, kunde der i Virkeligheden ikke være Tvivl om, hvor langt Højhedsretten strakte sig i Forhold til Amerika, men Hensynet til Monroedoktrinen kunde gøre det ønskeligt at indhente den amerikanske Regerings udtrykkelige Tilslutning til Udvidelsen af saa indgribende Bestemmelser som de gamle Beskyttelsesregler. Under Forhandlingerne om Overdragelsen af de dansk-vestindiske Øer fik man derfor, den 4. August 1916, en Erklæring fra den amerikanske Regering om, at den ikke vilde modsætte sig, at Danmark udstrakte sine politiske og økonomiske Interesser til hele Grønland. Da saa Konferencen i Paris i 1919 spurgte om den danske Regerings Stilling til Spitzbergens Overdragelse til Norge, paalagde Udenrigsministeriet omgaaende den

danske Gesandt i Oslo at forelægge den norske Udenrigsminister den amerikanske Erklæring om Grønland og udbede sig en Erklæring om, at denne Udvidelse af Danmarks Interesser i Grønland heller ikke vilde støde paa Vanskelighed fra den norske Regerings Side. Den norske Udenrigsminister Ihlen udtalte straks, at han ikke kunde give Svar paa egen Haand, men 8 Dage senere, efter at han havde haft Lejlighed til at drøfte Sagen med sine Kolleger, erklærede Hr. Ihlen, at den danske Regerings Planer m. H. t. Overhøjheden over hele Grønland ikke skulde møde Vanskelighed fra norsk Side. Denne Erklæring, ved hvis Afgivelse den norske Udenrigsminister ikke tog Forbehold af nogen Art, har han selv forstaaet som en Anerkendelse af Danmarks Suverænitæt over hele Grønland. Under Henvisning til den norske Grønlandserklæring af 22. Juli 1919 gav Danmark straks sin Tilslutning til Spitzbergenordningen til Fordel for Norge. Aaret efter rettede man Henvendelse til visse større Magter, som alle afgav de ønskede Anerkendelseserklæringer vedrørende Grønland, og hertil har andre Magter siden sluttet sig.

Den Ihlenske Anerkendelse, der senere gav Anledning til saa megen Strid, forelaa ikke i et skriftligt Aktstykke, som blev overgivet den danske Gesandt. Da imidlertid de andre Magters Erklæringer alle forelaa i skriftlige Noter, anmodede man i Begyndelsen af 1921 den norske Regering om en skriftlig Bekræftelse. Den norske Regering blev imidlertid ved den Lejlighed opmærksom paa, at der fandtes norske Fangstinteresser ved Østgrønland og vilde derfor nu tage et vist Forbehold ved Afgivelsen af en Bekræftelse. Dette ønskede Regeringen i København ikke at akceptere og frafaldt derfor Ønsket om en skriftlig Bekræftelse, idet den mundtligt afgivne Erklæring i og for sig var god nok. Man udstedte saa de tidligere omtalte Bekendtgørelser af 10. Maj og 16. Juni 1921 om hele Grønlands Afspærring, og Notekrigen begyndte.

Jeg skal ikke her komme ind paa en nærmere Undersøgelse af den Ihlen'ske Erklæring, der har spillet saa stor Rolle i den offentlige Debat om Grønlandssagen, men som man fra dansk Side tillægger, eller efter min Mening bør tillægge mindre Betydning, end det forudsættes fra norsk Side. Retligt skulde Erklæringen

medføre, at Norge var afskaaret fra senere at rejse Indvendinger, og dette har naturligvis haft politisk Betydning for den danske Regering baade med Hensyn til Udvidelsen af Monopolordningen til at gælde hele Grønland og m. H. t. dens Stilling til Spitzbergen-spørgsmaalet dengang. Men Danmarks Ret i Grønland bliver i og for sig hverken større eller mindre, hvad enten Norge anerkender den eller ej.

III.

Som berørt endte den skriftlige og ikke videre frugtbare Udvæksling af Synspunkter mellem den danske og den norske Regering, hvilken sidste indtog et, om jeg saa maa sige, stadig mere benægtende Standpunkt, med Optagelsen af direkte Forhandlinger. I Efteraaret 1923 drøftede en dansk og en norsk Delegation de udestaaende Spørgsmaal mere i Almindelighed, og under en Række Forhandlinger i Oslo i Januar 1924 enedes man endelig den 28. Januar om et Udkast til en Overenskomst om Østgrønland, i Overensstemmelse med hvilket Overenskomsten efter forudgaaende Behandling i Rigsdag og Storting blev underskrevet i København den 9. Juli 1924.

Overenskomsten aabner Adgang til at gaa i Land, overvintre og paa visse Betingelser drive Jagt, Fangst og Fiskeri paa Grønlands Østkyst, bortset fra Angmagssalikdistriktet. Personer og Selskaber har Adgang til at tage Grund i Besiddelse til Brug, og der kan oprettes Stationer for Vejrvarsling, Telegraf og Telefon og indrettes Anlæg i videnskabeligt og humanitært Øjemed.

Aftalen imødekommer saaledes de norske Fangstinteresser, hvilket var Hensigten fra begge Sider. Fangsten, der nu navnlig gælder Sæl, finder Sted langs Randen af det Isbælte, der omslutter Østgrønland. Isen skifter Bredde efter Aarstiden; den naar i den nordlige Del tværs over Atlanterhavet til Svalbard (Spitzbergen) og aftager mod Syd, men kan dog selv paa den søndre Del være to-tre Gange saa bred som Sjælland.

Den Del af Østkysten, hvor Nordmændene under deres Fangst lejlighedsvis har været inde paa Østgrønlands Soterritorium og undertiden ogsaa i Land, ligger mellem ca. 70 og 77° n. Br., d. v. s. en Tredjedel af Kystens Længde. Nord for 77° n. Br. har

intet norsk Fangstskib været, og Syd for 70° har kun een Gang en norsk Skibsbesætning været i Land andre Steder end ved Angmagssalik. Fra 1880 til 1924 har Nordmænd kun fire eller fem Gange overvintret paa Kysten. Værdien af den norske Suppleringsfangst paa grønlandsk Omraade, d. v. s. Søterritoriet og Kysten, har Admiral Amdrup anslaaet til halvanden Procent af det aarlige Udbytte af hele den norske Ishavsfangst, som Nordmændene selv sætter til 4 Mill. Kr. De norske Fangstinteresser ved Østgrønland har med andre Ord en Værdi af ca. 60,000 Kr. i aarlig Brutto Indtægt.

Udøvelsen af denne Ishavsfangst er nu sanktioneret ved Overenskomsten med Norge, forsaavidt den berører Østgrønland og indenfor de i Overenskomsten givne Rammer. Herved er naaet det fra dansk Synspunkt retligt betydningsfulde Resultat, at Nordmændene ikke ved deres Fangstvirksomhed kan stifte nogen Art af Ret ved Hævd eller lignende.

Overenskomsten indeholder ikke nogen udtrykkelig norsk Anerkendelse af Danmarks Suverænitæt over hele Grønland. Hvis en saadan udtrykkelig Anerkendelse havde kunnet opnaas i 1924, havde Sagen saa at sige ingen Vanskelighed frembudt. Men Hovedproblemet for den danske Delegation bestod netop i at gennemføre en Affattelse, som kunde akcepteres af Danmark uden at indeholde nogen aabenbar Anerkendelse af den fra norsk Side bestridte Højhedsret over Østgrønland. Derfor er Teksten i alt Fald tilsyneladende ganske neutral. *Art. 2* bestemmer f. Eks.: »Inden for det i *Art. 1* nævnte Omraade er der paa de i denne Overenskomst fastsatte Vilkaar fri Adgang for Fartøjer, hvorhos Besætning og andre ombordværende Personer er berettiget til at gaa i Land, overvintre og drive Jagt, Fangst og Fiskeri«. Under Forhandlingerne foreslog den norske Delegation — som det siden er kommet offentligt frem — at give disse Rettigheder ikke til de neutrale »Fartøjer«, men til »danske og norske Fartøjer« eller til »begge Landes Fartøjer«. Men dette kunde man fra dansk Side ikke gaa ind paa, fordi det kunde siges at forudsætte, at danske Skibe først erhvervede disse Rettigheder ved selve Overenskomsten, altsaa i Henhold til et norsk Tilsagn. Paa den anden Side kunde Nordmændene ikke akceptere

en Affattelse, hvorefter norske Skibe skulde have »samme Ret som danske«, fordi dette altfor tydeligt vilde forudsætte Danmarks Suverænitet. Derfor blev Redaktionen den neutrale. Hvis Forholdet nu var det, at begge Lande stod lige stærkt m. H. t. Suveræniteten, vilde en saadan Affattelse være farlig. Men dette er jo ingenlunde Tilfældet. Den ene Part paastaar at have Højhedsretten. Men den anden Part paastaar aldeles ikke, at det er den, der har Højhedsretten. Den anden Part, Norge, paastaar kun, at den ikke har *anerkendt* Danmarks Højhedsret og benægter derfor dennes Eksistens i Forhold til Norge. Men dette negative Postulat er i sig selv meget svagere, end om Norge med nogen Ret kunde erklære, at Østgrønland var norsk. Dette har Norge af nærliggende Grunde aldrig kunnet hævde.

Dette maa man have i Minde, naar man læser Overenskomsten. Dens neutrale Affattelse giver i Virkeligheden kun Mening fra det danske Synspunkt: der er ikke noget mærkeligt i, at Danmark paa Grundlag af sin Højhedsret i en Overenskomst med Norge aabner Adgang til Østgrønland. Men det er højst besynderligt, at Norge har kunnet indgaa denne Overenskomst ud fra den Forudsætning, at Østgrønland er terra nullius. Thi under denne Forudsætning vilde der i Forvejen være fri Adgang til alt, hvad Overenskomsten tillader. Medens Norge med andre Ord ikke kan paastaa, at Danmark først erhverver disse Rettigheder ved Overenskomsten, er der ikke noget i Vejen for, at Danmark betragter dem som det, de er: Indrømmelser til Norge. Man maa derfor forstaa Overenskomsten, som om der stod, at de paagældende Rettigheder indrømmes *norske* Fartøjer og *norske* Personer og Selskaber.

At denne Forstaaelse er den rigtige, fremgaar ogsaa af den danske Lovgivning for Østgrønland.

Ved de danske Bekendtgørelser af 10. Maj 1921 og 16. Juni 1921 blev hele Østkysten underlagt de gamle Adgangsforbud. Men inden Overenskomsten med Norge blev undertegnet, supplerede den danske Regering den sidstnævnte Bestemmelse og gav, ved Kundgørelse af 5. Juli 1924, danske og islandske Statsborgere, Selskaber og Fartøjer og saadanne fremmede, for hvis Vedkommende Regeringen maatte træffe Aftale herom med den paagæl-

dende Stat, Tilladelse til Adgang til de ubeboede Dele af Østkysten. De Omraader af Østgrønland, i hvilke den danske Regering herved paany tillod sine egne og sit Forbundsland Islands Undersaatter en vis Virksomhed, er de samme som i Overenskomsten med Norge. Danmark har saaledes først givet danske og islandske Statsborgere en vis Tilladelse til Virksomhed i Østgrønland, og derefter indrømmet norske Undersaatter en lignende Adgang.

Art. 3 i Overenskomsten bestemmer: »Jagt, Fangst og Fiskeri maa ikke drives paa hensynslos Maade, saaledes at der kan opstaa Fare for Udryddelse af sjældne eller nyttige Dyrearter, saasom Moskusoksen og Edderfuglen«.

I denne Artikels 2. Stk. erklærer de kontraherende Parter sig enige om eventuelt at optage Forhandling, for at der i hvert af Landene kan indføres ensartede Forbud mod Indførsel af Jagt- og Fangstudbytte og lignende for at hindre Udryddelse af sjældne eller nyttige Dyrearter eller for at bevare eller genoprette Bestanden.

Denne Bestemmelse handler ikke om Lovgivningen i Østgrønland, end mindre om nogen Art fælles dansk-norsk Lovgivning der, men den udtrykker begge ParTERS Villighed til at forhandle om ensartede Indførselsforbud o. lgn. i *hvert af Landene*, »saafremt indhøstede Erfaringer gør det ønskeligt.« Aftaler om saadanne Forbud maa anses for et formaalstjenligt Fredningsmiddel. Det er i sin Tid foreslaaet af den svenske Zoolog, Professor Dr. Einar Lønnberg til Moskusoksens Bevaring. Eksempler paa Aftaler af denne Art er ikke ualmindelige i andre Traktater og findes f. Eks. i Art. 2 i den internationale Traktat af 19. Marts 1902 om Beskyttelse af nyttige Fugle, i Art. 1 i den britisk-amerikanske Sælfredningstraktat af 7. Februar 1911 og i Art. 3 i Sælfredningstraktaten af 7. Juli 1911 mellem Amerikas Forenede Stater, Storbritannien, Japan og Rusland, som yderligere ved Traktatens Art. 7 har truffet Aftale om indbyrdes Samarbejde om alle andre Forholdsregler, der er egnede til at hindre ulovlig Sælfangst.

Art. 4 aabner paa det paagældende Omraade i Østgrønland »Adgang for Personer eller Selskaber til at tage Grund i Besiddelse til Brug, naar den i Besiddelse tagne Strækning virkelig indrettes

og benyttes til Beboelse eller Oplag eller paa anden effektiv Maade, og den ikke allerede er taget i Besiddelse af nogen anden.

Retten fortages, naar Besidderen eller hans Fuldmægtig ikke har indfundet sig paa Stedet i fem paa hinanden følgende Aar.«

Ved denne Artikel aabnes der Adgang for norske Statsborgere og Selskaber til privatretlig Besiddelsestagen af Grund, men kun til Brug, ikke til Ejendom. For danske Undersaatter kan der ikke afledes nogen Ret af denne Artikel saa lidt som af Overenskomstens øvrige. Reglerne for danske Statsborgeres og Selskabers Adgang, der i Kraft af Suveræniteten fastsættes af den danske Regering alene, findes i Kundgørelse af 5. Juli 1924.

Art. 4 hjemler ikke den norske Stat Adgang til at tage Grund i Besiddelse. Hvad Danmark angaar, er en saadan Ret naturligvis ikke først erhvervet ved Overenskomsten. Thi i Overensstemmelse med den almindelige Regel er den danske Stat Ejer af al fast Ejendom i Østgrønland, som ikke maatte være i privat Eje.

Den Brugsret, som norske Selskaber og private ifølge Artiklen kan erhverve ved effektiv Besiddelsestagen, bortfalder som nævnt, naar Stedet ikke har været besøgt af Okkupanten eller hans Fuldmægtig i fem paa hinanden følgende Aar. Hvis en Nordmand har taget Grund i Besiddelse til Brug, og derefter fortabt sin Ret ved fem Aars Fravær, kan hverken han eller hans Regering ifølge Overenskomsten gøre nogen Ret gældende.

Naar en Jæger opfører en Hytte paa et terra nullius, har han Ejendomsret til den og til den Grund, den staar paa, selvom der gaar mere end fem Aar mellem hans Besøg paa Stedet. Efter en norsk Retskyndigs Mening vilde en norsk Lov om, at Jægerens Ret til Hytten skulde være bortfaldet efter fem Aars Forløb, falde udenfor norsk Lovgivnings Omraade og være uden Virkning. Naar en saadan Regel alligevel findes i en af Norge indgaaet Traktat, kan den derfor kun forklares derved, at det saakaldte Ingenmandsland er undergivet en anden Stats Suverænitet. Bestemmelserne i Art. 4 er derfor ikke dansk-norske Begrænsninger i den frie Okkupation i et Ingenmandsland, men Vilkaar, paa hvilke Danmark har indrømmet Adgang for norske Statsborgere og Selskaber til privatretlig Besiddelsestagen af ubeboede Grunde

paa sit grønlandske Territorium, hvortil der ellers ikke er Adgang uden den danske Regerings særlige Tilladelse.

I et Ingenmandsland er der fri Adgang til ved privatretlig Okkupation at erhverve Ejendomsret over Grund, der ikke tilhører nogen anden. Reglerne i Art. 4, der ikke aabner den norske Stat Adgang til at tage Grund i Besiddelse til Ejendom eller til Brug, som udelukker norske Statsborgere og Selskaber fra at vinde Ejendomsret, og som endog begrænser deres Adgang til at tage Grund i Besiddelse til Brug, er det derfor i Virkeligheden ikke muligt at forene med terra nullius Synspunktet. »De kræver«, som Dr. Arnold Ræstad saa træffende har sagt, »for at blive ført ud i Livet et helt Retssystem, som bl. a. ordner Haandhævelse og Rettergang og bestemmer deres strafferetlige og civilretlige Følger m. m. Artiklen forudsætter, at et af Landene skal haandhæve Reglerne, og at vedkommende Lands Lovgivning skal udfylde de almindelige og ufuldstændige Principer, Reglerne udtaler. Dette Land maa være Danmark.«

Ifølge Art. 5 er der »Adgang til at oprette Stationer for Vejrvarsling, Telegraf og Telefon og at indrette Anlæg i videnskabeligt og humanitært Øjemed«.

Det er ikke sagt i Overenskomsten, om denne Adgang ogsaa tilkommer den norske Regering. Men i hvert Fald kan denne naturligvis ikke indrette Anlæg til andre Formaal end de angivne, saaledes f. Eks. ikke til militære, administrative eller judicielle Formaal. Dette staar derimod Danmark frit for.

Til denne Artikel er i Forhandlingsprotokollen knyttet en af begge Delegationer vedtaget Bemærkning, der siger: »Det er Forudsætningen, at dersom der paa Østgrønland bliver oprettet Stationer eller Anlæg som i Art. 5 nævnt, skal disse ikke benyttes paa nogen Maade, som kan komme i Strid med mellemfolkelige Neutralitetsforpligtelser.« Skønt Norge paastaar, at Østgrønland er terra nullius, har den norske Delegation ikke desto mindre accepteret en Bestemmelse, som forudsætter, at disse Stationer i Østgrønland kan krænke internationale Neutralitetsforpligtelser. Derved kommer man fra norsk Side enten i Strid med sin egen terra nullius-Paastand, eller man har tænkt paa Handlinger, hvorved Norge i Krigstid krænker sin egen Neutralitet. Det vil imidlertid

være ganske meningsløst, at Norge overfor Danmark forpligter sig til ikke at krænke sin egen Neutralitet, og derfor forudsætter Bestemmelsen, at Østgrønland er undergivet en anden Stats Højhedsret, hvilken Stat ikke kan være nogen anden end Danmark.

Art. 6 bestemmer: »Forsaavidt den paatænkte eskimoiske Bebyggelse ved Scoresbysund maatte blive iværksat, skal Bestemmelserne i denne Overenskomst ikke være til Hinder for, at det dertil fornødne Omraade bliver forbeholdt denne Bebyggelse, og at der bliver udfærdiget de Særbestemmelser, som Hensynet til den indfødte grønlandske Befolkning Livsvilkaar kræver.«

Denne Kolonisation, som Regeringen har haft under Overvejelse siden 1911, blev foretaget i 1925, idet en halv Snes Eskimofamilier og et Par danske Embedsmænd, ialt nogle og halvfjerds Personer, blev sejlet derop. De særlige Bestemmelser, som Danmark har forbeholdt sig at udstede, er endnu ikke bekendtgjort.

Med Hensyn til den sydlige Del af Østkysten Nord for Lindnovsfjord, hvor der færdes Eskimoer fra Julianehaabsdistriktet paa Sydspidsen, findes der ingen tilsvarende Bestemmelser i selve Overenskomsten, men i Forhandlingsprotokollen erklærer de to Delegationer, at de er opmærksomme paa, »at det af Hensyn til de Eskimoer, som færdes paa den nærmeste Strækning Nord for Lindnovsfjord, kan blive paakrævet at træffe særlige Foranstaltninger for at beskytte dem mod de Farer, som ukontrolleret Samkvem med Omverdenen kan tænkes at medføre for dem. Det er derfor en Forudsætning, at Overenskomstens Bestemmelser ikke skal være til Hinder for, at deres Regering om fornødent udfærdiger de særlige Regler, som Hensynet til den indfødte Befolkning Livsvilkaar maatte kræve.« Fra dansk Side har man stærkt angrebet Udtrykket »deres Regering«, idet man har hævdet, at det forudsætter, at Eskimoerne kan have en anden Regering end den danske. Under Forhandlingerne var der imidlertid ingen Tvivl om, at dette Udtryk betyder den danske Regering, og denne Forstaaelse er heller ikke bestridt fra norsk Side. Desuden forudsætter Protokollen, at disse Eskimoer allerede har en Regering, og da Norge hævder, at Østkysten er Ingenmandsland, er det ikke muligt at paastaa, at Udtrykket sigter til den norske Regering.

Det er den danske Regering, der efter eget Skøn afgør, hvad

Hensynet til Eskimoernes Livsvilkaar kræver. Derimod er det ikke antydnet, at den danske Regering skal tage Hensyn ogsaa til fremmede Nationers Interesser, f. Eks. Nordmændenes. At de danske Bestemmelser skal udstedes af Hensyn til Eskimoerne, er i Virkeligheden ikke nogen reel Begrænsning, da der, som Dr. Ræstad har sagt, ikke er andre menneskelige Væsener at tage Hensyn til paa dansk Side.

Ved *Art. 7* i Overenskomsten forbeholder Parterne sig »efter fælles Aftale at indføre saadanne Forandringer i og Tilføjelser til denne Overenskomst, som indhøstede Erfaringer maatte gøre ønskelige«. En saadan Bestemmelse er hyppig i internationale Overenskomster. En lignende Paragraf findes f. Eks. i Konventionen om Beskyttelse af vilde Dyr i Afrika af 19. Maj 1900, i Konventionen om Beskyttelse af nyttige Fugle af 19. Marts 1902, i Kongotraktaten af 10. September 1919, i den dansk-britiske Fiskeritraktat af 24. Juni 1901 og i den baltiske Smuglerkonvention af 19. August 1925. Artiklen siger kun, at Parterne forbeholder sig at træffe Aftale om at ændre eller supplere Overenskomsten i den Tid, i hvilken den ikke kan opsiges ensidigt. Men da Overenskomsten ogsaa uden denne Bestemmelse til enhver Tid kan ændres ved ny Aftale mellem Parterne, har Bestemmelsen ingen større juridisk Rækkevidde. Ikke desto mindre er denne ret uskyldige Artikel blevet voldsomt angrebet af Traktatens danske Modstandere. Jeg husker saaledes, at en kendt ældre Landstingsmand under Forhandlingerne i Rigsdagen med stor Indignation udbrod, at man vel før havde hørt, at den ene af Parterne i en Traktat forbeholdt sig noget, men begge Parter kunde virkelig ikke forbeholde sig at gøre noget i Fællesskab, som de blev enige om.

Af Overenskomstens Artikler er kun tilbage at nævne to. *Art. 8* bestemmer, at den af Folkeforbundet oprettede faste mellemfolkelige Domstol i Haag skal afgøre eventuelle Meningsforskelligheder med Hensyn til Overenskomstens Fortolkning, hvilket — ganske bortset fra den senere dansk-norske Voldgiftstraktat af 1926 — forsaavidt ikke er noget nyt, da baade Danmark og Norge har ratificeret Domstolens Statuter af 16. December 1920 og un-

dertegnet den fakultative Bestemmelse om Domstolens obligatoriske Myndighed, der bl. a. omfatter Traktattvistigheder.

Den norske Jagt ved Østgrønland, der hidtil har været udøvet uden Hjemmel, har ved Overenskomsten af 1924 faaet traktatmæssig Hjemmel i Form af en tyveaarig Koncession, som ifølge *Art. 9* kan forlænges for tilsvarende Tidsrum, men som Danmark (eller Norge) efter atten Aars Forløb frit kan bringe til Ophør ved Opsigelse med to Aars Varsel. Overenskomsten indeholder ingen Bestemmelse om eventuel Erstatning til Norge paa Grund af dets Rettigheders Bortfald ved Konventionens Ophør, og den giver ikke Norge nogen Ret til at fortsætte Jagtvirksomheden i Østgrønland eller faa Adgang dertil, efter at Konventionen maatte være bortfaldet.

IV.

Samtidig med Overenskomstens Undertegnelse blev der udvekslet to Noter, og Spørgsmaalet bliver da, hvilken Betydning de har.

Den norske Note lyder: »Idet den norske Regering i Dag for at forebygge mulige Konflikter og styrke det venskabelige Forhold mellem Norge og Danmark skrider til Undertegnelse af Overenskomst vedrørende Østgrønland, erklærer den, at den forbeholder sig sit principielle Syn i de Spørgsmaal vedrørende Grønland, som ikke er omhandlede i Overenskomsten, saaledes at ved den intet er præjudiceret og intet opgivet eller forspildt.«

Den danske Regering har ikke akcepteret denne Udtalelse, men tværtimod svaret med en Note, hvori den forbeholder sig sit principielle Syn paa de Spørgsmaal vedrørende Grønland, der ikke er omhandlet i Overenskomsten, saaledes at ved den intet er præjudiceret og intet opgivet eller forspildt.

Parterne forbeholder sig saaledes i næsten enslydende Noter hver sin principielle Opfattelse i de Grønlandsspørgsmaal, der ikke er omhandlet i Overenskomsten. Der er ikke herved indgaaet nogen Aftale, hvortil vilde kræves, at Parterne var enige, men det norske Forbehold er tværtimod uforligeligt med det danske Modforbehold. I sin Svarnote har den danske Regering netop afvist det norske Forbehold, og et tilbagevist Forbehold

har ikke samme Virkning som et akcepteret. Det danske Modforbehold er, saaledes som Noterne er affattet, en Protest mod eller rettere en Afvisning af det norske, hvilket udelukker, at Danmark bliver forpligtet ved dette. Det norske Forbehold og den danske Afvisning deraf er naturligvis ikke blevet til en Overenskomst, fordi Norge, men ikke Danmark, har ladet Noterne registrere ved Folkeforbundets Sekretariat i Genève. Indbyrdes modstridende Noter af denne Art er ikke uden Sidestykke. Paa Berlinerkonferencen i 1878 tog f. Eks. Rusland og England lignende modstridende Forbehold med Hensyn til et Spørgsmaal vedrørende Strædernes Lukning, og ved Indgaaelsen af en engelsk-russisk Aftale i 1893 om Sælfredning i Stillehavet konstaterede de to Regeringer deres Uenighed om Søterritoriets Udstrækning, hvorefter det i den britiske Note hed: »Det er derfor en Forudsætning, at *ingen af Parternes* Rettigheder eller Stilling paa nogen Maade skal præjudiceres ved denne foreløbige Overenskomst.« I sin Note vedrørende Grønland har den danske Regering derimod ikke udtalt, at Overenskomsten ikke skulde præjudicere Norges Stilling.

Da Noterne ikke indeholder nogen Aftale, kan de ikke medføre, at selve Overenskomsten om Østgrønland og Parternes Handlinger og Undladelser skal være uden Betydning for Suverænitetspørgsmaalet i Tilfælde af, at dette senere skal afgøres af en Domstol. Bortset fra, at en saadan Aftale i Almindelighed kun træffes for en kort Tid, saa længe Forhandlingerne varer, for at Parterne kan føle sig frit stillet under disse, kræves der hertil en klar og bestemt Aftale, for at Domstolen skal undlade at tage Hensyn til noget Faktum, der ellers vilde have haft Betydning for Afgørelsen. Men en saadan Aftale foreligger ikke.

Endvidere kan disse Noter ikke betyde, at hver af Parterne, medens Overenskomsten gælder, skal afholde sig fra alle Skridt, der strider mod den anden Parts »princielle Synspunkt«. Noterne indeholder indbyrdes modstridende Forbehold, men ikke Løfter eller Tilsagn. Danmark har netop i sin Svarnote forbeholdt sig at hævde sin principielle Opfattelse, og derfor kan Norge ikke paa Grundlag af sin Note — den første — forlange, at Danmark skal lade være med at gøre det. Et Forbehold i selve Over-

enskomsten eller paa anden Maade underskrevet af begge Regeringer kunde eventuelt have medført en gensidig Forpligtelse til at respektere status quo. Men et saadant Forslag havde den danske Delegation ikke kunnet akceptere.

Fremdeles har Noterne ikke den Virkning at opretholde hver af Parternes principielle Opfattelse, trods derimod stridende senere Handlinger fra den anden Parts Side. Thi Forbeholdene gaar kun ud paa, at der *ved Overenskomsten* ikke skal være præjudiceret noget med Hensyn til andre Grønlandsspørgsmaal.

Endelig kan Noterne heller ikke yde Bidrag til Overenskomstens Fortolkning. Thi de drejer sig udtrykkelig kun om Spørgsmaal, der *ikke* er omhandlet i den.

Derimod har Noterne den Betydning at fastslaa, at Overenskomstens Formaal er at tilvejebringe en Løsning af visse praktiske Spørgsmaal især vedrørende Jagt- og Fiskeriinteresserne, og at styrke det venskabelige Forhold mellem de to Lande, samt navnlig, at Danmark ikke har villet anerkende den norske principielle Opfattelse i de Spørgsmaal Grønland vedrørende, som ikke er omhandlet i Overenskomsten.

V.

Det er blevet hævdet, at en Stat efter Folkeretten kan lovgive for sine egne Statsborgere i et Ingenmandsland, og at Norge derfor kan give Regler for Nordmænd i Østgrønland, hvis danske Suverænitet det nægter at have anerkendt.

Der findes visse Forskrifter, som en Stat kan give for sine Borgere, naar de opholder sig paa en anden Stats Territorium, f. Eks. hjemkalde dem til Krigstjeneste eller straffe dem for visse Forbrydelser, som de har begaaet i en anden Stat. Saadanne Lovregler kan Norge selvfølgelig udstede med Gyldighed for Nordmænd i Østgrønland ligesaa vel som for Nordmænd, der opholder sig i København eller Paris. Men dette er ikke en Følge af Overenskomsten med Danmark. Det er en Beføjelse, som tilkommer enhver Stat og hvorsomhelst.

Dernæst er det klart, at det norske terra nullius Synspunkt, selv om det var rigtigt, ikke kunde føre til, at Norge kunde give Forskrifter om Afgørelsen af retslige Konflikter mellem Nord-

mænd i Østgrønland og andre Nationers Borgere der, f. Eks. Eskimoerne eller andre danske Undersaatter. Ligesaa lidt vilde en norsk Lov kunne give andre Regler med Gyldighed for Ikke-Nordmænd der.

Men kan Norge iøvrigt give Love, der kun skal gælde for Nordmænd i Østgrønland? I Overenskomsten er der ingensomhelst Hjemmel hertil. Tværtimod forudsætter dens enkelte Bestemmelser som fremhævet under Omtalen af Art. 4, at et af Landene skal haandhæve dens Bestemmelser og fastsætte de rettlige Følger af deres mulige Overtrædelse. Dette kan ikke være Norge, som udtrykkelig fralægger sig Suveræniteten. Derfor maa alle Forhold, hvorom der ikke er truffet anden Aftale, ordnes efter den ogsaa iøvrigt i Grønland gældende Lovgivning, d. v. s. den danske. I den Henseende adskiller den dansk-norske Overenskomst sig ikke fra nogen anden Traktat om et Territorium, der tilhører den ene Part: den anden har ikke andre Rettigheder end dem, der er hjemlet i Traktaten eller følger af den almindelige Folkeret. Spørgsmaalet om en mulig norsk Lovgivning for Nordmænd i Østgrønland har forøvrigt kun ringe praktisk Betydning, fordi der ingen Nordmænd bor der.

Bortset fra den ældre Lovgivning har den danske Højhedsret over hele Grønland ogsaa fundet Udtryk i Lovgivningen efter Overenskomsten med Norge. Lov af 18. April 1925 om Grønlands Styrelse inddeler saaledes Landet i tre Landsdele, hvoraf Østgrønland omfatter Strækningen fra Lindenovsfjord til Nordostrundingen. Denne Lovs § 45 bestemmer, at en vis Del af Nordgrønland »og Østgrønland administreres efter de paagældende Ministres nærmere Bestemmelse, dog som for de andre grønlandske Landsdeles Vedkommende med Iagttagelse af gældende Love og Anordninger og traktatmæssige Bestemmelser.«

De ældre Regler om Besejling, Handel, Jagt og Fiskeri er blevet revideret ved en Lov af 1. April 1925, der ligeledes omfatter hele Grønland, og hvis § 11 udtaler: »Denne Lov gør ingen Indskrænkning i de Rettigheder, som ifølge Kundgørelse af 5. Juli 1924 og senere Bestemmelser er eller maatte blive indrømmet danske, islandske eller fremmede Statsborgere, Selskaber og Skibe paa Grønlands Østkyst med tilhørende Soterritorium.« Til Loven

slutter sig en Kundgørelse af 22. Maj 1925, der paa samme Maade omfatter hele Grønland.

Da Overenskomsten kun binder Danmark og Norge, gælder dens Regler ikke for andre Magter eller deres Undersaatter. Efter den danske Opfattelse er det klart, at Forholdet til andre Magter ligesaa vel som overfor Norge kun kan ordnes paa Grundlag af den danske Suverænitet, f. Eks. ved Traktat med Danmark. Men heller ikke efter norsk Forstaaelse er der noget til Hinder for, at Danmark hævder sin Suverænitet overfor andre Magter, f. Eks. ved at slutte Traktater med dem paa Grundlag af Suveræniteten. Det er imidlertid en mærkelig Slags Ingenmandsland, hvor Danmark hævder sin Suverænitet overfor alle øvrige Magter, medens Norge har begrænset sine egne Borgeres Adgang ved Traktat med Danmark. Det kan være uklart, om et Omraade er under en Stats Suverænitet eller er Ingenmandsland, men det kan umuligt være begge Dele paa engang.

Overenskomsten indeholder ingen Bestemmelse om, at de to Lande i Fællesskab skulde kunne udøve Jurisdiktion i Østgrønland, hvilket vilde være ensbetydende med et condominium, som Danmark under ingen Omstændigheder vilde have kunnet indlade sig paa. Ligeledes maatte den danske Delegation naturligvis afvise alle Forslag om, at hvert af Landene skulde kunne udøve Jurisdiktion over sine egne Borgere. Overenskomsten hjemler derfor ikke Norge nogen Adgang til at dømme norske Statsborgere udover, hvad der følger af de almindelige Regler om Paadømmelse af Forbrydelser, som et Lands Statsborgere begaar paa en anden Stats Territorium. Det er saaledes Danmark, der har Jurisdiktionen i Østgrønland ligesaa vel som i de andre Dele af Grønland.

Norske Forfattere er uenige om, hvorvidt Danmark er frit stillet med Hensyn til Indholdet af danske Traktater med andre Magter. Det er i denne Henseende indlysende, at Danmark ikke ved Traktat med en anden Magt kan formindske de Rettigheder, som Norge har ifølge Overenskomsten. Fra dansk Synspunkt er Danmark iøvrigt frit stillet. En norsk Forfatter har derimod ment, at Danmark skulde være forpligtet til kun at give andre Magters Undersaatter Adgang til Østgrønland med de i Overenskomsten fastsatte Begrænsninger, saaledes at Danmark efter

denne Opfattelse ikke kunde give f. Eks. svenske Statsborgere og Selskaber en større eller en nemmere Adgang til at tage Grund i Besiddelse end den, der er fastsat i Art. 4. Den dansk-norske Overenskomst indeholder imidlertid ingen Bestemmelse herom, saaledes at den ikke er til Hinder for, at Danmark indrømmer andre Magter bedre Betingelser i Østgrønland end dem, Norge har faaet. Noget andet er, at man fra dansk Side formodentlig ikke tænker paa at gøre det.

Den principielle Modsætning, som i Opfattelsen af Suverænitetsforholdet gjorde sig gældende under Forhandlingerne, har ikke fundet Udtryk i Overenskomsten. Vi har imidlertid set, at Overenskomsten, der ikke indeholder Bestemmelser om nogen Art af condominium, i Virkeligheden kun faar Mening paa Baggrund af, at den ene Part har Suveræniteten, og at flere af dens Bestemmelser klart forudsætter dette. Den norske Regering har aldrig, hverken før eller efter Overenskomstens Indgaaelse, forsøgt at paastaa, end sige godtgøre, at Norge eller nogen anden Stat har folkeretlig Adkomst til nogen Del af Grønland. En norsk Suverænitetspaastand foreligger overhovedet ikke og vilde da ogsaa være grebet ud af Luften. Ogsaa derfor er det Danmarks Suverænitet, Overenskomsten hviler paa. Og heri gør de samtidigt udvekslede, men indbyrdes modstridende Noter ingen Forandring.

Man har fra norsk Side vistnok troet at kunne undgaa visse Virkninger af Overenskomsten, naar blot man erklærede, at man ikke tilsigtede dem, men efter at Overenskomsten er indgaaet, er den ene Parts Tro eller Hensigt ikke længere afgørende. Den ene Parts Vilje kan ikke forhindre, at Retsordenen f. Eks. gennem en Voldgiftsdommer besvarer Spørgsmaalet om Østgrønlands Retsstilling paa Grundlag af de Forhold, som opstaar ved Overenskomstens Indgaaelse og Gennemførelse. »Disse Forhold«, siger Dr. Ræstad med Rette, »stiller sig her med logisk Nødvendighed saaledes, at de ud fra Retsordenens Standpunkt er ensbetydende med en Anerkendelse af Danmarks Suverænitet.«

Denne norske Folkeretslærde, Dr. Ræstad, der i Egenskab af norsk Udenrigsminister i 1921 tog det første Forbehold mod Danmarks Udvidelse af Monopolordningen til hele Grønland, indsaa, hvor

skæbnesvanger Overenskomsten er for den nye norske teoretiske Opfattelse. Dr. Ræstad fraraadede derfor indtrængende sit Land at afslutte denne Overenskomst, idet han udtalte: »Vedtager Stortinget Overenskomsten, vil det, stiltiende og indirekte, men dog saa utvetydigt som muligt have anerkendt Danmarks Suverænitet over Østgrønland.«

VI.

Det er muligt, at man endnu en Tid lang fra norsk Side vil hævde, at Østgrønland er suverænitetsløst, naar det ses med norske Øjne. Hvorledes Sagen tager sig ud set med engelske eller franske, fremgaar af de Aftaler, som Storbritannien og Frankrig har sluttet med Danmark efter Overenskomsten, og hvorved de har opnaaet Mestbegunstigelsesbehandling i Østgrønland. Disse Aftaler var ikke tænkelige, hvis de to Magter ikke mente, at Danmarks Suverænitet ogsaa efter Overenskomsten med Norge omfatter Østgrønland.

Der er netop i disse Dage gaaet tre Aar, siden de to Forhandlingsdelegationers Udkast til den dansk-norske Aftale blev offentliggjort. Overenskomsten har vistnok allerede vist sig egnet til at tjene sit politiske Formaal: at gøre Ende paa den skarpe Grønlandsstrid mellem Danmark og Norge. Jeg nærer den Tro, og er i den forløbne Tid blevet bestyrket i den, at Overenskomsten tillige har opfyldt sit retlige Formaal, nemlig at bidrage væsentligt til at sikre og underbygge Danmarks Ret over hele Grønland.

I den paafølgende *Diskussion* deltog Folketingsmand C. Th. Zahle, Folketingsmand Axel Møller, Folketingsmand Povlsen og Dr. Knud Rasmussen.

TINGLYSNINGSLOVENS GENNEMFØRELSE I PRAXIS.

(Foredrag af Professor, Dr. jur. Vinding Kruse den 4. Marts 1927.)

Foredraget udelades her, idet det findes gengivet i U. f. R. 1927 B. pag. 97—106, hvortil henvises.

Diskussion:

Overretssagfører *Jarner*: Den gamle Tinglæsningsordning har i Virkeligheden været god og bør nu, hvor den afløses af en forhaabentlig endnu bedre Ordning, have et pænt Eftermæle.

Bestemmelsen i § 38 indeholder efter Indlederens Mening en stor Landvinding; Taleren ansaa Bestemmelsen for meget betænkelig, idet den sikkert vil give Bagslag ved den skadelige Indflydelse, den vil faa paa Kreditvæsenet, ogsaa det sunde Kreditvæsen. Ad § 13 forekom det Taleren i mange Tilfælde overflødig, at der skal sendes uopholdelig Meddelelse om Skifte. Ad § 27 vilde Taleren spørge Indlederen, om det med Bestemmelsens ændrede Formulering var Meningen at give ogsaa *første* Erhverver Adgang til Erstatning af Statskassen.

Ad *Anordningen*. Taleren efterlyste, med hvad Ret man havde paaoktroieret Befolkningen de bestemte Formularer; han maatte iøvrigt mene, at der adskillige Steder i Anordningen fandtes Bestemmelser uden mindste Hjemmel i Loven. — Skal man, naar man leverer Genpart, ogsaa levere Genpart af de til Dokumentet hørende Kort? Det vilde være overordentlig hensigtsmæssigt, men der staar intet herom i Anordningen. —

Dommer *Hattensen*: Naar Indlederen som et af Goderne ved den nye Ordning anførte, at man nu kan stole paa Panteattesterne, var Taleren ikke enig heri; thi i de 14 Dage, man kan

vente inden Paakæringen, findes der jo kun en Bemærkning i Dagbogen, der ikke staar i Tingbogen; der er derfor et Tidsrum paa 14 Dage, hvor der stadig kan ske Ulykker. Der er heller ikke nu ganske klare Bestemmelser for, naar der skal gives Retsanmærkning, jfr. Lovens §§ 14 og 15, der stadig aabner Adgang for Tvivl. At Dommerkontoret ved den nye Ordning slipper for adskillige Attester, er rigtigt, men der kommer adskillige nye, fæle Attester til, f. Eks. den, Dommeren skal udstede i Medfør af § 22, 1. Stk.

Indlederen kunde slutte sig til Jarners gode Ord om den gamle Ordning, men erindrede dog under Henvisning til de foreliggende talrige Domme om de mange Huller, der var i det gamle System; det er dem, man ved den nye Ordning — uden »Bessermachen« — vil søge at undgaa.

Ad § 38: Ser man paa de mange Tilfælde, der foreligger i Rets-sagerne, hvor Ejendomsforbeholdene har »udhulet« Foliet, er den nye Regel sund, men naturligvis kan den ramme haardt; ud fra et sundt Kreditgivningsprincip er det imidlertid den rigtige Linie at følge: Maskinfirmaerne maa virkelig undersøge Debtors Egnethed til Kredit, og, om den ikke findes tilfredsstillende, kræve kontant Betaling eller ogsaa tage Panteobligation; det afgørende er Hensynet til Panthaverne, af hvem man kun kan forlange, at de undersøger Pantet, og ikke stadig skal undersøge de veks-lende Ejendomsforbehold over Maskiner, Ovne etc.; Retsfølelsen maa her faa Vægtskaalen til at svinge til Fordel for Panthaveren. — Ad § 13: Det er dog ganske naturligt, at et saa vigtigt Faktum som en Ejers Død skal anmeldes til Lysning; Ulejligheden er ganske minimal, og man undgaar Muligheden af visse Misbrug; det samme gælder — og i langt højere Grad — naturligvis An-meldelsen om Tvangsauktion. Jarners Spørgsmaal ad § 27 besva-rede Taleren bekræftende. Vedrørende Jarners Bemærkninger ad *Anordningen* maatte Taleren med Bestemthed mene, at den havde fuldt tilstrækkelig Hjemmel i Loven; Taleren kunde slutte sig til Jarners Bemærkninger om Genpart af Kort. — Til Dommer Hat-tensens Bemærkninger om Fejlkilden ved Panteattesterne henviste Taleren til, at der jo i Loven om en vigtig Gruppe af Dokumenter staar, at der skal gives Bemærkning ogsaa i Tingbogen; og for de

øvrigte Dokumenters Vedkommende vil man vel paa Dommerkontorerne fore en almindelig privat Kalender, som man nemt kan efterse, idet Panteattesten udfærdiges. — Ad § 15: For de vigtigste Omraader er der nu faste Regler for, naar en Retsanmærkning skal gives, og det er nu kun vedrørende ret ligegyldige Bagateller, at vedkommende Fuldmægtig kan handle vilkaarligt. — Attesten efter § 22 kan give Besvær, men Dommeren kan jo efter Bestemmelsen kræve Landinspektørens Erklæring, hvorved Arbejdet vedrørende denne Attest i Virkeligheden lægges bort fra Dommeren. At Attesten er paakrævet, er udenfor enhver Tvivl.

Overretssagfører *Sandholt*: Man kan ikke naa at anmelde Skøde, samme Dag det underskrives; har Dommeren Ret til at give en Frist ligesom i § 15?

Højesteretssagfører *Karsten Meyer* henledte Opmærksomheden paa, at § 38's Ord »paa Ejerens Bekostning« aabner Muligheden for at komme udenom Bestemmelsen ved i Salgskontrakten at bestemme, at Maskinen installeres paa andre end Ejerens Bekostning; det er sikkert ikke Lovens Mening, men falder det ind under Ordene?

Overretssagfører *Axel Bang*: Hvad bliver Betydningen af Lovens § 53, sidste Stykke, i Relation til f. Eks. Ægteskabslovens Bestemmelser?

Sagfører *Zieler*: Hvis Sælgerens Kreditor gør Udlæg Dagen efter Salget af Ejendommen og anmelder Udlæget, før de nye Obligationer er lyst, gaar han jo foran; dette kan være meget haardt for Køberen.

Underdirektør *Harhoff*: Naar et Skadesløsbrev giver Pantesikkerhed for indtil 100,000 Kr., kan man da gøre det gældende for Beløbet plus Renter? Er Indlederens Udtalelse om, at man kan rette i de i Bekendtgørelsen nævnte Blanketter en autentisk Fortolkning?

Dommer *Brendstrup* var uenig med Indlederen i, at den nye Ordning betød en Forbedring; den gør Sikkerheden mindre, jfr. f. Eks. naar et Ark forsvinder.

Indlederen bemærkede til *Sandholt*, at Dommeren maatte kunne give den nævnte Frist, men at Vanskeligheden formentlig ikke vil komme frem, da man efter den nye Ordning meget hurtigt

vil kunne faa de fornødne Attester. — Til Zielers Udtalelse bemærkede Taleren, at den nævnte Fare ganske rigtig foreligger, men da de mange Attester er afskaffede, saaledes at man kan anmelde Skødet meget hurtigt, formindskes jo Faren for Overraskelser. — Ad § 38: Ordene »paa Ejerens Bekostning« blev, jfr. Motiverne, kun indsat af Hensyn til Lejere (der f. Eks. indsætter en Badeovn); den Omgaaelse, Karsten Meyer selv tog Afstand fra, kan sikkert ikke gennemføres. — Ad Axel Bangs Bemærkning vedrørende Ægteskabsloven: Efter Tinglysningslovens § 5 kan der ikke være nogen Tvivl: Paa Tinglæsningsraadets Ægteskabslovens § 18's Ord »burde indse« afløst af Reglen i Tinglysningslovens § 5, mrk. her »*grov* Uagtsomhed«. — Harhoff's Spørgsmaal om Renterne ved Skadesløsbreve maa besvares benægtende. — Rettelse i Blanketterne er tilladt; det er en autentisk Fortolkning.

DISPOSITIONER OVER LØSØRE EFTER ENGELSK INTERNATIONAL PRIVATRET.

(Foredrag af cand. juris Niels Tybjerg den 28. Marts 1927).

Naar jeg til dette Foredrag har valgt et tilsyneladende saa specielt Emne som »Dispositioner over Løsøre efter engelsk international Privatret«, saa kræver dette maaske nogle Ord til Forklaring. Reglerne om Dispositioner og Rettigheder over Løsøre har gennem Tiderne været Genstand for megen Diskussion blandt international-privatrettlige Forfattere, og mange forskellige Synspunkter har været gjort gældende. Dette Emne giver derfor et ganske interessant Billede af de forskellige Hensyn, som maa tages ved Løsningen af den internationale Privatrets Problemer, og det egner sig saaledes godt som et Eksempel paa Behandlingen af International-privatrettlige Spørgsmaal. Naar jeg mener det berettiget særlig at omtale engelsk Rets Behandling af Spørgsmaalene og ikke holder mig til dansk Ret, saa er Grunden dels den, at medens den danske internationale Privatrets specielle Del som bekendt i senere Tid har været meget lidt behandlet af danske juridiske Forfattere, saa foreligger der i England 3—4 store udførlige Værker derom. Af disse er navnlig Professor Dicey's og Professor Westlake's Bøger¹⁾ meget ansete baade i England og i Udlandet. Men hvad der er det væsentligste, den engelske Domspraksis er paa dette Omraade langt rigere end den danske. Juridiske Udviklinger, der ikke støtter sig paa Tilfælde fra Praksis, er jo i Reglen ikke saa værdifulde, og i Danmark foreligger der kun et Par enkelte Domme, der direkte angaar de

¹⁾ A. V. Dicey, Conflict of Laws, 3. Udg. 1922. — J. Westlake, Private International Law, 6. Udg. 1922.

Spørgsmaal, som jeg skal tale om. I England derimod findes der en lang Række Domme derom.

Betragter man disse Domme, vil man se, at den Anskuelse, man undertiden træffer i Udlandet, at de engelske Domstole ser med ophøjet Foragt paa udenlandsk Ret og saa vidt muligt undgaar at anvende den, ikke er ganske beføjet. Man vil tværtimod finde, at de engelske Dommere ikke viser nogen Uvilje mod fremmed Ret, men er villige til, saa godt det lader sig gøre, at trænge ind i og søge at forstaa denne, og at de international-privatrettlige Principer, de følger, i Reglen ikke giver engelsk Ret nogen særlig Fortrinsstilling.

Naar de engelske international-privatrettlige Forfattere har saa stort et Domsmateriale at arbejde med, saa skyldes dette, foruden naturligvis Landets Størrelse, at det britiske Imperium er delt i saa mange forskellige Retsomraader. Skotsk Ret er forskellig fra engelsk Ret, og denne er atter forskellig fra irsk Ret. Paa de normanniske Øer gælder en særlig Ret, og navnlig gælder der forskellig Ret i de mange forskellige Dominions og Kolonier, saa der bliver Tale om særlig kanadisk Ret, indisk Ret, syd-afrikansk Ret o. s. v. Det rige Samkvem mellem Imperiets forskellige Dele medfører, at der ofte for Domstolene kommer til at foreligge international-privatrettlige Spørgsmaal, og den stærkt udviklede Handel med Udlandet har naturligvis samme Virkning.

Hertil kommer, at de, om jeg saa maa sige, praktisk brugelige engelske Domme strækker sig over et meget længere Tidsrum end de brugelige danske. Herhjemme tager man jo ikke mere en Dom helt alvorlig, naar den er ældre end 1860—1870. I England derimod citerer baade Forfatterne i deres Bøger og Sagførerene i deres Procedure uden at blinke Domme, som stammer fra 1760 eller fra endnu ældre Tid.

De engelske Domme bliver som bekendt meget udførligt refererede. I Domssamlingerne findes, foruden ofte et kortere Referat af Sagførerens Foredrag, et i det væsentlige fuldstændigt, steno-grafisk Referat af Dommernes Vota. Jeg tror imidlertid, at man gør vel i at lægge større Vægt paa Dommernes Resultat end paa Dommernes Begrundelse deraf. Naturligvis træffer man ofte meget kloge og slaaende rigtige Betragtninger i de engelske Dom-

meres Dicta — det kan jo ikke være anderledes i et Land, der har en saa højtstaaende og fortrinlig Dommerstand som England — men gennemsnitlig kan man vist nok have Lov at sige, at de engelske Dommere mere har deres Styrke i at komme til det praktisk rigtige Resultat end i at give en holdbar Begrundelse. Man mærker ofte saa tydeligt, at de engelske Dommere — som vist forøvrigt alle gode Dommere — først kommer til deres Resultat og derefter søger at formulere en Begrundelse for dette. Men med denne Begrundelse er de ikke altid lige heldige, og tit udslynger de almindelige Retssætninger, som vel er rigtige, anvendt paa det foreliggende Tilfælde, men som langtfra kan gælde i den Almindelighed, hvori de udtales. De engelske Forfattere og de engelske Sagførere synes imidlertid at tage ogsaa disse Udtalelser ret højtideligt, og de udfolder ofte de største Anstregelser og udtænker de mærkeligste Distinktioner for at forene haabløst modstridende Dommerudtalelser.

Selvom den engelske internationale Privatret som andre Landes er i høj Grad afhængig af og nøje forbunden med Landets øvrige Retsregler, saa er der dog indenfor det Omraade, som jeg her taler om, næppe nogen større Forskel paa de Resultater, som de engelske Dommere er naaet til, og dem, som danske Domstole maatte antages at ville komme til, hvis de paagældende Spørgsmaal blev forelagt dem. Jeg tror derfor, at en Gennemgang af de foreliggende engelske Domme vil kunne være af Interesse ogsaa for Danske.

Jeg kan i denne Forbindelse gøre opmærksom paa, at dansk og engelsk international Privatret stemmer overens paa et Punkt, hvor de adskiller sig fra de fleste andre europæiske Landes internationale Privatret, nemlig derved, at de i mange Forhold lægger Vægt ikke paa den paagældende Parts Nationalitet, men paa hans Domicil. Imidlertid har denne Overensstemmelse navnlig Betydning paa Person-, Familie- og Arverettens Omraade. Paa Formuerettens og navnlig naturligvis paa Handelsrettens Omraade har den ikke saa megen Betydning, idet ogsaa de Lande, der ellers hylder Nationalitetsprincippet, ved Spørgsmaal om formueretlige Kontrakter, om Handelskontrakter, vil lægge Vægt paa Domicilet og ikke paa Nationaliteten. Om et i Paris domicilieret Firma inde-

haves af en Franskmand eller af en Englænder maa naturligvis normalt være ganske ligegyldigt for Bedømmelsen af dets Kontrakter; det, der kan faa Betydning, er, at Firmaet hører til i Frankrig.

Inden jeg gaar over til nærmere at omtale den engelske Ret, vil jeg gerne have Lov til at sige et Par Ord om, hvorledes disse Spørgsmaal ned gennem Tiderne er blevet behandlet paa Kontinentet.

De fleste af de ældre Forfattere sondrede i international-privatretlig Henseende mellem fast Ejendom og Løsøre. Med Hensyn til fast Ejendom var der almindelig Enighed om, at den Ret, der gælder der, hvor Ejendommen ligger, *lex rei sitae* eller *lex situs*, maatte komme til Anvendelse. Med Hensyn til Løsøre derimod var det den herskende Anskuelse, at det ved Spørgsmaal om Rettigheder derover, Overdragelse deraf o. s. v. maatte komme an paa Retten paa det Sted, hvor Ejeren boede, *lex domicilii*. Dette udtrykte man ved Sætningen *mobilia personam sequuntur*. De Eksempler, som de ældre Forfattere anfører, viser imidlertid, at Begrundelsen af denne Sætning i Virkeligheden maa søges ikke paa Tingsrettens, men paa Arve- og Familierettens Omraade. Naar det for Eksempel drejer sig om Anvendelsen af arveretlige Regler paa de til en Persons Formue hørende Løsøregenstande, der befinder sig spredt omkring i forskellige Lande, er det naturligt, at man for at opnaa Ensartethed i Behandlingen af Efterladenskaberne saa vidt muligt anvender den paa Arveladerens Domicil gældende Ret paa samtlige Løsøregenstande, men naar der ellers er Tale om Indholdet af eller Stiftelse af Rettigheder over enkelte Løsøregenstande, foreligger der ikke den samme Grund til at anvende den Ret, der gælder paa Ejersens Domicil — ja i mange Tilfælde vil det føre til umulige Resultater at anvende denne Ret.

I det nittende Aarhundrede blev der da ogsaa rettet kraftige Angreb mod denne international-privatretlige Sondring mellem fast Ejendom og Løsøre. Wächter og Savigny og senere ogsaa v. Bar hævdede, at Løsøre i Almindelighed maatte behandles ganske som fast Ejendom, saaledes at altsaa *lex rei sitae* skulde være afgørende. Savigny nævner som Eksempel, at naar en Pari-

ser sælger sine i Berlin værende Møbler til en Pariser i Paris, saa bør præjsisk Ret komme til Anvendelse paa denne Overdragelse, og ifølge denne Ret vil Ejendomsretten kun gaa over ved, at Tingen overgives til Køberen. Naar derimod en Berliner sælger sine i Paris værende Ting til en Berliner i Berlin, er den blotte Aftale tilstrækkelig til Ejendomsrettens Overførelse, idet det her er fransk Ret, der maa anvendes.

Nu til Dags opstilles det baade i tysk og fransk Retsvidenskab som Hovedreglen, at Løsøre er undergivet *lex situs*, og ogsaa Retspraksis i begge disse Lande gaar i denne Retning.

Hvad Lovgivningerne paa Kontinentet angaar, bestemmer Code civil i sin Artikel 3, at faste Ejendomme i Frankrig er undergivet fransk Lov. Derimod siger den intet om Løsøre, idet en ved dens Affattelse i 1804 foreslaaet Tilføjelse om, at Løsøre, der tilhørte en i Udlandet bosat Franskmand, ligesom hans Person skulde være undergivet fransk Lov, ikke blev optaget i Loven.

I tysk Lovgivning finder man i Artiklerne 11 og 25 i *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* en vis Tendens til Anerkendelse af *lex situs*' Anvendelse paa Løsøre, selv om denne Tendens kun er udtrykt paa en temmelig indirekte Maade.

Derimod giver den østrigske *Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch* af 1811 Udtryk for Sætningen *mobilia sequuntur personam*, idet den i sin § 300 siger, at faste Ejendomme er undergivet Loven i det Distrikt, hvori de ligger, men at alle andre Ting er undergivet samme Love, som deres Ejers Person. Baade i Teori og Retspraksis forstaas imidlertid Paragrafens sidste Sætning som kun havende Hensyn til Proces, Execution, Konkurs og Skifte samt til Arveretten. Udenfor disse Forhold er Bestemmelsen aldrig i Praksis blevet anvendt paa tinglige Rettigheder over Løsøre. I saa Henseende er den, som Professor Walker siger, »nu til Dags ikke andet end en virkningsløs Efterklang af den ældre Lære, en betydningsløs Rest af den overvundne Statuttheori¹⁾).

I England var Udviklingen en lignende. I den første af de mere bekendte Sager, der vedrører Løsøres Behandling i international-privatreilig Henseende, nemlig Sagen *Sill v. Worswick*, der blev

¹⁾ Gustav Walker, Internationales Privatrecht, Zweite Auflage, Ausgabe für Oesterreich, p. 293 f.

paadømt af Court of Common Pleas i 1791¹⁾), udtalte Lord Loughborough, at det var en fastslaaet Sætning baade i England og alle andre civiliserede Lande, at Løsøre ikke har noget situs, »personal property has no locality«. Sagen, som jeg senere skal komme tilbage til, drejede sig om, hvorvidt engelsk Ret kunde anvendes paa en engelsk Fallents Løsøre i Udlandet, og det blev fastslaaet ved Dommen, at engelsk Ret kunde anvendes. Dette Resultat er sikkert rigtigt, men man kan ikke give Sætningen »personal property has no locality« saa udstrakt en Anvendelse, som Lord Loughborough tænkte sig, naar han sagde, at Løsøre, naar der er Spørgsmaal om Overgang af Rettigheder derover, hvadenten det er ved Universalsuccession eller ved Ejerens Retshandler, følger Ejerens Lov. 10 Aar efter kom der da ogsaa en anden Dom, som begrænsede Sætningen, nemlig Dommen i Sagen *Inglis v. Usherwood*, der blev afsagt af Court of King's Bench i 1801²⁾), og som paa et Spørgsmaal om Standsningsret anvendte lex situs. Nu til Dags er det i engelsk Retsvidenskab en fastslaaet Sætning, at man, hvor det drejer sig om Dispositioner og Rettigheder over Løsøre, som Hovedregel maa anvende lex situs.

Jeg vilde tro, at denne Regel hos de engelske Forfattere har faaet en lidt videre Formulering end egentlig berettiget. For visse Omraader er dens Gyldighed imidlertid sikker nok.

Det er klart, at saadanne Lovregler, hvorved et Land fastslaaer Grænserne for Ejendomsret til Løsøre og træffer Bestemmelser om, hvilken Raadighed den vil tilstede Borgerne derover, normalt maa finde Anvendelse paa alle Løsøregenstande, der findes paa Statens Territorium og kun paa disse.

Naar for Eksempel et Land i sin Lovgivning bestemmer, under hvilke Betingelser Løsøre kan eksproprieres, saa maa disse Regler gælde for Løsøre paa Statens Territorium, men ikke for Løsøre udenfor dette. I denne Henseende gælder altsaa det samme for Løsøre som for fast Ejendom.

Naar endvidere en Lovgivning træffer Bestemmelser om, hvorledes forskellige Arter af Løsøre maa benyttes, for Eksempel hvilke Betingelser Maskiner eller Automobileer skal opfylde, og

¹⁾ Blackstone, Reports, Vol. I, p. 665.

²⁾ E. H. East, Reports, Vol. I. p. 515.

hvilke Regler Ejeren skal følge, naar han anvender dem, saa maa disse Bestemmelser finde Anvendelse paa alle Maskiner og Automobiler, der findes paa Territoriet, ligegyldigt om de tilhører Indlændinge eller Udlændinge, og paa den anden Side kun paa disse. Disse Regler er nærmest af offentligretlig Natur, men der er fra dem en jævn Overgang til de mere privatretlige Regler. Naar det for Eksempel i den danske Automobillov § 33 bestemmes, at en Skadelidende har en Sikkerhedsret i det skadeforvoldende Automobil, saa maa ogsaa denne Regel gælde alle Automobiler, der benyttes her i Landet, uanset om Ejeren er dansk eller fremmed, jfr. § 36.

Paa den anden Side er det for saadanne Forholds Vedkommende, hvor et Land træffer Bestemmelser for alle de Ting, der findes paa dets Territorium, kun rimeligt, at det anerkender andre Landes Ret til at gøre det samme, og at altsaa dets Domstole, forsaavidt de faar Lejlighed dertil, anvender vedkommende fremmede Lands Lov paa Ting, der befinder sig i det fremmede Land, altsaa fuldt ud anvender *lex situs*.

Naar et Lands Lovgivning, for at Ejendomsforholdene skal fremtræde klart, og særlig for at betrygge Realkrediten fastsætter visse Former for Overdragelse af Løsøre eller bestemmer, at det til Pantsætning er nødvendigt, at Tingen overgives, eller at Ejersens faktiske Adgang til Raaden derover indskrænkes, for Eksempel naar det drejer sig om en Pantsætning af Fordringer, ved Meddelelse til Debitor, eller at der finder en vis Registrering Sted, saa maa ogsaa disse Regler antages at gælde alle Ting, der findes paa Territoriet, uanset hvem de tilhører, og uanset hvor der kontraheres om dem. Ellers vilde de Formaal, man forfølger med denne Slags Regler, ikke i tilstrækkelig Grad blive opnaaede.

Til Gengæld er det naturligt, at man med Hensyn til Ting, der befinder sig i et fremmed Land, retter sig efter de Regler af denne Art, som dette Land har fastsat, og at man altsaa kræver de Form- og lignende Forskrifter iagttaget, som det fremmede Land forlanger opfyldt; og hvis det andet Land ikke mener det nødvendigt at forlange opfyldt bestemte Former eller lignende for Overdragelse eller Pantsætning af Ting, der findes paa dets Territorium, saa er der heller ikke tilstrækkelig Grund for

det første Land til at gøre det. Konsekvensen heraf bliver, at naar de Forskrifter, som findes i det Land, hvor Tingene er, da Dispositionen over dem finder Sted, er opfyldt, saa anerkendes Dispositionens Gyldighed ogsaa i andre Lande, og dette bør gælde, selvom Tingene flyttes til et andet Land. Her maa det dog bemærkes, at det i visse Tilfælde er nødvendigt at iagttage særlige Forskrifter ikke blot til Stiftelse af en Ret, men ogsaa til dens Bevaring. Hvis Tingene derfor flyttes til et Land, hvor saadanne Forskrifter gælder, saa maa disse iagttages. Men ogsaa dette er jo kun en Anerkendelse af *lex situs*.

Man anvender altsaa *lex situs*, naar der er Spørgsmaal om Forskrifter af denne Art. Disse Forskrifter er jo imidlertid givne af Hensyn til Trediemand, og derfor er der, hvis der undtagelsesvis alene bliver Spørgsmaal om Forholdet mellem Parterne selv og ikke om Forholdet til Trediemand, ikke mere saa megen Grund til at lægge Vægt paa, hvor Tingen er. Det er muligt, at man i saadanne Tilfælde vil se bort fra *lex situs* og bedømme Dispositionen efter de almindelige Regler for Kontrakter. I hvert Tilfælde synes der i en enkelt af de engelske Domme at findes et Spor af denne Opfattelse.

Hovedreglen om disse Forhold udtrykkes i engelske Domme saaledes, at naar en Ret over en Ting er gyldigt stiftet i det Land, hvor Tingen er, idet den opfylder de dér gældende Forskrifter, saa anerkendes den som gyldig overalt.

Dette Princip blev en Tid lang underkendt af Domstolene i Louisiana i Amerika, hvilket medførte flere Retssager i England. I Sagen *Simpson v. Fogo*, der blev paadømt af en Equity Court i 1863¹⁾, var et engelsk Skib, der i England gyldigt var pantsat til en engelsk Bank, ved sin Ankomst til New Orleans gjort til Genstand for Execution fra en af Ejerens derværende Kreditors Side. Panthavernes Repræsentant i New Orleans forsøgte at hindre dets Bortsalg, men The Supreme Court of Louisiana nægtede i sin Dom at anerkende den i England i Overensstemmelse med engelsk Ret stedfundne Pantsætning, fordi den ikke var i Overensstemmelse med de i Louisiana foreskrevne Former for

¹⁾ 8 L. T. 61.

Pantsætning, idet Skibet var forblevet i Pantsætterens Besiddelse. Skibet blev derefter bortsolgt, og Køberen bragte det tilbage til England. Her anlagde Panthaverne Sag mod Køberen, og det antoges i denne Sag, at Panthaverne var berettigede til Skibet, idet den i Louisiana afsagte Dom var saa stridende mod almindelig anerkendte international-privatrethlige Principer, at den maatte tilsidesættes.

Denne Dom statuerer altsaa, at den i England stedfundne Pantsætning, som er gyldig efter engelsk Ret, ogsaa skal betragtes som gyldig i Udlandet. Det er for saa vidt *lex situs*, der anvendes, som Skibet var i England, da Pantsætningen fandt Sted, men ganske vist blev det i Dommen fremhævet, at engelsk Ret ogsaa var *lex loci contractus* og *lex domicilii*.

Forøvrigt vilde jeg tro, at det med Hensyn til registrerede Skibe vil være rigtigst i denne Henseende at betragte deres Hjemsted som deres *situs* og altsaa afgøre Spørgsmaal om, hvorvidt der er foretaget det fornødne til Skibets Overdragelse eller Pantsætning efter Hjemlandets Ret. Dette er ogsaa Principet i den nye internationale Konvention om Søpanterrettigheder.

Lex situs blev udtrykkelig anvendt i Sagen *In re Queensland Mercantile and Agency Company*, der blev paadømt af Court of Appeal i 1891¹⁾. Den drejede sig om, hvorvidt en Panteret i Fordringer var gyldigt stiftet. Fordringer behandles i engelsk international Privatret til en vis Grad som Ting, og Debtors Hjemsted betragtes som deres *situs*. Dette gælder i hvert Tilfælde, naar der ikke er udstedt et negotiabelt Dokument for dem.

I denne Sag havde Queensland Mercantile and Agency Company, der hørte hjemme i Australien, til et engelsk Selskab udstedt nogle Obligationer, de saakaldte debentures, der gav Sikkerhed bl. a. i den ikke indbetalte Del af Queensland Company's Aktiekapital. Efter at den ikke indbetalte Aktiekapital var blevet indkaldt, men inden den endnu var indbetalt, gjorde en af Queensland Company's Kreditorer Arrest i Skotland i Fordringerne paa ikke indbetalt Aktiekapital fra Queensland Company's skotske Aktionærer. De skotske Aktionærer havde ikke faaet no-

¹⁾ (1892) 1 Ch. 219.

gen Meddelelse om Pantsætningen af Fordringerne paa ikke indbetalt Aktiekapital. Queensland Company kom derefter under Likvidation ved Retten. Nu er Forholdet det, at efter skotsk Ret er Underretning til Debitor nødvendig til at fuldstændiggøre en Overdragelse af en Fordring. Sker saadan Underretning ikke, vil en senere Arrest gaa forud for Overdragelsen. Efter engelsk og australsk Ret derimod er en Pantsætning af et Selskabs Aktiver og derunder af dets Fordringer ved debentures gyldig og endelig, saaledes at det ikke for Fordringens Vedkommende er nødvendigt at give nogen Underretning til Debitor. Under den engelske Likvidation blev det antaget, at Spørgsmaalet om, hvem af de to Erhververe — det engelske Selskab, der havde Pant ifølge the debentures, eller Kreditor, der havde gjort Arrest — der skulde have Fortrinet, maatte bedømmes efter skotsk Ret, og at derfor Arresthaveren maatte gaa forud for Panthaveren. Dommeren i Chancery Division¹⁾ begrundede udtrykkeligt dette ved, at Pantsætningen maatte bedømmes efter *lex situs*, og at Fordringerne paa de skotske Aktionærer maatte anses at have deres *situs* i Skotland. Dommen blev stadfæstet af Court of Appeal med en anden Begrundelse, men der udtales ingen afvigende Mening med Hensyn til Spørgsmaalet om *lex situs*.

Sagen *In re Maudsley Sons and Field*, paadømt af Chancery Division i 1900²⁾, drejede sig om et lignende Spørgsmaal. Her var et engelsk Selskabs Aktiver pantsat ved debentures i England. Denne Pantsætningsmaade er som nævnt gyldig i England. Blandt Selskabets Aktiver var der en Fordring paa et fransk Firma, og efter fransk Ret kræves til gyldig Pantsætning af en Fordring foruden et skriftligt Overdragelsedokument tillige Registrering og formel Underretning til Debitor. En af Selskabets engelske Kreditorer begyndte nu i Frankrig at indlede Retsforfølgning mod denne Fordring. Panthaverne forsøgte ved Sagsanlæg i England at hindre denne Kreditor i at gennemføre Retsforfølgningen, men det lykkedes dem ikke, idet Retten antog, at Spørgsmaalet om Pantsætningens Gyldighed, da det drejede sig

¹⁾ (1891) 1 Ch. 536.

²⁾ (1900) 1 Ch. 602.

om en Fordring paa en fransk Debitor, maatte bedømmes efter fransk Ret, *lex situs*.

Et interessant Spørgsmaal forelaa i Sagen *North Western Bank v. Poyntner*, paadømt af House of Lords i 1894¹⁾. Sagen drejede sig om følgende:

En engelsk Bank havde fra et engelsk Firma som Pant modtaget et Konnossement for Varer, der befandt sig ombord i et til Glasgow destineret Skib. Banken gav imidlertid Konnossementet tilbage til Pantsætterne, for at disse kunde modtage og sælge Varerne paa Bankens Vegne og derefter indbetale Købesummen til denne til Afskrivning paa deres Gæld. Pantsætterne solgte Varerne til et skotsk Firma. En af Pantsætternes skotske Kreditorer gjorde i Skotland Arrest i Købesummen, inden den endnu var blevet udbetalt af det skotske Firma.

Den skotske Kreditor hævdede nu overfor den engelske Bank, at Bankens Panteret var bortfaldet derved, at den havde leveret Konnossementet tilbage til Pantsætterne, og at hans Arrest i Købesummen derfor maatte staa fast.

Retten antog i denne Sag, at engelsk Ret maatte komme til Anvendelse paa Pantsætningen, men at iøvrigt baade engelsk og skotsk Ret maatte føre til det Resultat, at Bankens Panteret ikke var bortfaldet ved Konnossementets Tilbagegivelse til Pantsætterne, og at Banken derfor var berettiget til Købesummen forud for Arresthaveren.

Lord Watson, der voterede i Sagen, begrundede i første Række Resultatet derved, at naar en Sum Penge befandt sig i Skotland, men det var givet, at den tilhørte den ene af to domicilierede Englændere, saa maatte Spørgsmaalet om, hvem af disse den tilhørte, afgøres efter engelsk Ret. Dette vilde, som jeg tidligere har nævnt, formentlig være rigtigt, hvis der alene havde været Tale om Forholdet mellem de to Englændere indbyrdes. Det var der imidlertid ikke i dette Tilfælde, idet der jo her var Spørgsmaal om Forholdet til den skotske Kreditor. Dersom det nu virkelig havde drejet sig om en Pantsætning af en Købesum, der var i Skotland, maatte man sikkert i Forhold til Kreditor, der gjorde Arrest, have bedømt Spørgsmaalet om Panterettens mulige Bort-

¹⁾ (1895) A. C. 56.

fald efter skotsk Ret. Men det drejede sig imidlertid ikke om Pantsætning af Købesummen. Dengang Pantsætningen og senere Tilbageleveringen af Konnossementet fandt Sted, var der endnu ikke nogen Købesum, idet Varerne da endnu ikke var solgt. Det drejede sig om en Pantsætning af Varerne eller af Konnossementet for disse. Lord Watson fremhævede da ogsaa, at den omstridte Transaktion, Tilbageleveringen af Konnossementet, havde fundet Sted i England, og i en senere Sag, Sagen *Inglis v. Robertson*, som paadømtes af House of Lords i 1898¹⁾, kom han tilbage til sine Udtalelser i Sagen *North Western Bank v. Poyntner* og sagde, at han dengang havde lagt Vægt paa og stadig vilde lægge Vægt paa, at Dispositionerne over Konnossementet var foregaaet i England, idet han ikke kunde anerkende, at Ejerens Dispositioner over Konnossementet skulde bedømmes efter Loven paa det Sted, hvortil Skibet var bestemt. Han vilde altsaa ikke lade det komme an paa, hvor de svømmende Varer er, eller hvor de er bestemt hen, men derimod paa, hvor Konnossementet befinder sig. Naar man saaledes lægger Vægten paa Konnossementets situs, kan ogsaa Dommen i *North Western Bank v. Poyntner* anføres som Støtte for *lex situs*' Anvendelse.

Sagen *Inglis v. Robertson* handlede iøvrigt om et Parti Whisky, som en engelsk Købmand havde købt af et skotsk Vinhandlerfirma. Partiet oplagdes i et Oplagshus i Glasgow og overførtes i Oplagshusets Bøger til den engelske Købmands Navn, ligesom Oplagshuset til ham udstedte Oplagsbeviser, *delivery orders*, ifølge hvilke Partiet var til Disposition for ham. Købmanden pantsatte Partiet til en anden Englænder for et Laan og udstedte et Pantebrev derfor, samt endosserede Oplagsbeviserne til ham. Pantnavereren gav ikke Oplagshuset Meddelelse om sin Panteret, hvilket ifølge skotsk Ret er en Betingelse for Stiftelse af tinglig Ret over oplagte Varer. Det skotske Vinhandlerfirma gjorde senere Arrest i Partiet for den resterende Købesum for dette.

I den derefter opstaaende Retssag mellem Panthaveren og det skotske Vinhandlerfirma antoges det, at Forholdet maatte bedømmes efter skotsk Ret, og at Købmandens Panteret maatte vige

¹⁾ (1898) A. C. 616.

for Arresten, da han ikke havde givet Oplagshuset Meddelelse om Panterettens Stiftelse.

Lord Watson fremhævede i denne Sag, at Varernes situs var i Skotland. Hvad Oplagsbeviserne angik, nærrede han i og for sig ingen Tvivl om, at der ved Endossementet og Overgivelsen af disse var stiftet en Ret over dem baade efter engelsk og skotsk Lov, men hvorvidt denne Ret medførte en Ret over selve Varerne, maatte afgøres efter skotsk Lov, fordi Whiskyen befandt sig i Skotland. Dommen er saaledes et klart Eksempel paa Anvendelsen af *lex situs*.

Der er et andet Omraade, hvor der er Grund til at anvende *lex situs*, nemlig hvor der er Spørgsmaal om at tillægge en af Parterne i et Kontraktsforhold en Adgang til i Tilfælde af den anden Parts Misligholdelse at udøve en vis Raaden over en den anden Part tilhørende Ting. Som Eksempel herpaa kan nævnes Standsningsret. Tilstedeligheden af en saadan Raaden, der nærmer sig til Retshaandhævelse, bør sikkert rettest bedømmes efter Loven paa det Sted, hvor Tingen er. Jeg kan i denne Forbindelse nævne, at en dansk Højesteretsdom af 26. Oktober 1922¹⁾ har statueret, at Spørgsmaalet om, hvorvidt en tysk Sælger havde Ret til at standse første Del af et Parti Varer, som befandt sig hos en dansk Speditør, fordi Køberen annullerede Handelen om den sidste Del af Partiet, skulde afgøres efter dansk Ret. Sø- og Handelsretten udtalte herom, at »Spørgsmaalet om Berettigelsen af det Skridt, de Sagsøgte har foretaget sig, nemlig at nægte Varens Udlevering her i Danmark, findes at maatte afgøres efter dansk Ret« og kom iøvrigt til det Resultat, at Nægtelsen havde været uberettiget. Højesteret stadfæstede Sø- og Handelsrettens Dom in terminis.

Der foreligger ogsaa en engelsk Dom, der paa et Spørgsmaal om egentlig Standsningsret, stoppage in transitu, anvender *lex situs*. Det er Dommen i Sagen *Inglis v. Usherwood*, der blev afsagt af King's Bench i 1801²⁾, og som jeg tidligere har nævnt. Sagen drejede sig om følgende:

En Købmand i London anmodede et Firma i St. Petersburg

¹⁾ U. f. R. 1922 p. 1041.

²⁾ E. H. East, Reports, Vol. I. p. 515.

om for ham at indkøbe nogle Varer og overgive dem til Kaptajnen paa et af ham chartered, i St. Petersborg liggende Skib. Efter Varernes Indkøb, men inden disses Indladning, gik den engelske Købmand fallit. Det russiske Firma inkladede Varerne, men formaaede Kaptajnen til at udstede Konnossementerne til dets Ordre. Ifølge en russisk Lov var Afsenderne berettiget til paa Grund af Modtagernes Konkurs at faa Varerne tilbagegivet uanset Indladningen, medens engelsk Ret ikke hjemlede Ret til stoppage in transitu efter Varernes Indladning i et af Fallenten chartered Skib. Ved Skibets Ankomst til England udleverede Kaptajnen Varerne til det russiske Firmas Befuldmægtigede i London. Konkursboet anlagde derefter Sag mod Kaptajnen, men denne fandtes at have været berettiget til at handle som sket, idet det antoges, at den russiske Lov maatte komme til Anvendelse, da Overleveringen af Varerne (Indladningen) havde fundet Sted i Rusland.

Jeg kommer nu til Spørgsmaalet om, efter hvilken Ret exstinktive Erhvervelser skal bedømmes.

Hvad Hævdserhvervelser angaar, er det paa Kontinentet den almindelige Anskuelse, at disse maa bedømmes efter *lex situs*, men der er Uenighed om, hvorledes man skal behandle det Tilfælde, at Tingen i Hævdsperioden har befundet sig i forskellige Lande med forskellige Hævdsregler. Jeg vilde tro, at den rigtige Løsning er den alene at tage Hensyn til Loven i det Land, hvor Tingen er, da Hævdserhvervelse efter dette Lands Regler indtræder. Imidlertid gælder der i engelsk Ret det særlige, at Hævds- og Forældelsesregler betragtes som processuelle, saaledes at man her anvender *lex fori*, og engelsk Ret har derfor paa dette Punkt ikke saa megen Interesse for os.

Hvad derimod de exstinktive Godtroserhvervelser angaar, foreligger der en Række engelske Domme, som er af Interesse. Disse Domme citeres i Reglen som Hjemmel for *lex situs*' Anvendelse. Jeg er dog ikke sikker paa, at dette er helt nøjagtigt.

Formaalet med Reglerne om exstinktive Godtroserhvervelser er jo at beskytte Omsætningen, at beskytte de godtroende Erhververe. Man skulde synes, at den Omsætning, der skal beskyttes, maa være den, der finder Sted paa vedkommende Lands Territorium, saaledes at Hovedreglen her maa være Anvendelse af Kon-

traktsstedets Ret. Der er blot det særlige ved Reglerne om exstinktive Godtroserhvervelser, at det i de allerfleste Tilfælde, for at en saadan Erhvervelse kan indtræde, kræves, at Tingen overgives til Erhververen, eller at den i det mindste paa Overdragelsens Tid er i Overdragerens Besiddelse. Dette vil altsaa sige, at Tingen normalt, for at exstinktiv Erhvervelse overhovedet kan indtræde, maa være til Stede der, hvor Kontrakten indgaas, at altsaa *lex loci contractus* og *lex situs* falder sammen. Men hvis undtagelsesvis Tingen overgives til Erhververen eller besiddes af Overdrageren i et andet Land end det, hvor Kontrakten indgaas, eller hvis det undtagelsesvis ikke til Exstinktion kræves, at Tingen overgives eller dog er i Overdragerens Besiddelse, vilde jeg tro, at det afgørende maatte være Kontraktens Indgaaelsessted og ikke Tingens situs. Saa godt som alle engelske Domme nævner da ogsaa som det afgørende, at Kontrakten er indgaaet i et bestemt Land. ikke at Tingen befinder sig der.

De engelske Exstinktionsregler kræver som Regel, at Tingen overgives til Erhververen, eller at den i det mindste er i Overdragerens Besiddelse i Overdragelsesøjeblikket. Den vigtigste Exstinktionsregel, Reglen om Erhvervelse i det aabne Marked, »market overt«, forlanger saaledes, at Tingen er til Stede ved Overdragelsen. Det er for Eksempel ved en Dom fastslaaet, at Salg efter Prøve ikke omfattes af market overt-Reglen. Til Exstinktion ifølge en Kommissionærs eller anden Handelsagents uberettigede Overdragelse kræves ifølge *Factors Act, 1889*¹⁾, sec. 2, at Tingen er i Kommissionærens Besiddelse, og i samme Lov sec. 8, der er gentaget i sec. 25 i *Sale of Goods Act, 1893*²⁾, bestemmes det, at hvis en Person, som har solgt Varer, vedbliver at besidde disse og derefter paany sælger dem til en godtroende Køber, som ikke kender noget til det første Salg, saa indtræder der en exstinktiv Erhvervelse for Køberen, forudsat at han faar Varerne overgivet.

Et Tilfælde, der flere Gange har foreligget for de engelske Domstole, er det, at en Skipper uberettiget sælger af Ladningen, saaledes at der opstaar Spørgsmaal om, hvorvidt Køberen exstingverer Ladningsejerens Ret.

¹⁾ 52 & 53 Vict. c. 45.

²⁾ 56 & 57 Vict. c. 71.

Et saadant Tilfælde forelaa i Sagen *Freeman v. The East India Company*, der blev paadømt af Court of King's Bench i 1822¹⁾. Kaptajnen paa et engelsk Skib, der var forlist ved Kap Det gode Haab med en Ladning Indigo, solgte i god Tro efter sit bedste Skøn den Del af Indigoen, der var blevet reddet, ved offentlig Auktion i Kap Det gode Haab. Det blev her antaget, at Salget maatte bedømmes efter hollandsk Ret, som gjaldt paa Kap Det gode Haab, men at Salget ogsaa efter hollandsk Ret maatte være ugyldigt, selvom det havde fundet Sted i det aabne Marked, fordi Kaptajnen kun i Tilfælde af absolut Nødvendighed er bemyndiget til at sælge Ladningen, og Køberen maatte vide, at et saadant Nødstilfælde ikke forelaa.

I en lignende Sag, Sagen *Cammell v. Sewell*, der blev paadømt af The Exchequer Chamber i 1860²⁾, blev det derimod antaget, at Exstinktion *var* indtraadt. Sagen drejede sig om et prøjsisk Skib, der strandede paa Norges Kyst med en Ladning, der var afskibet af russiske Købmænd til et engelsk Firma. Skipperen solgte uden nogen Instruktion derom Ladningen ved Auktion i Norge i Henhold til et norsk Skøn. Ved en norsk Dom blev Salget anset bindende efter norsk Ret. Auktionskøbernes Købere bragte Varerne til England, og Ladningsassurandørerne anlagde derefter Sag imod dem i England. Retten antog, at Salget maatte være bindende, ganske uanset, hvad Vægt der kunde lægges paa den norske Dom, og det begrundedes med, at hvis der disponeres over Løsøre paa en Maade, som er bindende efter Loven i det Land, hvor det er, saa er denne Disposition bindende overalt.

I Sagen *Colonial Bank v. Cady*, i hvilken Dom blev afsagt af House of Lords i 1890³⁾, havde en afdød engelsk Aktionærs Executorer overgivet nogle Certifikater vedrørende Aktier i et amerikansk Aktieselskab til en Veksellerer i London, for at han kunde foranledige Aktierne overført til Executorerens Navn. Veksellereren pantsatte svingagtigt Certifikaterne til to engelske Banker. Det blev antaget, at engelsk Ret maatte komme til Anvendelse paa Pantsætningen, men at iøvrigt hverken engelsk eller

¹⁾ (1822), 5 Barnewall & Alderson 617.

²⁾ 2 L. T. 799.

³⁾ (1890), 15 App. Cas. 267.

amerikansk Ret kunde føre til, at Bankerne havde exstingveret Executorernes Ret, fordi Bankerne efter Forholdene burde have undersøgt Veksellererens Competence. En af Dommerne udtalte, at hvad Spørgsmaalet om, hvad der i Forhold til det amerikanske Selskab var nødvendigt for at overføre Aktieretten i dette, angik, da maatte det afgøres af amerikansk Ret, men at derimod Spørgsmaalet, hvorvidt en i England stedfunden Transaktion medførte et gyldigt Salg eller Pantsætning i Forhold til Aktierne Ejer, maatte afgøres efter engelsk Ret.

Som et andet Tilfælde, hvor der var Spørgsmaal om Exstinktion i Henhold til en Besidders uberettigede Overdragelse, kan jeg nævne Sagen *City Bank v. Barrow*, der blev paadømt af House of Lords i 1880¹⁾. En Købmand i London sendte Skind over til en Garver i Kanada, der skulde garve dem og sende dem tilbage til London. I Stedet for pantsatte han imidlertid Skindene til en kanadisk Bank til Sikkerhed for et Vekselmellemværende og overgav Banken de for Skindene udstedte Konnossementer. Retten antog, at Spørgsmaalet om Bankens Ret over Skindene maatte afgøres efter kanadisk Ret, men at denne ikke hjemlede nogen Ret for Banken, uanset dennes gode Tro. At kanadisk Ret skulde anvendes begrundedes med, at Pantsætningen havde fundet Sted i Kanada.

I flere Tilfælde har der været Spørgsmaal om, efter hvilken Ret Exstinktion af Rettigheder over Veksler og Checks skulde bedømmes, og det er her slaaet fast, at det er Overdragelsesstedets Ret, det kommer an paa. For Veksler og Checks' Vedkommende falder Overdragelsesstedets Ret praktisk talt altid sammen med *lex situs*, idet der til en exstinktiv Erhvervelse af en Veksel kræves Endossement og Overgivelse, hvilket jo forudsætter Dokumentets Tilstedeværelse.

Sagen *Alcock v. Smith* blev paadømt af Court of Appeal i 1892²⁾. Den drejede sig om en Veksel, trukket af og paa engelske Firmaer, i hvilken der efter Forfaldstidens Indtræden var blevet gjort Execution i Norge, og som dér var blevet bortsolgt ved Tvangsauktion og senere afhændet i Sverige. En engelsk Veksel-

¹⁾ (1880), 5 App. Cas. 664.

²⁾ (1892); 1 Ch. 238.

ejer, som ikke havde faaet sin Ret paategnet, sagsøgte nu den godtroende Køber af Vekslen. Nu er Forholdet det, at efter norsk og svensk Ret exstingverer den godtroende Køber af Vekslen de ikke paategnede Rettigheder, selvom Købet sker, efter at Forfaldstiden er kommen, jfr. Veksellovens § 76. Efter engelsk Ret derimod kan Køberen af en forfalden Vekslen ikke faa større Ret, end hans Hjemmelsmand havde, Bills of Exchange Act, 1882¹⁾, sec. 36 sub-sec. 2. Retten antog, at norsk-svensk Ret og ikke engelsk Ret maatte komme til Anvendelse, da Overdragelsen havde fundet Sted i Norge og Sverige, saaledes at den godtroende Erhververs Ret maatte staa fast, uden at det blev nødvendigt at komme ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Auktionssalget burde betragtes som ugyldigt, saaledes som Sagsøgeren havde hævdet.

I 1905 paadømte Court of Appeal en noget lignende Sag, *Embiricos v. Anglo Austrian Bank*²⁾. Den drejede sig om en Check, som var blevet stjaalet i Østrig og forsynet med et falsk Endossement. Checken blev købt i god Tro af en Bank i Wien, der lod den gaa videre til England. Efter østrigsk Ret havde Banken i Wien ved Købet faaet retmæssig Adkomst til Checken, medens dette ikke vilde have været Tilfældet efter engelsk Ret. Retten antog her, at da den omstridte Overdragelse af Checken havde fundet Sted i Østrig, maatte østrigsk Ret komme til Anvendelse paa den.

Jeg kan endnu nævne Sagen *Hooper v. Gumm*, der blev paadømt af Court of Appeal in Chancery i 1867³⁾. Den drejede sig om nogle Skibsbyggere i Amerika, der byggede Skibe, som de pantsatte dér. Skibene blev derefter sendt til Europa, hvor de blev solgt. Naar Købesummen saa var gaaet ind, blev den amerikanske Panthaver, en Købmand i Boston, betalt deraf. I et Tilfælde viste det sig imidlertid vanskeligt at sælge et Skib, hvis Certifikat bar Paategning om Panteretten, og Skibsbyggerne blev derfor enige med Panthaveren om, at Bemærkning om Pantsætningen fremtidig ikke skulde paategnes Certifikaterne, men Pantetretten blev behørigt indført i det amerikanske Skibsregister og

¹⁾ 45 & 46 Vict. c. 61.

²⁾ (1905) 1 K. B. (C. A.) 677.

³⁾ (1867) L. R. 2 Ch. App. 282.

var dermed efter amerikansk Ret fuldt gyldig. Efter at et Skib var blevet solgt paa denne Maade, undlod Skibsbyggerne at betale Panthaveren den Del af Købesummen, der tilkom ham, og senere gik de fallit. Det kom saa til Proces mellem Panthaveren og den engelske Køber af Skibet, overfor hvem han gjorde sin Panteret gældende, og Retten antog, at Panthaverens Rettighed over Skibet, som han havde erhvervet i Henhold til amerikansk Lov, ganske vist maatte anerkendes som gyldigt stiftet, men at Salget, da det havde fundet Sted i England, maatte bedømmes efter engelsk Ret, og at Panthaveren, der selv havde medvirket til at skjule Panteretten og lade Pantsætterne fremtræde som fuldt legitimerede til at sælge Skibet, ikke havde noget Krav mod den godtroende Køber.

For en særlig Art af exstinktive Erhvervelser er Anvendelsen af *lex situs* udtrykkelig fastslaaet, nemlig Erhvervelser i Henhold til en *judgement in rem*, afsagt af en Domstol, indenfor hvis Omraade Tingen befinder sig. Ved en *judgement in rem* forstaas en Dom, der ikke blot har Virkning mellem Sagens Parter, men tillige giver Domhaveren fuld Ret i Forhold til Trediemand, eller, som det udtrykkes i engelsk Ret: en Dom, der disponerer over Tingen selv, ikke blot over de Interesser, som Parterne har i den. En fremmed *judgment in rem*, afsagt af en Domstol, indenfor hvis Omraade Tingen befinder sig, respekteres af de engelske Domstole, uanset om de anser dens Resultat for fejlagtigt, og den derved skete eller konstaterede Ejendomsoverdragelse staar fast.

Om en saadan *judgment in rem* var der Spørgsmaal i Sagen *Castrique v. Imrie*, der blev paadømt af House of Lords i 1870¹⁾. Den drejede sig om et engelsk Skib, der i en engelsk Kolonihavn var blevet repareret og forsynet med Proviant. For det herfor skyldige Beløb trak Kaptajnen en Veksel paa Skibets engelske Ejer. Skibet afsejlede derefter for at fuldføre den foreskrevne Rejse og gik, inden det naaede tilbage til England, ind i en fransk Havn. Før Skibets Ankomst til denne gav Ejeren af Skibet en af sine Kreditorer Pant deri. Vekslen var imidlertid blevet endosseret til en Franskmand, der i Henhold til Vekslen sagsøgte Kaptajnen og ved Tribunal de Commerce opnaaede Dom over ham.

¹⁾ (1870), L. R. 4 H. L. 414.

I Dommen erklæredes Gælden for »privilegeret i Skibet«, og dette toges derefter i Besiddelse af de franske Myndigheder. Dommen stadfæstedes af Tribunal Civil, der fejlagtigt antog, at den af Ejeren indrømmede Panteret ikke kunde være gyldigt stiftet efter engelsk Ret, da Skibets Certifikat ikke havde faaet Paategning derom. Panthaveren forsøgte ved et Sagsanlæg ved Tribunal Civil at faa Skibet frit, men tabte Sagen, hvorefter Skibet blev bortsolgt. Han anlagde saa Sag mod Køberen af Skibet, en Englænder, og fik ogsaa Medhold hos the Judges of Common Pleas. Disses Dom blev imidlertid appelleret til Court of Exchequer Chamber, der antog, at der forelaa en judgment in rem fra den franske Domstol, indenfor hvis Omraade Skibet havde befundet sig, og at Sagsøgte derefter ikke kunde anfægtes i sin Ret til Skibet, uanset at den franske Domstol havde misforstaaet engelsk Ret, og uanset, at Vekselejeren ikke efter engelsk Ret vilde have haft nogen Ret i Skibet, idet saadan Ret ikke er hjemlet, blot fordi Gælden skriver sig fra Levering af Skibsfornödenheder etc. Denne Afgørelse stadfæstedes af House of Lords.

Hvad angaar Spørgsmaalet om, efter hvilken Ret Parternes Myndighed til at disponere over en rørlig Ting skal bedømmes, skulde man paa Forhaand tro, at dette maatte afgøres ganske uafhængigt af, hvor Tingen paa Dispositionens Tid befandt sig, at altsaa Retshandler vedrørende Løsøre i denne Henseende maatte behandles ganske som andre Kontrakter. For Kontrakter i Almindelighed maa Hovedreglen i engelsk Ret vistnok siges at være den, at *lex domicilii* er afgørende for Spørgsmaal om Myndighed, men der findes ogsaa en Del Domme, særlig om Handelsforhold, som lægger Vægt paa *lex loci contractus*. Man skulde vente, at det ogsaa ved Dispositioner over Løsøre maatte blive mellem *lex domicilii* og *lex loci contractus*, at Valget kom til at staa, saaledes at *lex situs* blev uden Betydning. Dicey udtaler imidlertid i sin Bog¹⁾, at *lex domicilii* ganske vist maa være Hovedreglen, men at Dispositionen dog maa være gyldig, hvis vedkommende Part er myndig efter *lex situs*, selv om han ikke er det efter sin *lex domicilii*, men der kan dog ikke anføres nogen engelsk Dom til Støtte herfor.

¹⁾ l. c. p. 561.

Hvor det drejer sig om Spørgsmaal om Ugyldighed af Dispositioner over Løsøre, fordi de finder Sted mellem Ægtefæller, hvad enten nu Hensigten med Ugyldighedsreglerne er at beskytte Hustruen eller at beskytte Mandens Kreditorer, maa det sikkert antages, at Ægtefællernes *lex domicilii* som Hovedregel maa være afgørende. Et saadant Spørgsmaal forelaa i Sagen *Lee v. Abdy*, der blev paadømt af *Queen's Bench* i 1886¹⁾. I denne Sag søgte en Enke, som af sin afdøde Mand havde faaet en Livsforsikringspolice overdraget, det engelske Forsikringsselskab til Betaling af Forsikringssummen. Ægtefællerne var paa Overdragelsens Tid domicilierede i Cape Colony, efter hvis Love Overdragelsen var ugyldig, baade fordi den fandt Sted imellem Ægtefæller, og fordi Manden var insolvent paa Overdragelsens Tid og vedblev at være insolvent lige til sin Død. Forsikringsselskabet hævdede, at Forsikringssummen under disse Omstændigheder maatte tilkomme Mandens Kreditorer, og det nægtede derfor at udbetale Forsikringssummen til Enken. Enken derimod hævdede, at Sagen maatte bedømmes efter engelsk Ret, fordi Forsikringsselskabet var engelsk. Det antoges i denne Sag, at Cape Colony's Love maatte komme til Anvendelse paa Overdragelsen, og Forsikringsselskabet fik derfor Medhold. Dommeren begrundede dette ved, at Gyldigheden af en Kontrakt maa bedømmes efter Loven paa det Sted, hvor den indgaas, men han fremhævede tillige, at Ægtefællerne paa Overdragelsens Tid var domicilierede i Cape Colony, og jeg vil tro, at det er dette sidste Moment, der i et saadant Tilfælde maa være afgørende.

Kommer vi endelig til Spørgsmaal om Kontrakters Forstaaelse, saa er det klart, at det i denne Henseende som oftest maa være ganske ligegyldigt, hvor den Ting, som Kontrakten angaar, befinder sig i Kontraktsøjeblikket. Kontrakter, hvorved der disponeres over Løsøre, maa i denne Retning behandles ganske som andre Kontrakter. Jeg kan her nævne Sagen *Mowbray & Robinson v. Rosser*, der blev paadømt af *Court of Appeal* i 1922²⁾, og som drejede sig om Fortolkningen af Ordet »shipped« i en Salgskontrakt, indgaaet mellem to Englændere angaaende Varer, der

¹⁾ (1886), 17. Q. B. D. 309.

²⁾ L. J. 1922, p. 102.

var i Amerika. Det blev antaget, at Ordet maatte fortolkes i Overensstemmelse med engelsk Ret, og Retten tilstedte ikke Bevisførelse om, hvad der var den sædvanemæssige Forstaaelse i Amerika.

Der er endnu et Spørgsmaal, som jeg gerne vil nævne, da det er ret vigtigt, nemlig Spørgsmaalet om, hvorvidt Konkursstedets Ret (der jo normalt falder sammen med Fallentens *lex domicilii*) kan anvendes ogsaa paa de af Fallentens Ejendele, der er i Udlandet, saaledes at man ikke anerkender de enkelte Kreditorers Separatfølgning mod disse.

Dette Spørgsmaal forelaa i Sagen *Sill v. Worswick*, som jeg allerede tidligere har nævnt. Den blev paadømt af Court of Common Pleas i 1791¹⁾. En engelsk Kreditor havde, efter at hans Debitor, som ligeledes var engelsk, havde begaaet en act of bankruptcy, bemyndiget nogle i britisk Vestindien boende Personer til at gøre Execution i nogle Fordringer, som Debitor havde der. Executionen fandt Sted efter Konkursens Udbrud. Det blev i denne Sag antaget, at Boet kunde forlange Fordringerne inddraget under Konkursbehandlingen, uanset Executionen, hvilket altsaa vil sige, at Dommen anerkendte Principet om Konkursens Universalitet. Det var i denne Sag, at Lord Loughborough udtalte den Sætning, at »personal property has no locality«, men følger Ejerens Hjemsteds Ret, en Sætning, som anvendt paa det foreliggende Tilfælde sikkert er rigtig, men som jo iøvrigt er alt for vidtgaaende.

I en senere Sag *Dulaney v. Merry & Son*, paadømt af Queen's Bench i 1901²⁾, hvor det drejede sig om Virkningen af en amerikansk Akkordforhandling paa Debtors Ejendele i England, kom Retten til et lignende Resultat. En Mand og hans Hustru, der drev Forretning sammen i Baltimore, blev insolvente og overgav i Overensstemmelse med amerikansk Lov ved en deed of assignment deres Bo til en trustee til Fordel for deres Kreditorer, hvilket er den amerikanske Form for Akkord. Dokumentet om Overgivelsen blev ikke registreret i England i Overensstemmelse med den engelske Lov om Akkord, men det antoges dog i en Sag mellem den amerikanske trustee og en Kreditor, der i England havde

¹⁾ Blackstone, Reports, Vol. I. p. 665.

²⁾ (1901) 1 K. B. 536.

gjort Execution i Ægteparrets derværende Ejendele, at the trustee var berettiget til disse Ejendele fremfor Kreditor, der havde gjort Execution, idet amerikansk Ret maatte komme til Anvendelse.

Hermed er jeg saa færdig med denne Gennemgang af engelsk international Privatrets Stilling til Spørgsmaalene om Dispositioner over Løsøre. Den har naturligvis langt fra været fuldstændig; dette skyldes bl. a., at jeg væsentligst har holdt mig til de Spørgsmaal, der er afgjort i engelsk Retspraksis. Gennemgangen skulde have vist, at *lex situs* i engelsk Ret anvendes paa Spørgsmaal om de Forskrifter, som Pantsætning og Overdragelse af Løsøre af Hensyn til Trediemand skal opfylde, samt paa Spørgsmaal om Standsningsret og lignende. Hvad exstinktive Godtroserhvervelser angaar, bør det afgørende vistnok principielt være Kontraktstedets Ret, men denne vil i Reglen falde sammen med *lex situs*, fordi de fleste Landes Lovregler, for at der overhovedet kan blive Spørgsmaal om en exstinktiv Erhvervelse, vil kræve, at Tingen er til Stede ved Kontraktens Indgaaelse. Kommer vi til Spørgsmaal om Parternes Myndighed og lignende og Spørgsmaal om Konkursens Retsvirkninger, vil i Reglen *lex domicilii* være afgørende, og hvad Spørgsmaal om Løsøredispositioners Forstaaelse og Fortolkning angaar, maa disse Kontrakter normalt bedømmes som andre Kontrakter, altsaa uden Hensyn til *lex situs*.

Inden jeg slutter, vil jeg gerne have Lov til at sige et Par Ord om, hvad Indflydelse en Konvention om international-privatretlige Regler angaaende Salgs- og visse andre Kontrakter i Overensstemmelse med det i Wien i Sommeren 1926 af International Law Association vedtagne Udkast vilde faa paa de Omraader, som jeg særlig har omtalt. Udkastet, som vil være Dem bekendt fra Højesteretssagfører Karsten Meyers interessante Foredrag her i Foreningen i Efteraaret¹⁾, bestemmer med Hensyn til Salg af Løsøre, at Sælgerens *lex domicilii* som Hovedregel skal komme til Anvendelse paa saadanne Salg. I Udkastets Indledning bestemmes imidlertid, at Retten kan nægte at anvende Konventionen paa Spørgsmaal om Parternes Habilitet og Kontraktens Form, og iøvrigt i alle de Tilfælde, i hvilke den vilde nægte at anerkende en

¹⁾ Se U. f. R. 1926 B. p. 309.

Overenskomst mellem Parterne om, hvilken Lov der skulde komme til Anvendelse. Under denne Bestemmelse falder saaledes Spørgsmaal om Myndighed og lignende, og formentlig maa ogsaa Spørgsmaal om, hvad der i Forhold til Trediemand kræves, for at en Overdragelse eller Pantsætning skal være gyldig, om Standsningsret (i hvert Tilfælde overfor et Konkursbø) og om exstinktive Godtroserhvervelser falde ind derunder. Selvom Konventionen bliver til Virkelighed, vil der altsaa ogsaa med Hensyn til de Kontrakter, den angaar, blive en hel Del uløste Spørgsmaal tilbage, og jeg vil iøvrigt tro, at Afgrænsningen af Konventionens Anvendelsesomraade ved Benyttelsen af den nævnte Bestemmelse i Indledningen vil komme til at medføre megen Tvivl og give Anledning til uoverensstemmende Praxis i de forskellige Lande.
